

Per Øverland

Historieglimt fra
Lade og Lademoen
Tredje samling

Lademoen kirkes småskrifter nr. 15
ISBN 978-82-92805-17-6
ISSN 1502-4547

Trondheim 2011

Forord

De to første heftene med historieglimt er blitt godt mottatt. De er blitt trykket i flere opplag fordi de ble raskt utsolgt selv om det nesten ikke ble reklamert for dem. Stort sett er de bare blitt lagt frem til salg bak i Lademoen kirke.

Etter ønske fra redaksjonen av *Menighetsblad for Lade og Lademoen* har jeg fortsatt å skrive korte historieglimt fra utvalgte steder på Lade og Lademoen fra ulike tider. Planen var at menighetsbladet skulle bringe et glimt i hvert nummer av bladet. Annen hver gang skulle glimtet være fra Lade med de mellomliggende gangene fra Lademoen. Flere forhold skjøt denne planen i den første samlingen. Det kan en merke på emner og rekkefølge. Av og til har historieglimtet blitt utsatt til neste nummer av menighetsbladet av mangel på plass.

I den første samlingen var det stort sett mine egne artikler som var med. I den andre samlingen er en stor del av bidragene skrevet av andre forfattere. Bidragene er hentet fra *Menighetsblad for Lade og Lademoen* fra 1990 og fremover. I den tredje samlingen går det samme mønsteret igjen. Her er noen artikler fra menighetsbladet fra før 1990. Utvalget av historieglimt var og er noe tilfeldig. Blikket har hoppet frem og tilbake i tiden. Blikket har festet seg ved likt og ulikt uten noe annet system enn å forsøke å finne emner som kunne interessere leserne og holde oppmerksomheten fangen en kort stund. Håpet er likevel at en og annen leser synes hun eller han finner et gullkorn som kan lyse litt opp i hverdagen.

Historien er jo fortellingen om hva vi, og alle de som gikk foran oss, har brukt tid og krefter til. Det er fortellingen om hva som ble bygd og utviklet og som vi utvikler videre og bygger videre på. Historien går stadig videre. Den må stadig nyskrives og fortsetter stadig å få nye emner fordi nye tider bringer endringer og stiller stadig nye spørsmål. Derfor kan små glimt som dette streife både velkjent stoff og ta opp små ting som mange kan overse, men som kan være viktige nok.

Dalen hageby 29
31. januar 2011

Per Øverland

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	5
Innledning	7
Leangen gård på Lade	9
Prestegårder på Lade og Lademoen	10
Ringve gård	11
Idrettsbaner på Lade og Lademoen	13
Innherredsveien på Lademoen	14
Ladebroen og Ladeporten	15
Bekkene på Lademoen	17
Norges geologiske undersøkelser (NGU) på Lade	18
Gregus gate 8 fra revyscene til misjonshus	19
Østmarkneset fra tankhavn til friareal	21
”Containerkvinnen” fra Nyhavna på Lademoen	22
Presten Simon Wolff i Lade kirke fra 1755 til 1778	23
Arkivsenteret ved Dora i Nyhavna	24
Kirkeklokka på Leangen gård	25
Anton Kalvaas gate på Lademoen	26
Det store industrianlegget i Devlehavn	27
Taubåten ”Lamoen”	28
Livredderne på Lade	29
Trøndermeieriet og Lademoen postkontor på Buran	31
Holstguttene på Østmarken gård	32
Rapps idrettsplass på Voldsminde	33
Tindveden, en gammel gård på Lade	34
Altertavla i Lademoen kirke	36
Sjømenns Aldershjem på Lade	38
Apoteker Casper F. Westad på Ørneapoteket	39
Haakon VII’s gate	40
Lademoen barnehage 75 år 1968	41
Sagaen om Lade kirke	45
Plukk om noen av prestene	47
Ole Bjørseth	47
Ola Erik Domaas	48
Simon Emmanuel Jørgensen	49
Ole Kjelland	49
Per Kne	50
Kristian Olai Mehus	50
Egil Moen	50
Jacob Aall Ottesen	50
Johan Bergsvein Rian	51

Olav Rustad	51
Reidar Skjerdingsstad	52
Hannibal Stabell	52
Staale Fridtjof Stubbraaten	52
Paul Sæbø	54
Ringve Gård og museum	54
Veitunnelen fra Strandveien til Strindheim	57
Tyskhus på Lade og Lademoen	58
KBS på Leangen	60
Sagnet om Kjerringberget	61
Livet i Ynglingen i Strandveien 72	63
Barneår på Lade	66
Bakkestrandens Bedehus som ble Lademoen bydelshus	67
Speiderarbeidet på Lade er menighetsarbeid	69
Lademoen hjem for gamle er igjen i full drift (1983)	71
Grunnsteinen legges for Kirkelig Aktivitetssenter på Lade	72
En bydel vokser fram (Lademoen)	74
Østbyen eldresenter 1984	74
Kollektiv transport på Lade og Lademoen	76
Lilleby – en drøm	77
Lademoen kirkes småskrifter	80
Alfabetisk register for <i>Historieglimt 1,2 og 3</i>	85
Alfabetisk register for dette heftet <i>Historieglimt 3</i>	??

Innledning

Hele vårt område har en spennende historie. Det gjelder *Lade* med sin lange utvikling fra hjemstedet for Ladejarlene og de mange havnene med plass for lager (Navnet Lade kommer av Ladir som betyr ladestedene eller lagerstedene for handel) til dagens Lade med boliger, industri, skoler, handel og områder for rekreasjon. Det gjelder ikke mindre *Lademoen* fra den gang området var dominert av en rekke gårder med jordbruk og husdyr. Senere hadde Lademoen i lang tid sentrumsfunksjoner for Strinda herred. Det er nå en stor og sentrumsnær bydel i byen Trondheim. Utvalget av emner for glimtene er tilfeldige, men nesten alle kan gi en innfallsport til å finne mer om det en fatter interesse for.

Denne innledningen vil oppmuntre leserne til å oppdage de store skatter som områdets historie skjuler. I våre dager blir flere og flere oppmerksom på at den lokale historien har betydning for oss. Her skal vi peke på to sider av den betydningen historien kan ha.

Den kan for det første kaste lys over våre nære omgivelser og lære oss å sette mer pris på dem. Det er så lett å ergre seg over det som er grått og trist og det som er ustelt eller ligger og slenger. Dess mer vi kjenner til det som har stått her tidligere og særlig det folk har strevet med her i tidligere tider, dess mer interessant kan det bli å leve her. Med litt historiske kunnskaper kan vi utvikle fantasien og se det livet som har utspilt seg der vi nå lever og virker. Kjører vi i Haakon den syvendes gate kan vi se flyene som letter og lander på Lade flyplass under og etter krigen 1940-45. Spaserer vi Mellomveien forbi hallen der ivrige ungdommer øver seg på skateboard, så kan vi høre hestene til hestebussene knegge utenfor stallen sin på Voldsminde fra før 1901. Senere gjennom nesten hundre år hadde sporveien (den elektriske= trikken) sin endestasjon her.

For det andre kan kjennskap til nærmiljøets historie gi oss identitet. Du og jeg er ikke først og fremst verdensborgere eller nordmenn. Vi er nok først og fremst mennesker som er preget av vår oppvekst, skolegang, arbeidsplass og ikke minst bosted. Der vi bor og der våre barn vokser opp, der blir vi preget av omgivelsene og alt vi opplever av godt og vondt. Samtidig som livet glir forbi oss, år etter år, endrer virkeligheten seg. Vi blir en del av historien. Den lokale historie er ikke bare det som skjedde. Historie er noe som stadig skapes.

Det er store variasjoner fra sted til sted i våre områder. Det er ikke bare den store spennvidden mellom Ladehalvøya med sitt preg og Lademoen med sitt særpreg. Innenfor hvert av disse hovedområdene er også variasjonene store. Sitter en oppe i et av haveanleggene ved Ringve gård og ser utover fjorden og grønarealene mot nord, så kan en på en måte stanse tiden og gjerne forestille seg at en flåte med vikingskip kan dukke opp i horisonten. Går vi ned fra Ringve og passerer idrettsbanene, blir vi raskt oppslukt av dagens pulserende trafikk og travle handelsliv. Står vi utenfor det nye City Lade er det ikke lett å forestille seg

at på jordene her var det en gang planer om å legge Norges Landbrukshøgskole før Ås i Akershus ble valgt.

Sitter vi en fin, varm solskinnsdag i parken utenfor hundre år gamle Lademoen kirke, så hører vi nok den jevne duren fra biltrafikken i Innherredsveien og Mellomveien, men likevel kan vi ta det med ro under de store, gamle trærne og høre fuglene synge og ungene leke. Da kan vi være glade for at Eli plass ble reddet fra bygging av leiegårder og fabrikker slik planen var. På den andre siden av Innherredsveien og Mellomveien ser vi slike hus som var planlagt der parken nå ligger. Rundt Eli plass kan vi rusle omkring i strøk med leiekaserner fra ulike tidsepoker. Det er ikke langt til Gamle Voldsminde eller til Bakkaunet der villaer og tomannsboliger ligger sine haver. Beveger vi oss ned Østersunds gate og på den andre siden av jernbanelinjen kan vi se eldre boligstrøk og forestille oss en tid da alle hus til randen var fylt av barnerike familier. På nedsiden av Strandveien lå i sin tid sjøen med sin fine, langgrunne sandstrand, kalt Florida. Nå ser vi industribygg av alle slag på utfylt grunn. Den digre kolossen Dora 1 dominerer bildet. Den kan minne oss om de stortyske drømmene om å bygge Nord-Atlanterens største ubåthavn som skulle sikre dette havområdet for det stortyske riket. Jo, spennvidden er stor både på Lademoen og Lade.

Leangen gård på Lade

De fire gamle lystgårdene på Lade, Devle, Lade, Leangen og Ringve, er alle bevart til vår tid. Bortsett fra Devle har de alle fått restaurert og stelt sine hovedbygninger og deler av hageanleggene. Folk som bor på Lade eller folk som gjerne spaserer sine turer der, vet å glede seg over disse praktfulle gamle anleggene. Kanskje Trondheimsfolk likevel ikke riktig fatter hvilken kulturskatt vi har i disse anleggene. Ingen av dem fungerer i dag slik de engang gjorde med landbruk og dyrehold. De er hver på sitt vis tatt i bruk tilpasset vår tid. I dag benyttes de på helt forskjellige måte. Tidligere har vi hatt en artikkel om Devle. I dag står Leangen for tur.

Navnet er interessant. Det er et gårdsnavn og ikke et lystgårdsnavn. Lystgårder som Louiselyst eller Valentinlyst viser at det var avls- og lystgårder for rike byborgere. Leangen gård har navn etter fjordarmen eller vika nedenfor. Navnet viser at det er en eldre gård enn de mange fra lystgårdstiden. Angr er jo et gammelt ord for fjord, poll, vik eller bukt. Mange har tenkt seg at forstavelsen Le kommer av at denne bukta gjerne ligger i le for den fremherskende vindretningen fra sydvest. Men, nei, le kommer av leire. Bukte- og gårdsnavnet var Leirangr. Alle som passerer Leangbukta vil gi navnegiverne rett i at det er et treffende navn.

Det var tidligere tre Leangengårder, Store, Søndre og Nordre Leangen. Den som vi benytter navnet på var Nordre eller Lille Leangen. Søndre Leangen ble fradelt Nordre så sent som i 1864. Senere ble den tillagt Tunga gård og i 1931 solgt til Trøndelag Travbane. På dens grunn ligger travbanen i dag. Mye av jorda på den opprinnelige Leangen gård lå syd for nåværende jernbanelinje. Det er grunnen til at navnet brukes om nåværende brannstasjon og postkontor ved KBS. Nordre Leangen var opprinnelig en plass under Store Leangen og ble i 1736 utskilt til oberst P. C. Wisløff. Store Leangen tilhørte i 1647 rådmann i Trondhjem, Lauritz B. Stabell, så det er en slags tradisjon bak Trondheim kommunes eierskap i dag! I 1779 ble general og riksgreve C. J. W. Schmettow eier av Store Leangen. Han eide også Rotvoll gård og slo dem sammen. Dermed forsvant Store Leangen som egen gård.

Nåværende Leangen gård ble i 1744 overtatt av kjøpmann i Trondhjem, Lorentz Angell. Fra 1757 tilhørte gården rådmann, kanselliråd Erik Must, som utvidet jordveien og brukte stedet som sommerbolig. Hans sønn, Ludvig Must, overtok i 1798 og tok gården i bruk som helårs bolig. Det var han som i årene 1821-22 oppførte bygningene som vi ser i dag. Etter fru Musts død i 1860 overtok hennes bror Lorentz Angell det staselige anlegget. I 1866 ble det kjøpt av konsul, rittmester Hans Peter Jenssen, i 1915 ble konsul Arild Huitfeldt ny eier og i 1927 ble hotelleier K. N. Stensrud den siste private eier av Leangen frem til Trondheim kommune overtok eierskapet i 1963. Både de siste private eiere og kommunen som eier fortjener takk for sine anstrengelser og utgifter med å vedlikeholde og holde i hevd både de flotte bygningene og hageanlegget.

Kommunen benytter noe av jorda til gartneri for byens parker, men husene anvendes til kurs og konferanser.

For noen år siden ble det oppdaget at klokken i klokketårnet på Leangen hadde vært kirkeklokke i Herøy kirke. Men nå er saken at det finnes to kirker med det navnet, i Nord-Norge og på Sunnmøre. Fra Herøy menighetsråd i nord kom det ønske om å få klokka tilbake til seg, men så ble det ut fra innskriften på klokka klart at den kom fra Sunnmøre. Det endte med at klokken ble sendt til Herøy kirke på Sunnmøre!

Selve bygningsanlegget som ble fredet i 1923, representerer på en fin måte de trondhjemske lystgårdene. Rundt et litt langt og smalt gårdsrom ligger det toetasjes hovedhuset med to sidefløyer med de andre husene rundt tunet. Alle gårdsbygningene er av tre. Etter tidens skikk er de likevel inspirert av arkitektur i stein, for eksempel med kvaderinndelte hjørner og med horisontalbånd. Interiørene er godt bevart og representerer noe av det fineste ved anlegget. Den som er heldig å få komme inn i hovedbygningen, vil få se hallen og røkeværelset med brystpanel i redwood og Gullsalen med de gylne tapetene. Videre kan vi se Ballsalen med franske tapeter med motiver fra Roma (tidligere kalt Italien), Damesalongen med moderne silketapeter og Spisesalen med pilastre i veggfeltene over en flott brystning.

Prestegårder på Lade og Lademoen

De fleste norske bygder har sin prestegård som har vært den samme gården gjennom hundrevis av år. Også mange byer hadde sin faste prestegård der sognepresten og hans familie bodde. Vårt område har en helt spesiell historie når det gjelder hvor prestene bodde. I gammel tid dekket byen Nidaros et geografisk bitte lite område. Der bodde bispen og prestene ved domkirken og ved den gamle bykirka, Vår Frue kirke. Rundt byen lå det gamle Strindfylket, senere Strinda prestegjeld og herred. Den gamle fylkeskirken i Strindfylket var Lade kirke. Dit soknet folk fra alle kanter av det kjempestore prestegjeldet som omgav byen. I mange hundre år hadde Strinda en spesiell prestedekning. Det var nemlig bispen som var sokneprest til Strinda. Ordningen kom i stand for å sikre bispens lønn. Sognepresten i Strinda hadde nemlig en solid inntekt fra ulike gårder som prestebordet eide. På sin lønn skulle bispen holde en kapellan som gjorde tjeneste i Lade kirke. Denne kapellanen, eller Strindas visepastor, som han ble kalt, gikk opprinnelig inn i bispens hushold og bodde sammen med bispens familie. Senere måtte han sørge for bolig på egen hånd. Slik var det i lang tid.

Vi skal nøye oss med å se litt på de siste tre hundre år. Det er naturlig å begynne med Peder Krog som ble utnevnt til biskop i 1688 og fungerte i 42 år. Da han kom hit kjøpte han *Bakke gård* og bosatte seg der. Bakklandet var en sentral og bymessig del av Strinda. På den tiden var området i ferd med å bli en forstad til Trondhem. På grunn av brannfaren var brannfarlig virksomhet flyttet

ut av byen og over elva til Bakklandsiden og folk begynte å bygge seg hus der. Folk som bodde på Bakklandet, følte seg som byfolk og ville helst være knyttet til en kirke i byen. Det var lengre vei til Lade kirke. Biskop Krog bygde derfor en egen kirke på Bakklandet i 1715. Han kalt kirka opp etter sin egen kone, Anna Dorothea. Det er dagens Bakke kirke. Dermed var det lagt et grunnlag for en egen menighet på Bakklandet, men helt til 1847 ble den betjent av visepastorene i Strinda. Vi skal nøye oss med å fortelle litt om hvor disse visepastorene bodde.

Hans T. Montage var visepastor til Strinda fra 1714 til 1726, da han døde. Han bygslet *Hoeggen gård* der han bodde. Han drev den så bra at han greide seg godt. Hans etterfølger, Anton Brunbass, var visepastor fra 1726 til 1755 da han ble avsatt på grunn av drukkenskap. Han bodde på *Teslien gård* som han kjøpte i 1728. Fra 1754 til han døde i 1778 var Simon L. Wolff visepastor i Strinda. Hans første kone, Mette Margrethe Graae, var datter av rådmann i Trondhjem, Rasmus Graae. Wolff kjøpte *Lade gård* av sin svigerfar i 1757 og bosatte seg der. Hans bilde kan en se i Lade kirke. Wolff dyrket opp mye jord på Lade og drev gården godt. Da han døde på Lade gård i 1778, ble han etterfulgt som visepastor i Strinda av presten Peder Schjelderup som fungerte fra 1778 til 1814. Da Schjelderup kom til Strinda kjøpte han *Ringve gård*. Han har fått det ettermæle at han var en bedre gårdbruker enn prest. Han drev gården så bra at han ble en velholden mann og kunne la gården gå over til sin sønn etter seg. Den neste visepastoren i Strinda ble fra 1814 til 1840, Henrik August Angell, kjøpte *Tyholt gård* og bodde der. Han var dyktig både som prest og gårdbruker. Han ga ut flere skrifter om forbedringene han gjorde på sin egen gård. Han var formann i Strinda jordbrukselskap og gjorde mye for å fremme jordbruket i bygda.

Nå var snart tiden ute for den eldgamle ordning med å la det store Strinda prestegjeld bli bestyrt av visepastorer under bispen som formell sokneprest. Før endringene ble satt ut i livet var presten Niels Arnoldus Carlsen konstituert som visepastor i Strinda fra 1841 til 1853. Fra 1847 eide Carlsen *Catrinelyst gård* (Innherredsveien 102) og bodde der noen år. Det ble så opprettet en stilling som residerende kapellan i Strinda og *Dalen gård* ble innkjøpt til kapellangård. Til tross for sin 12 år lange tjenestetid som prest i Strinda fikk ikke Carlsen den faste stillingen, men ble sokneprest i Grytten i Romsdal og flyttet dit med sin kone og deres ni barn. Den yngre presten Thomas Conrad Hirsch flyttet inn på Dalen gård. Dalen som prestegård har vi skrevet om tidligere.

Ringve gård

Selv om Ringve gård i lang tid var en av lystgårdene på Lade så har den alltid gått under sitt opprinnelige navn. Om navnet skrev den tidligere eieren, konsul Christian Anker Bachke: "*Skrivemåten Ringve er bygget på den opfatning at Ringve betyr den omringede helligdom (ve = helligdom). I hedensk tid fantes på Ringve et offersted, omringet av store stener, som i 1775 er sett og*

beskrevet av historikeren Gerhard Schøning". Navnet er i gamle dokumenter fra 1500 til 1700-tallet skrevet på mange måter: Rygwin, Røinividr, Ringuedt, Ringued, Ringwed og Ringved. Det førstnevnte navnet kunne tyde på at det er et navn som har sluttet på -vin som betyr eng eller gresslette, mens den andre stavemåten kan tyde på at det betyr ringskog eller rognskog. Likevel vil navneforskere hverken bekrefte eller avkrefte Bachkes tolkning av navnet.

Ladehalvøya var nok i gammel tid en samlet gård, Lade gård, med forholdsvis lite oppdyrket mark, men med Ringvehøyden som det sentrale punktet. Med sin strategiske beliggenhet kan nettopp Ringve har vært Ladejarlenes bosted. I middelalderen lå både Lade og Ringve under Bakke nonnekloster og betalte avgifter dit. Etter reformasjonen hadde Lade og Ringve samme eiere helt frem til 1661 da eieren Casper Schøller døde. I arveoppjøret ble Ringve delt i tre deler. En del tilfalt svigersønnen Peder Madsen Hjort, én del tilfalt sønnen Christopher Schøller og den tredje delen kom til Jens Friis som var gift med en annen dame av Schøllerslekten. Hjorts del ble av hans enke solgt til generalmajor Wibe som eide Lade gård. De to andre delene kom til å utgjøre det senere Ringve.

Christopher Schøllers datter Maren giftet seg med rådmann Jan Wessel i Trondhjem. Da hun giftet seg fikk hun overta sin fars del av Ringve og senere kjøpte de Friisdelen. Dette ekteparet med sine mange barn er vel de mest berømte eiere av Ringve: *"Atten barn gikk frem på rad, hos hans far i Trondhjems stad, døtre seks og sønner tolv, men kun én var Tordenskjold"*. Slik lyder det i visa om sjøhelten fra Lade. Dette var velstående folk som både eide en rekke gårder i Strinda og flere bygårder i byen. Familien bodde i byen gjennom vinterhalvåret og på Ringve om sommeren. Det er mange som har fantasert om den livlige krabaten Peter Wessel under sommeroppholdene på gården og det har vi vel all rett til. Helt til den ble knust i 1878 var det en vindusrute der som Peter Wessel hadde risset inn sitt navn i. Vi kan i alle fall glede oss over at hovedbygningen fra Wesselfamiliens tid står der fremdeles.

Maren Wessel ble enke i 1716. I 1727 gav hun Ringve som bryllupsgave til datteren Karen Wessel som giftet seg med rådmann i Trondhjem, Knud Bruun. Da Karen ble enke i 1756 gikk Ringve over til hennes sønn, krigsbokholder Johan Wessel Bruun. Han døde i 1777 og da ble den neste eieren hans datter Magdalene Henriette som var gift med marineløytnant Carl Platou. De solgte gården en tid senere til Vicepastor til Strinda, Peder Schjelderup, som var en ivrig og flink gårdbruker. I hans tid var altså Ringve prestegård i Strinda. Hans sønn, Søren, ble den neste eier og gårdbruker. Etter ham gikk gården til hans kones niese, Johanna Catarina Bernhoft, som giftet seg med fabrikkeier Richard Knoff. Knoff var svært interessert i gårdens drift, men da han gikk konkurs ble Ringve kjøpt i 1877 av bergmester Anton Sophus Bachke for kr 76.500. Etter hans tid ble sønnen, Christian Anker Bachke eier av gården. Han giftet seg med den russiske Victoria de Rostin. Dermed begynte museumseventyret på Ringve og ringen av privat eierskap er sluttet.

Både det musikkhistoriske muséet og den botaniske haven på Ringve fortjener sine egne historieglimt så det får vi komme tilbake til.

Idrettsbaner på Lade og Lademoen

Da Ladehalvøya ble innlemmet i byen og utbygningen tok fart, ble det etter hvert anlagt mange idrettsbaner. I dag er det et stort antall baner på Lade. I eldre tider var det omvendt. Lademoen hadde et imponerende antall baner i mellomkrigstiden og det har sin helt spesielle historie. Bare to av de fem banene som lå på Lademoen før krigen 1940-45 kan fremdeles benyttes, nemlig Buranbanen og banen i Gardemoen park. Ingen av dem er opparbeidet etter dagens krav fra moderne idrett, men de brukes litt av barn og ungdom. Likevel skal vi først se på dagens situasjon på Lade.

Driftsleder *Odd Arne Nilsen* i Park og idrett under Trondheim bydrift kan fortelle at det flotte anlegget, Lade idrettsanlegg, som er opparbeidet og eid av Trondheim kommune består av følgende baner: 1 kunstgressbane, 5 gressbaner, 2 store og 1 mindre grusbane pluss en friidrettsbane. Vi forstår at fotballen dominerer. Friidrettsbanen skulle vært oppdatert for å tilfredsstille dem som vil konkurrere. Det er et garderobehus og dessuten lokaler for de kommunalt ansatte som steller banene og parkene i hele Østbyen. Ved Lade kirke har Trygg-Lade sine baner og sitt klubbhus. Drift og delvis oppdatering er et samarbeid mellom kommunen og klubbene. Det viktigste samarbeidet foregår i Idrettsrådet der kommunen og Trøndelag Fotballkrets er de viktigste aktører. Dagens fredelige samarbeid er uttrykk for etterkrigstidens upolitiske idrettsbevegelse der all idrett er samlet under Norges Idrettsforbund.

I mellomkrigstiden var idretten politisert ved at kommunister og sosialdemokrater tok idretten i bruk i klassekampen. Først ble det polarisering mellom arbeideridrett og borgerlig idrett. Senere ble arbeideridretten splittet mellom kommunister og sosialdemokrater. Da var det nei til alt samarbeid over de politiske kløftene. Hver gruppering forsøkte å få sin egen bane. De fem banene på Lademoen var: 1. "Ørnjælan" ved Lade fabrikk, 2. Falkens bane på Reina, 3. Ravnplassen på Buran, 4. Nationals bane på Rønningssletta og 5. Rapps bane på Voldminde. Det var enda flere klubber enn vi kan få med her.

Den eldste var Sportsklubben *Rapp*, stiftet 1898, som opparbeidet sin egen bane på Voldminde i 1926. Den lå der Lademoen kirkeallé nærmer seg Lademoen kirke, men måtte oppgis da boligblokkene ble oppført fra 1935. Rapp var en borgerlig klubb og var lenge en av de ledende i fotballkretsen. Fotballklubben *Ørn* ble stiftet i 1917 og hadde sin bane ved Lade fabrikk. Ørn var også en av de ledende klubbene. Den sluttet seg til Arbeidernes Idrettsforbund (AIK) i 1924 da politiseringen skjød fart. *National* (Sportsklubben Nationalkameratene) ble stiftet i 1920. Den hadde sin bane der Lilleby smelteverk senere hadde sin store lagerplass for kull og malm langs jernbanen på Rønningssletta. Banen hadde mange kretsmesterskap. Dette var en borgerlig

eller upolitisk klubb. Sportsklubben *Falken* ble stiftet i 1925 som en såkalt privatklubb, men den sluttet seg senere til AIK. Falken opparbeidet sin bane i La'mofjæra ved Strandveien i 1928 og senere på Reina fra 1930. På Reina var det mange store arrangementer for arbeideridretten frem til krigen da banen ble tatt i bruk til vedlager. Senere ble det industriområde. Falken er vel mest kjent for sin skøytetrio: Hjalmar Andersen, Sverre Farstad og Henry Wahl. Sportsklubben *Ravn* opparbeidet sin bane på Buran.

Både Ørn, Falken og Ravn var AIK-klubber. Det var på et møte i AIK den 16/11-1929 det ble full splittelse mellom kommunistisk og sosialdemokratisk idrettsarbeid. Splittelsen med harde konfrontasjoner varte i fem år til 3/5-1934. På Lademoen var det en rekke kommunistiske klubber så som *Østbyen Idrettslag* (stiftet i 1923) og sportsklubbene *Djerv*, *Brått*, *Lyn*, *Spartcus* og *Uredd*. De kommunistiske klubbene hadde sitt landsforbund i Kampforbundet Rød Idrettskontakt og sin internasjonale Den Røde Sportsinternasjonen. Utviklingen snudde. Arbeideridretten ble forent i 1934 og i 1939 var det enighet om å finne fram til et felles norsk idrettsforbund. Krigen forsinket denne prosessen, men etter krigen kom et felles Norges Idrettsforbund. I 1946 ble det stiftet.

Innherredsveien på Lademoen

Det er den gamle landeveien ut av byen østover som i dag bærer navnet Innherredsveien. Det var i 1878 den offisielt fikk dette navnet, men det er langt eldre. De fleste som i eldre tid skulle til eller fra Innherredsbygdene, kom til byen med egen båt eller med rutebåter da de begynte å trafikkere fjorden. Landverts trafikk utviklet seg smått om senn til det omfanget den har i dag. Landeveien var fra først av et tråkk av mennesker og hester. Den ble kløvvei og deretter så smått kjerrevei. Vår og høst var den sølete og nesten ufremkommelig over Lademoen, ikke minst der bekkene krysset veien. Den første skikkelig opparbeidete veien til avløsning av den gamle landeveien var Gamle Kongevei som i dag starter ved Den nyapostoliske kirke, som har adresse Gamle Kongevei 1. Den veien ble på 1700-tallet lagt litt opp i skråningen, syd for landeveien, fordi terrenget der var tørrere, men samtidig mer bakkete. Likevel gikk ikke den gamle landeveien ut av bruk. Etter hvert ble det lagt bruer over bekkene før de med tiden ble ført i rør og forsvant ut av syne.

Det gamle veiløpet startet ved fergeleiet ved Nidelva, litt nedenfor dagens Bakke bru. Den startet ved Fergemannsstien og utgjorde en forlengelse av Nedre Bakklandet. Etter hvert ble hus og virksomheter naturlig nok lagt langs veien. I 1715 ble det bygd kirke inntil veien, Anne Dorothea kirke, den nåværende Bakke kirke. Da travelheten økte og landeveien ble bredere, kom Bakke kirke til å ligge midt i veien! Da trikken fra Lademoen til Ila kom i 1901, ble trikkeskinnene lagt i en bue rundt kirka. I 1939 ble hele kirka flyttet opp til sin nåværende plass. Før kirka ble bygd, lå Bakke gård og før den Bakke kloster, på

bakken over veien. Innenfor Bakke gård ble hovedhuset på Rosenborg gård bygd ut mot veien og begge ligger der enda. Langs veien på nedsiden lå i lang tid en lang, smal reperbane. Her kom basarene og Østre Folkebad. Trondheim mekaniske verksted ble anlagt mellom elva og veien. Det ble tett med hus og virksomheter på begge sider av landeveien.

Ny bebyggelse kom videre innover langs veien. Det samme mønsteret som på Bakklandet, ble fulgt på Lademoen da den ble bydel i 1893. Store leiegårder og industri ble først satt opp inntil de gamle landeveien. Burangården, nr. 59, ble bygget der Leergaardgården lå til 1920-årene. Nr. 59b var før Brødfabrikken til Wilh. Hoff, men så ble Trøndermeieriets store flotte bygning reist der. Da Trøndermeieriet flyttet til Tunga, ble bygningen til Lademoen Postkontor. Postkontoret hadde i lang tid ligget på andre siden av veien litt nærmere sentrum. I dag holder Idrettsbingo til i nr. 59b. På nr. 61 ble i 1910-11 oppført fabrikkbygning til Trondhjems Preservering Company. I dag er det hybelhus. Lenger inn kom leiegårder og så er vi ved det gamle sentrum for Strinda herred. Det lå selvsagt ved den gamle landeveien.

Der Lademoen kirke har ligget fra 1905, var det planen å reise Strindas nye hovedkirke, den som likevel ble bygget på Moholt for å ligge mer midt i soknet. Lademoen kirke har adresse Innherredsveien 78. Omkring dette stedet lå hovedbygningene på tre gamle gårder: Eli plass gård, Lykkens Prøve og Voldsminde. Voldsminde gård var lenge lensmannsgård. Tingstua lå her. Gravplassen lå der veikrysset nå er. På Eli plass gård var i lang tid Lademoen skole, Sætherskolen. Der var kommunelokalene og der holdt også Strindens Sparebank hus. Det er ikke bare i dag kommunikasjonslinjene bestemmer hvor folk treffes og virksomheter reiser sine bygg. Slik har det alltid vært. Innherredsveien gir oss en ypperlig illustrasjon på sammenhengen mellom samferdsel og virksomhet. Det er tankevekkende at dagens voldsomme trafikk jager forretninger bort fra Innherredsveien av mangel på parkeringsplasser og vanskeligheten med å stoppe!

Ladebroen og Ladeporten

Den som kjører Jarleveien til eller fra Lade, merker knapt at hun eller han passerer ei stor bru. Brua er heller ikke merket med noe navneskilt, knapt nok et nummer. Likevel er en her på historiske grunn. Det er Ladebekken som passerer på brua. Ladebekken er for lengst lagt i rør og er en del av det store kloakksystemet som fører til renseanlegget på Lade. Kaster en et raskt blikk ned på det renoverte bygget sydøst for brua så kan en lese at huset er Ladebekken 17. Ladebekken er blitt et gatenavn.

For lenge siden fløt en fin liten elv her som hadde sitt utspring ved Moholt gård. Den var noe av grensen mot Lade. Det lever fremdeles folk som kan huske de sørgelige rester av et forurenset og misbrukt bekkesikkel. Der holdt endene lenge til og guttene i strøket var på andejakt. Den lille, gamle brua over bekken

var av tre. Veien over brua het Kirkeveien etter Lade kirke som var hovedkirke for det store Strinda eller Lade prestegjeld. Veien het senere Gamle Kirkevei som det fremdeles er en rest av på Buran. De andre delene av veien er omdøpt til Mellomveien, Nidarholms gate og Jarleveien. Den gamle veien var smal og kronglete og gikk ikke helt nøyaktig der disse veiene går i dag.

Ved den gamle brua over Ladebekken lå en husmannsplass som het Ladebroen. Det er antatt av husmannen her hadde plikt til å stelle og vedlikeholde brua. Den nyere utviklingen og utbyggingen av områdene langs Ladebekken er også interessant, men den er for omfattende til å behandles i én artikkel. Her skal vi konsentrere oss om Ladebekken 17 og de tilstøtende bygningene. De første byggene ble reist i 1971-72 og byggherre var Trondheim kommune. På det tidspunktet var det et skrikende behov for næringsbygg og kommunen organiserte et eget firma "Trondheim Næringsbygg" som til en begynnelse var heleid av Trondheim kommune.

Nå ble det lite ordinær næringsvirksomhet i de nye byggene. Universitetet i Trondheim var ute etter mer plass. Universitetet var dannet i 1966 ved en sammenslåing av Norges tekniske høgskole (NTH), Norges lærerhøgskole (NLHT) og det gamle Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab Museet (DKNVS Muséet). Hver av enhetene holdt i mange år til i sine egne bygg. Muséet lå på Kalvskinnets der det fremdeles holder til huse. NLHT holdt til på Lade gård fra 1922 til 1960 da den flyttet inn i sitt eget bygg på Rosenborg. NTH lå på Gløshaugen. NLHT ble som del av Universitetet omdøpt til Den allmennvitenskapelige høgskolen (AVH). AVH på Rosenborg utvidet studenttallet veldig og en stor del av virksomheten flyttet inn i byggene til Trondheim Næringsbygg på Lade. Lokalene var først leid for 3 år, men AVH benyttet dem helt fram til det nye flotte universitetsanlegget på Dragvoll stod ferdig i 1979.

Trondheim kommune solgte seg gradvis ut av Trondheim Næringsbygg som etter hvert fikk to eiere, Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Reitan Eiendom. I 2002 solgte Reitan sin del til KLP. I dag har det vært en voldsom omkalfring ved Ladebekken. To utbyggere, KLP Eiendom og Veidekke as, river, ombygger og nybygger en rekke enheter. Ulike enheter markedsføres under ulike navn. I Ladebekken 17 tilbyr LKP 3000 m² kontorplass. I tillegg kommer 3000 m² opp mot Håkon Magnussons gate. *Ladeporten* er navnet på KLP's boligenhet med 108 leiligheter. Veidekke markedsfører sitt prosjekt under to betegnelser. Den ene delen er kalt *Livet på Lade* med 27 leiligheter fra 44 til 97 m². Den andre delen er *Startbo* med hele 80 enheter fra 40 til 80 m². Først ble disse lansert som hybler for ungdom, men er nå åpnet for folk i alle aldre med behov for små boliger. Særlig interessant er det at enhetene på 60 og 80 m² omfatter én til to hybler til utleie!

Bekkene på Lademoen

Den som i dag ser seg om på Lademoen, vil forgjeves lete etter bekker. Dessuten vil en lett lure på hvor en bekk ville ha tatt veien i det flate byterrenget. Om en rusler oppover skråningen mot syd, mot Bakkaune, Kuhaugen og Rønningen, så skal det ikke mye fantasi til å se at her må det i gamle dager ha gått flere bekkefar. Alle de minst seks bekkene er nå for lengst lagt ned i bakken i rør og er blitt en del av byens dreneringssystem. Leser en barndomserindringer fra gamle lamonitter så dukker navnet på mang en bekk opp. Det gikk nemlig en rekke bekker over Lademosletta som ikke var riktig så flat og jevn som den er i dag. Ja, selve Lademoen strakte seg fra en bekk til en annen. Forresten gikk flere av bekkene under ulike navn.

Dersom vi følger den gamle fjærelinja som fulgte Strandveien, så strakte Lademoen seg fra Myrebekken til Ladebekken. Disse bekkene dannet grensene i vest og i øst. Siden *Ladebekken* er den mest kjente, selv om den nå bare er et veinavn der bekken engang gikk, skal vi begynne med den. Den hadde sitt utspring ved Moholt og Eberg og rant om Bromstad og Belbuan før den ble grenselinje for Lade gård og fløt ut i Lamofjæra ved Ladehammeren. Bekken dannet Ladedalen (Ladalen). På 1800-tallet ble bekken kalt "Jordans flod" etter Jordans såpefabrikk og trankokeri som lenge lå ved utløpet. I 1774 forteller Gerhard Schøning at det lå en rekke store gravhauger langs Ladebekken.

Voldsmindebekken rant fra Rønningen gård, som det meste av Lademoen tilhørte i eldre tid. Den fulgte det som i dag er Thomas von Westens gate langs Lademoen kirkegård. Så fulgte den jernbanetraséen, dreide forbi boligområdet Utsikten ved Reina og rant ut i Ladebekken der Jarleveien nå går. Bekken dannet østgrensen for Voldsminde gård og er noe av forklaringen på at Thomas von Westens gate og kirkegårdsgrensen er så lang og rett.

Eliplassbekken er oppkalt etter Eli plass gård, der Sætherskolen, den gamle fastskolen på Lademoen, lå inntil 1906. Eli plass var nabogård til Lykkens prøve og Voldsminde gård. Denne bekken hadde sitt utspring ved Kuhaugen og rant nordover til Rosendal ved Innherredsveien. Så fulgte den traséen for nåværende Lademoen kirkeallé et lite stykke og videre Testmanns gate, krysset Mellomveien (Omnibussveien) og rant der Nidarholms gate nå ligger og løp så sammen med Voldsmindebekken og ut i Ladebekken. Både Eliplassbekken og Voldsmindebekken har navn etter to gårder som er langt nyere enn bekkene som jo hadde rent der fra Arilds tid og tidligere hadde andre, eldre navn.

Sundlandsbekken hadde også sitt utspring oppe under Kuhaugen og rant ned til gården Sundlands Minde ved nåværende Frostaveien. Der delte den seg i to løp. Det vestligste løp beholdt navnet Sundlandsbekken og rant ut i Lamofjæra ved den nåværende undergang under jernbanen i Strandveien. Det østlige løp av Sundlandsbekken ble kalt Ulstadvøkkbekken.

Ulstادلøkkbekken har forresten gått under ikke mindre enn tre ulike navn. I tillegg til å ha navn etter Ulstadeløkken gård, som lå der Nidar sjokoladefabrikk hadde sin store mursteinsbygning, har den vært oppkalt etter de to gateløpene Biskop Sigurd gate og Jon Raudes gate. De to gatene er bygget på markene til gården og forteller hvor bekken krøket seg ut i fjorden på Lamofjæra. Lenge var bekkene en viktig vannkilde for befolkningen ved siden av de mange brønnene som ble gravd.

Myrebekken, som også ble kalt Gamle Kongevei-bekken, var et bekkeløp på Rosenborg gårds grunn og hadde også sitt utspring oppe under Kuhaugen. Den løp ut i fjorden ved det nåværende Rosenborgbassenget eller der det før het Åtet. Bekken var oppkalt etter husmannsplassen Myra under Rosenborg (tidligere under Bakke gård). Den var tidvis vannrik. Den rant langs Gamle Kongevei og krysset Innherredsveien ved nr. 37-39. I 1894 ble den lagt i kulvert fra Kirkegata og ned til fjorden. Myrebekken var ikke bare grensebekk for Lademoen, den skapte også problemer for det viktige veikrysset der rundkjøringen nå ligger. Både den og de andre bekkene over Lademoen gjorde den gamle landeveien, Innherredsveien, temmelig sølete vår og høst og etter kraftig regn. Derfor ble Gamle Kongevei på 1700-tallet anlagt som ny hovedvei. Den tok opp fra Innherredsveien ved den nåværende rundkjøringen. Det var for å få en tørrere veitrasé selv om den unektelig ble mer bakkete.

Norges geologiske undersøkelser (NGU) på Lade

Norges geologiske undersøkelser (NGU) må tilhøre de godt bevarte hemmeligheter på Lade. Dette store og viktige statlige forskningssenteret ligger i flotte omgivelser på Østmarkneset. For de fleste hører navnet ikke særlig spennende ut. Studier av jord og stein (geologi) høres kanskje litt kjedelig ut for de fleste, men en skal ikke kikke lenge på virksomheten før en skjønner at dette er viktig i dagens samfunn. Når vi nevner Hanekleivtunnelen og faren for steinras ved veiene rundt i landet, så forstår en snart viktigheten av slike studier. For ikke å snakke om bergverk og petroleumsvirksomheten! I 2008 fyller NGU 150 år!

Likevel er det enda lengre siden tanken ble kastet fram om å starte en slik virksomhet. Norges første universitetsutdannede mineralog, *Henrik Steffens* (1773-1845), fremmet forslag om å kartlegge landet geologisk i 1803. Dersom myndighetene hadde fulgt forslaget, ville Norge ha blitt det første land i verden med geologisk kartlegging og undersøkelse av hele landet. Steffens ble professor i Tyskland. Selv om hans fedreland (Han var født i Stavanger og vokste opp i Trondhjem) ikke hadde plass for ham, fikk han likevel stor betydning for forskning og åndsliv i Danmark-Norge. Henrik Wergeland kalte ham for "Norges bortblæste laurbærblad". En tysk geolog, *Leopold von Buch* (1774-1853), startet geologisk kartlegging av Norge i 1806-1808. Dansken *Jens Esmark* (1763-1839) fortsatte arbeidet og ble Norges første professor i

mineralologi. De to som skulle kjempe fram realiseringen av Henrik Steffens' gamle drøm, var forskerne Kjerulf og Keilhau. Universitetsstipendiat *Theodor Kjerulf* (1825-1888), senere professor, la 8. august 1856 fram et detaljert forslag for departementet om geologisk kartlegging av Norge. *Balthazar Mathias Keilhau* (1797-1858) ble professor i bergvitenskap. Keilhau og Kjerulf var dypt uenige om viktige geologiske teorier. Derfor ble det flere års tautrekking om Kjerulfs forslag. Ved kongelig resolusjon av 6. februar 1858 ble NGU stiftet med Kjerulf som leder. Oppgaven var formidabel. Det er spennende å følge utviklingen av NGU gjennom ulike perioder. De første 125 år kan en lese om i K. Ingvaldsens bok om NGU fra 1983.

I 1961 ble virksomheten flyttet fra Oslo til Trondheim. I 1962 ble to andre virksomheter innlemmet i NGU. Det var Statens Råstofflaboratorium (SR) fra 1917 og Geofysisk Malmleting (GM) fra 1934. Det var sviktende forsyninger til landet som var bakgrunnen for SR. Oppgaven var å lete etter og framskaffe forsyninger innenlands til erstatning for det som ikke kunne importeres. GM ble opprettet for å intensivere malmleting med sikte på gruvedrift i Norge. GM flyttet til Østmarkneset i 1949. Dit kom så også NGU i 1961 da det nye hovedbygget stod ferdig. Året etter skjedde sammenslåingen.

NGU's flotte årsmelding for 2006 gir mange eksempler på hvor sentralt institusjonen står i utviklingen av norsk næringsliv. Vi kan bare nevne noen få eksempler. Metaller og mineraler er det stadig økende behov for. Prisene på verdensmarkedet går opp. Når det gjelder tunneler har NGU utviklet nye metoder for å finne svakhetssoner der tunneler skal bygge. Rasutsatte steder på Vestlandet har hatt fokus i 2006. Samme år avsluttet NGU et fire års prosjekt med mineralkartlegging i Mosambique. Også i nordområdene arbeides det. En egen forskergruppe studerer klimautviklingen i Arktis; noe som er særlig viktig for å forstå klimautviklingen. Mer prosaisk lyder kanskje radonforskningen, men 300 nordmenn pådrar seg lungekreft på grunn av radongass i boligen. Mer spennende lyder kartleggingen av berggrunnen under havet. Et særskilt forskningsprosjekt tar for seg forurenset jord i barnehager rundt i landet. NGU har bygd opp et sterkt forskningsmiljø på den såkalte geodynamikken; teorier som omfatter ikke bare kontinentalplatene, men også strømmene i den smeltede jordkjernen under dem. For å avslutte disse spennende eksemplene: NGU arbeider også med utnyttelsen av jordvarmen under våre føtter.

Gregus gate 8 - fra revyscene til misjonshus

I dag er Gregus gate 8 i første rekke et hybelhus. Det to etasjers trehuset står like inntil jernbanen på oversiden. Står en foran huset, vil en legge merke til den store døren som antyder litt om hva huset har vært. Det har en interessant historie. Det ble bygget av Arbeiderforeningen *Sverre* som ble stiftet av Hans Hagerup Lyngvær, en av arbeiderbevegelsens pionerer i Trondheim. Han startet en rekke arbeiderforeninger i byen tidlig i 1890-årene. Han er mest kjent for at

han måtte gå fra sin plass på Stortinget i 1894 fordi det ble avslørt at han var straffet i sin tidlige ungdom. Han fikk en urimelig streng straff for en mindre forseelse. Se I. Eikrem, *Klassejustis i 1800-åra*, 1990, s. 73-112. En tidligere straffet kunne ikke sitte på Stortinget. Han fortsatte likevel sin innsats i arbeiderbevegelsen. Oppmålingen av tomten er datert til 7. desember 1895 og året etter ble bygget satt opp. Virksomheten i Arbeiderforeningen *Sverre* er noe av bakgrunnen for at Lademoen ble en bastion for arbeiderbevegelsen, først innenfor Venstre og senere i mange år for Arbeiderpartiet.

Ved siden av rene politiske møter ble det holdt mange fester og sosiale sammenkomster. Sang og musikk hadde en stor plass. For å sikre husets økonomi ble det i mange år holdt årlige basarer med ulike former for underholdning. Av dette vokste revyvirksomheten fram. Den første revyen ble oppført 19. april 1903 og hadde tittelen *Leven ne'på Bakkan* eller *Manden fra New Country*. Den ble senere oppført i Arbeiderforeningen inne i Midtbyen og var skrevet av Alv Schiefloe som kom til å skrive mange revyer. Den neste kom i oktober 1904. Den het *Uden Mundkurv* eller *Dagens Nyt paa Ulstadeløkken* og var også av Alv Schiefloe. I 1905 kom hans revy *I Moll og Dur*. Den gjorde stor suksess og ble også spilt i Midtbyen og på hele tre basarer. De følgende år ble stadig nyskrevne revyer oppført og ble et populært kulturinnslag i Østbyen. Blant de opptredende var Anders Buen, den kjente redaktøren, og Robert Sandberg med den populære figuren, båtsmann Ole Tobiassen Likegla. Stadig var Alv Schiefloe forfatteren. I februar 1906 het revyen *Det tabte Væddemaal* og i oktober samme år kom *Ich liebe dich* eller *Den forsvundne tysker* med handling fra Ladehammeren. Allerede i måneden etter ble revyen *Glade Sjæle paa Vandring* oppført. Den skal ha vært den morsomste revy oppført i byen. I februar 1907 kom en revy som vakte mest oppsikt av alle. Den var også av Alv Schiefloe under pseudonymet "Ka'l & Co". Den het *Fanden med i Spillet* eller *Når det tales i Tunger*. I en stor artikkel i Arbeideravisa 20. november 1937 forteller Per Opøien om disse og en rekke andre revyer i huset. I 1916 rykker andre forfattere inn og fikk flere suksesser i årene 1916 til 1918 da det ble slutt og huset solgt.

Neste epoke av husets historie har også sin store interesse selv om det var en ganske annen slags virksomhet. 16. april 1918 blir eieren Trondhjems Frimission og huset får sin andre storhetstid. Denne menigheten har flyttet mye rundt i Trondheim til den nå har sin kirke, Misjonskirken, i Arkitekt Christies gate ved den jødiske synagoge. I en artikkel i Adresseavisen 12. februar 1968 skriver Oddvar Tegnander at menigheten har flyttet 13 ganger på 85 år. Han skriver følgende om tiden på Lademoen: "*Den største vekkelsestid hadde menigheten da de befolket misjonshuset i Gregus gate på Lademoen. I 1934 kom nemlig den unge svenske predikanten Frank Mangs som allerede ved den tid var meget framgangsrik og Misjonshuset ble alt for lite.*" Menigheten vokste og på menighetsmøtet 9. august 1937 ble man enig om å selge Gregus gate 8 for å få et

mer rommelig lokale. Før neste hus ble kjøpt, ble det holdt møter i Cirkus, det gamle forsamlingshuset i Prinsens gate 2b.

Den 30. august 1937 ble eiendommen solgt til firma Rübberdt & Svendsen som benyttet huset til ulik virksomhet så som produksjon av droger, regntøy og næringsmidler. En kort tid eide Lademoen kristelige ungdomsforening huset inntil de kjøpte Nedre Møllenberggt 73 som foreningslokale. I dag er huset hybelbygg.

Østmarkneset fra tankhavn til friareal

Østmarkneset ligger på nordsiden av Ladehalvøya mellom Korsvika og Ringvebukta. Det tilhørte og er oppkalt etter gården Østmarken der sykehuset ble bygd. Østmarkneset (eller rettere sagt den ytterste delen av det) har en spennende historie fram til det nå skal parkbehandles og bli friområde og innlemmes i Ladestien. Den opprinnelige havna ute på Østmarkneset siktet mot å ta imot og lagre petroleum i god avstand fra bebyggelsen. Vestlandske Petroleumscompagnie kjøpte området og bygget et havneanlegg. Det viste seg at havna kom til å bli liggende svært værhardt til. Derfor kunne den vanskelig fungere godt for lossing av bensin og oljeprodukter. Eksplosjonsfaren er jo stor ved behandling av slike varer. Derfor fikk oljehavna en kort historie. Tankene ble flyttet til Høvringen der Trondheim nå i mange år har hatt sin store petroleumshavn.

Østmarkneset ble sterkt befestet under den andre verdenskrigen. Den ytterste delen av neset ble utbygd og sterkt armert av den tyske okkupasjonsmakten. Neset ble avsperrert med landminer og piggråd. Tungt, langtrekkende skyts og flere luftvern batterier ble satt opp. Der var også en stasjon for sjøminer og et lager av slike miner. Det ble sprengt ut store bunkere i fjellet og bygd en rekke brakker. Det ble også bygd flere enkeltmanns skyttergraver og mindre kanonstillinger. En måned før kapitulasjonen bygget tyskerne en leir for krigsfanger her ute.

I 1947 ble Vestlandske Petroleumscompagnies eiendom kjøpt av Trondheim kommune som leide det til Geologisk Malmleting. I 1962 kom Norges geologiske undersøkelser (NGU) og fikk overta området. NGU bygget sitt store fine senter her ute. De overtok de tyske etterlatenskapene. Både havneanlegget og mange av de tyske brakkene har vært i bruk blant annet som lager.

Nå skal Østmarkneset forvandles til en perle for allmennheten. Slik heter det i en artikkel i Adresseavisen 8. august 2007. Direktoratet for naturforvaltning (DN) har kjøpt 26 dekar av NGU's tomt som skal sikres og stilles til rådighet for allmennheten til friluftsmål. Midlene har kommet fra Staten som i år har bevilget 76 millioner kroner til kommunene for å sikre populære friområder og strender. DN forvalter pengene. 13 av de tyske brakkene skal rives høsten 2007. Mye av bebyggelsen fra okkupasjonstiden skal altså bort

og mye asfalt skal fjernes. Det skal bli mest mulig av grønne arealer. Både to store trebrakker som Byantikvaren finner interessante, et særpreget rødt hus og de tyske bunkersene skal få stå til minne om tyskertida.

Vi som gjerne har spasert turer til den gamle oljehavna, ønsker endringene velkommen. Vi håper at det kan bli slutt på den store mengden med ølbokser, annet skrot og all grafittien som har preget stedet. Dessuten blir vel skadene på selve havna stelt. Slik området nå har ligget i lang tid har det ikke vært ufarlig, særlig for barn. Noen øyenslyst har det heller ikke vært.

Containerkvinnen fra Nyhavna på Lademoen

For en gangs skyld skal vi omtale en kriminalroman. Den er på flere måter knyttet til bydelen vår og fortjener en omtale. Forfatteren er fra bydelen og selve oppslaget for romanen er i Nyhavna på Lademoen. Kim Småges roman *Containerkvinnen* kom ut på Aschehougs forlag i 1997. Hun var da allerede en etablert forfatter og var som den første utropt til norsk krimdronning. Hun debuterte i 1983 med boka *Nattdykk* som solgte i 50 000 eksemplarer i Norge. Kim Småge er hennes kunstnernavn. Hun vokste opp på Lilleby og het Anne Karin Thorshus, født 1945. Om oppveksten har hun fortalt i sitt bidrag til boka *Blant tårnseilere og andre frie fugler*, Bydelshistorier, Trondheim 2006. Der kan en finne mye interessant om å vokse opp i den delen av Lademoen i etterkrigstida.

Før vi omtaler selve romanen skal vi ta med litt av det hun forteller om Lilleby: *”Jeg avgrensner bydelen Lilleby/Rønningsletta lenge før vi nærmer oss Strandveien. For meg går vestgrensa til bydelen ned forbi Gardemoens gate til den gamle trikkegata mot Lade, døpenavn Jarleveien; hva annet skulle den døpes, så mange jarler og andre høytstående som har holdt og holder hus der inne? Jarleveien er hovedfartsåra til kjøpesentrene på Lade, til Remakremmeren på Lade Gård (ikke et ondt ord om Reitan i denne sammenheng; fortidens Ladejarler var minst like store kremmere som han), til badeplassen Korsvika, til Maritime Skoler på Ladehammeren, til Ringve Museum og masse flotte greier som beskjedne Lilleby bare kan se langt etter.”*

Og så om hvor hun selv bodde: *”Sjøl vokste jeg opp på Rønningsletta 3, eller Stjørdalsveien 13 som det offisielle navnet var. En svær murgård, kalt ”Åsgården”. Eierne var fabrikkeier Ås i Strandveien, som produserte sparkstøttinger. Denne gule murgården. En merkelig, litt ulogisk bygning med spennende kjellere og ikke minst loft, lå ”fornemt” tilbaketrasket fra Stjørdalsveien. Foran lå et to-etasjes hus med loftsleiligheter; de hadde en liten gårdplass, en hage med kvit malt stakitt og syrintrær.”* Vi får nøye oss med disse to smakebitene av hennes fortelling og ellers henviser til byhistoriene.

Containerkvinnen er hennes ellefte roman. Den begynner med at en gammel fyllick blir drept på Nyhavna. Under etterforskningen blir tre unge kvinner funnet i en søppelcontainer. Den ene er død. Den neste dør da hun blir

gravd fram. Den tredje, som blir kalt "Spurven", overlever. De tre er prostituerte fra Øst-Europa, salgsvarer, som var blitt kastet da transportørene var redd for å bli avslørt av politiet. Kritikerne har fremhevet med rette at Småge lever seg inn i Spurvens liv og sinn og gjør henne merkelig levende. Småge gir spark både til helsevesen og politi, men hun har først og fremst et hjerte for de underprivilegerte. Det omfatter flere enn Spurven. Derfor blir dette også en sosial roman, ja, en sosial kamproman! Småge har et tøft språk. Det passer godt til emnet. Likevel blir språket neddempet når det gjelder Spurven. Vi skal ikke ta bort spenningen ved å fortelle om handlingen i boka, men den gir et nifst bilde av den mer eller mindre kriminelle verden som også vår by og vår bydel har sin del av. Boka blir ikke kjedelig. Den er drivende godt fortalt.

Presten Simon Wolff i Lade kirke fra 1755 til 1778

Her skal vi møte en spennende mann som var prest på Lade. På veggen mot syd inne i Lade kirke henger malerier av to prester. Den ene er Simon Wolff som var her fra 1755 til han døde i 1778. Innskriften på maleriet er: "*Mag. Simon Wolf Blev Præst her paa Strinden Ao 1755 og Paa 2. den Søndag efter paaske Giorde sin Tiltrædelse i sit alders 25 aar.*" Et tredje maleri henger på orgelgalleriet. Alle tre maleriene viser prester som har vært visepastorer på Lade. Det vil si at de i realiteten var sogneprester i det store Strinda prestegjeld. De ble kalt visepastorer fordi biskopen i navnet var sokneprest i Strinda. Han holdt en visepastor i kallet for å betjene menigheten. De to andre maleriene framstiller de to prestene Hans Reinholdsén Ohn og Henrik Christensen Lyster. Ohn som har sitt navn fra øya Ona på Romsdalskysten, var visepastor i Strinda fra 1664 til 1672 da han døde. Lyster som har navnet sitt fra Lyster i Sogn der hans far var prest, var visepastor på Lade fra 1673 til 1683 da han døde. Om de to maleriene kan en lese i *Norsk slektshistorisk tidsskrift* 1942 s. 165f og 1944 s. 239ff. Der drøftes maleriene og påskriftene på dem

Simon Wolff var født i København 12. juni 1730 som sønn av Marie Mikkelsdatter og Lorentz Wolff. Faren var kjøpmann som mistet alt han eide i en brann. Simon måtte slutte på latinskolen da begge hans foreldre døde. Han dro til Århus der han fikk bli elev av latinskolen. Deretter begynte han på Universitetet. Under studiet var han huslærer et par år før han tok teologisk embetseksamen. Som praktisk prøve holdt han en avskjedspreken som fikk beste karakter. Han ble lærer ved Waisenhuset i København. I Århus hadde Simon blitt opptatt i huset hos daværende domprost Fredrik Nannestad, som ble biskop i Nidaros fra 1748 til 1758. I 1754 kalte han Simon til Trondheim for å bli visepastor i Strinda.

Simon skulle innsettes i Lade kirke i 1754, men det måtte utsettes fordi han var anklaget for å ha besvangret en pike i København. Han greide å fri seg fra anklagen og ble innsatt i tjenesten 25 år gammel. Også i Trondheim ble han anklaget i en farskapssak. Også den kunne han fri seg fra. I 1757 giftet han seg

med Mette Margrethe Graae, datter av rådmann i Trondheim, Rasmus Graae. I 1757 kjøpte Simon Lade gård av sin svigerfar. Han dyrket opp gården, holdt den i god stand og bodde der. Hans kone døde allerede i januar 1764 og Simon giftet seg på nytt i desember samme år med en prestedatter som satt som enke på Bakke gård, enke etter brandmajor G. C. Collin. Wolff fikk en stor etterslekt.

Simon Wolff var utvilsomt en flink prest. Folk hørte gjerne hans prekener. Han utga mange av sine prekener i trykken. I Gunnerusbiblioteket kan vi lese hele 16 bøker og skrifter som han gav ut. Den kanskje mest oppbyggelige er *"Simeons Trøst baade i Liv og Død, forestillet i en Prædiken holden paa Mariae Renselses Dag 1764 for Strindens Menigheder."* Et skrift som er typisk for tiden er *"Lov-Tale over den fordum højædle, højærverdige og højlærde Frederic Nannestad, S. Theologiae Doct., Profess. Reg. og forhen Biscop i Trondhjems, tilsidst i Aggershuus Stift, Trondhjem 1775.* Wolff ble opptatt som medlem av Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab 30. november 1772. Hans tiltredelsestale der ble trykt samme år. Han kom i opposisjon til biskop Gunnerus fordi han kritiserte biskopen for å bruke for mye tid og krefter på naturvitenskapelig arbeid. Gunnerus var leder i selskapet og hadde bedt Wolff om å holde en tiltredelsestale. Gunnerus foretrakk nok å møte kritikken ansikt til ansikt. Talen er lærd, skarp og klar. Tema er vitenskapens nytte for en lærer i kirken. Etter Gunnerus' død i 1773 fikk Wolff stor innflytelse på selskapets arbeid.

Arkivsenteret ved Dora i Nyhavna

Lademoen har fått en ny, stor og viktig institusjon. I et flott tilbygg til murkolossen Dora 1 som nå kalles Kulturbunker Dora, har fire offentlige arkiver flyttet inn og blitt til et sentrum for alle som har noe å lete etter i gamle dokumenter. De fire er Interkommunalt arkiv for Trøndelag (IKA), Statsarkivet i Trondheim (SA), Trondheim byarkiv og NTNU Universitetsbiblioteket eller Dorabiblioteket (UBT). I tredje etasje finner vi ekspedisjonen der alle kan komme med sine ønsker og få hjelp til å levere bestilling på de protokoller eller arkivesker som inneholder opplysninger som en er ute etter. Der finner vi store, lyse lesesaler med tilgang til internett og et stort håndbibliotek. Det er også en egen sal med datamaskiner som står til publikums rådighet. Svært mye interessant stoff er nå tilgjengelig blant annet på www.digitalarkivet.no og det kommer stadig nye kilder.

IKA samler arkivmateriale fra trønderske kommuner. Oppgaven er å bevare statlige, kommunale og private arkiver og gjøre dem tilgjengelige for allmennheten. IKT eies av 36 kommuner, de to trønderske fylkeskommunene og Os kommune i Hedmark, som får kurs og veiledning i arkivsspørsmål. IKT oppbevarer papirarkiv fra ca. 1837 til 1995 og elektroniske arkiv fra ca. 1990. Det er arkiv for kommunestyre, formannskap, helseråd, fattigvesen, barnevern, skoler og mye mer. Fra 2004 er IKT koordinator for arbeidet med privatarkiv i

Sør-Trøndelag. Flere av arkivene har store samlinger av privatarkiv som viser seg å ha stor betydning for forskningen. Derfor arbeides det nå for å ta vare på langt flere arkiver fra privatfolk, bedrifter og ulike institusjoner som ikke har hatt plikt til å ta vare på eldre materiale.

Trondheim byarkiv oppbevarer ca. 15000 hyllemeter arkiv fra Trondheim kommune og fra Byneset, Leinstrand, Strinda og Tiller kommuner. I tillegg finnes det privatarkiver fra idrettslag, skoler og fagforeninger. Hovedtyngden av stoffet er fra 1800- og 1900-tallet. Særlig etterspurt er byggesakspapirer. Byggesaksmapper kan studeres på lesesalen og en kan få kopier derfra. Fotosamlingen er særlig interessant. Den kan også studeres på www.trondheimsbilder.no og derfra kan en også bestille bilder.

Statsarkivet lå før i Høgskolebakken. Det er en del av arkivverket som ledes av riksarkivaren. Det tar vare på arkiver fra den lokale og regionale statsadministrasjonen i Midt-Norge. Materiale som er eldre enn 25 år skal avleveres til Statsarkivet for å gjøres tilgjengelig. Her er det 25000 hyllemeter med arkivstoff. Det eldste dokumentet er fra 1268, men storparten er fra 1700 til 1975. Mest etterspurt er bøker fra prester, amtmenn, fylkesmenn, sorenskrivere, politi og lensmenn. Digitaliseringen av arkivaliene fortsetter i raskt tempo. Derfor kan mer og mer nå lese på egen pc. Et eksempel er kirkebøker som er skannet slik at en selv kan lese den originale teksten.

Alle er velkommen til lesesalen som er felles for alle de fire arkivene. Lesesalen er i 3 saler med 60 plasser. Der er leseapparater for mikrofilm og mikrokort og datamaskiner for lesing av digitalisert stoff. Her kan du studere kirkebøker, protokoller, brev, fotografier, kart og tegninger med mye mer. Her kan du drive vitenskapelig forskning, finne ut om eiendomsforhold, undersøke juridiske rettigheter, holde på med slektshistoriske eller alle andre slags undersøkelser. Våren 2008 er lesesalen åpen fra mandag til fredag klokken 9 til 15. På onsdager er det åpent helt til klokken 18. I fjerde etasje ligger kafeen som serverer varm lunsj, salat, kaffe, brød med mer mellom klokken 1030 og 1300. På internett kan du finne senteret på www.arkivverket.no/trondheim/om.html . Der kan en også på forhånd bestille dokumenter som en vil låne. Arkivsenterets sentralbord er 73 88 45 00.

Kirkeklokka på Leangen gård

Leangen er en perle av en gammel lystgård i Trondheim. I mange år har den tilhørt Trondheim kommune som har holdt den like godt i stand som de tidligere private eierne. Kommunen har benyttet den som kurs- og konferansesentrum. Nå vil kommunen legge gården ut for salg, men vi håper nye eiere vil ta like godt vare på det praktfulle anlegget. Over hovedbygget står et klokketårn og ikke på stabburet som var det vanlige. Som på mange trønderske gårder hadde jo også Langen sin matklokke. Før og etter matpausene ble matklokka brukt som signal til gårdsarbeiderne. Den ble ikke så mye brukt

etter at gårdsdriften ble nedlagt og hang taus i mange år. For noen år siden ble det kjent at matklokka på Leangen ikke var en vanlig matklokke, men en gammel kirkeklokke!

Det er en fin gammel kirkeklokke støpt i Bergen i 1786. Den har følgende tekst i opphøyde bokstaver: *"Me * ficit * Christopher * L * Lebrecht * i * Bergen * Bekostet * til * Herrøe * kirke * af * Sivert * Olsen * og * Anna * Olava * Olsen * føed * Berg * 1786"*. Her ser vi hvor og når klokka ble til og at den var støpt av Christopher L. Lebrecht. Også giverne er nevnt, ekteparet Anna og Sivert Olsen. Da teksten ble kjent, kom det en henvendelse fra Herøy på Helgeland. Der ble 800 års jubileet for Alstadhaug kirke forberedt og Trondheim kommune ble spurt om det kunne være aktuelt å overføre kirkeklokka tilbake til Herøy. Svaret fra Trondheims ordfører var positivt. Siden klokka nå ikke lenger hadde noen funksjon på Leangen, kunne den vederlagsfritt gis til Herøy. Gleden ble stor, men skulle ikke vare så lenge.

Det dukket opp et problem da man ville finne ut hvem ekteparet Anna og Sivert Olsen var. Et slikt par var ikke kjent i Herøy på Helgeland. En lokalhistoriker fra Herøy på Sunnmøre dukket en dag opp på Alstadhaug og fikk høre om den gamle kirkeklokka. Han kjente til handelsmann Sivert Olsen fra sine hjemtrakter. Dermed ble det klart at dette var klokka fra gamle Herøy kirke på Sunnmøre. Før sendingen gikk til Helgeland fikk den en ny adresse! Den ble sendt til Sunnmøre. På Sunnmøre var Sivert Olsen en velkjent mann. Han var fra Lesja og giftet seg inn i handelsfamilien Berg. Sivert Olsen åpnet handel på Herøya der gamle Herøy kirke lå. Da klokka ankom Herøy kunne ekspertene slå fast at den var så godt bevart og tatt vare på at den etter 225 år bare trengte en omgang vask i mildt såpevann! Den ble snart tatt i bruk ved friluftsgudstjeneste på stedet der den gamle Herøy kirke lå. Nå er det vedtatt å henge den gamle kirkeklokka opp i nye Herøy kirke.

Anton Kalvaas gate

Anton Kalvaas gate går fra Anders Buens gate langs jernbanen mot Nidarholms gate. Den fikk sitt nåværende navn i 1938. Tidligere var navnet Gunnerus gate som den fikk i 1899. Gunnerus var Johan Ernst Gunnerus (1718-1773), biskop i Trondhjems stift og en av grunnleggerne av Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab. Han var også kjent for sitt store naturvitenskapelige forskningsarbeid. I 1938 fikk han en gate i Midtbyen oppkalt etter seg. Den ligger nær Schøning og Suhms gate, oppkalt etter de to andre grunnleggerne av Vitenskapsselskapet.

Anton Kalvaas gate 1-10 er Arbeiderboligene eller Boligan på Ulstadløkka. De var de første kommunalt bygde arbeiderboliger i byen og er i dag eid av det kommunale eiendomsselskapet Trondheim Eiendom. Leilighetene har gulvflate på 50 til 70 kvadratmeter. Det regnes i dag som forholdsvis små boliger. Boligan var et resultat av et langsiktig arbeid for å få bukt med den store

boligmangel i byen. I de store byene i Norge var det en av fanesakene for arbeiderbevegelsen å bedre boligstandarden for vanlige arbeidsfolk. Likevel var det et filantropisk selskap som gikk i spissen. I 1873 ble Selskabet for Arbeiderboligers Anskaffelse stiftet og Kolonien ved Strandveien ble bygd. Arbeiderboligen på Kalvskinnnet ble forresten bygd allerede i 1856-58. Den er renoverert og eies nå av Studentsamskipnaden. Kommunen sikret seg byggegrunn av Ulstadløkken gård og i 1914 til 1915 ble Boligan oppført. De er ti leiegårder med til sammen 60 leiligheter. Leilighetene hadde kombinert stue og kjøkken, soverom, spiskammer, skyllerom, gang og kleskott. Arkitekt var Sverre Pedersen. Leilighetene ble fordelt til familiefedre med familier i trange kår med minst tre barn å forsørge. I 1916 ble det oppført ytterligere 30 kommunale leiligheter på Ulstadløkken, i Nidarholms gate. Samme år bygde kommunen 120 provisoriske boliger på Kristianstensletta, Pappenheim.

Anton Kalvaa (1857-1922) var agitator for Arbeiderpartiet og medlem av bystyret fra 1906. Einar Gerhardsen forteller i sin selvbiografi *Unge år*, Oslo 1974 s. 291, litt om Kalvaa: *"Anton Kalvaa var også en av dem Tranmæl hadde historier om. Kalvaa var en robust anleggsarbeider fra Trondheim med en ualminnelig kraftig stemme. På landsmøtet i 1915 var det på representantenes plasser lagt ut blyanter med bilde av en kanon. Kalvaa påtalte dette, hvorpå Carl Jeppesen, som var dirigent, rolig bemerket at det var liten grunn til å bruke landsmøtets tid til slike små bagateller. Så tordnet Kalvaa: "Ja, det e vesst rektig det, herr dirigent, men mang' små bakatella blir telsammen ein stor bakatell."*

Det store industrianlegget i Devlehavn

Menighetsbladet har tidligere brakt en artikkel om Devlehavn, der noe av virksomheten i tidligere tider er omtalt. Den artikkelen kan en også finne i det første av de to heftene som er utgitt i serien Lademoen kirkes småskrifter, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 1 og 2*, Trondheim 2003 og 2005, og som kan kjøpes i kirka. Her skal vi se litt på det store industrianlegget som ble bygget fra 1792 til 1806 av to av byens fremste forretningsfolk. La oss se på selve bedriften som til slutt bestod av hele 30 bygninger av forskjellig slag og med ulik virksomhet.

Det begynte med trankoking i 1792. Siden 1790 hadde det vært et rikt sildefiske i Trondhjemsfjorden. I 1792 utgav justisråd Nicolai Lysholm er lite skrift med tittelen: *Tanker hvorledes Sildefiskeriet med Tiden kunde blive mere betydelig og til langt større Nytte end hidindtil for den fiskende Almue i Tronhiems Stift, anledinget ved et allerede paa Deflehavn anlagt Sildtrankokerie*. Sammen med sin bror Johan hadde Nicolai en ti-tolv års studietid i utlandet bak seg. Ved siden av utdannelse i handel hadde Nicolai vært særlig interessert i kjemi. Han ble stadshauptmann i Trondhjem i 1788. Broren Johan var grosserer og brødrene drev et firma sammen. De kom hjem i 1782 og i

1784 ble de opptatt som kompanjonger i "Alexander H. Friedlieb & Comp", et firma de overtok i helt i 1792. De hadde solid bakgrunn for å begynne virksomheten i Devlehavn. Likevel var to andre med ved starten, nemlig handelshuset Meincke og kjøpmann Erlandsen. Trankokingen tok snart slutt. N. Lysholm sier at menigmann mislikte slik bruk av sild, men hovedårsaken var nok at sildeinnsiget snart stoppet opp. Lysholmbrødrene løste ut de to andre av firmaet og begynte med såpeproduksjon.

Storutbyggingen av anlegget startet i slutten av 1790-årene. En branntakst av 1803 setter verdien av anlegget til 33.470 riksdaler (rdl). Det viser et stort anlegg. En ku kostet 3 rdl. Og en vanlig bygård 1000 rdl. Likevel var taksten satt lavt! Kommisjonen sier i taksten: *"at dette kostelige Anlæg med Arbejde og Indretninger, saavel over som under Jorden, naturligvis maa have kostet langt mere, helst da Alt er bygget af ny Materialier, saa overmaade forsvarlig og godt og med Hensyn til usædvanlig lang Varighed, hvorfor ogsaa de allerbedste Materialier er bleven brugte."*

Hva var så produktene? De falt i seks grupper. 1. Grønnsåpe, 2. Pottaske, 3. Tangaske til mineralsk alkali til bruk ved glassverkene og fargeriene, særlig Kuttunfargeriene, og med kjøkkensalt som biprodukt, 4. Høyrød farge (Trondhjemske Cochenille) kokt av fargemose samt flere røde nyanser, 5. Sildetrankoking når det ble tilgang på egnet sild, og 6. Salpeter. Anlegget bestod av: 1. Salpeterhytte, 2. Reservoar for lut, 3. Produksjonshus for lut, 4. og 5. To vannreservoarer, 6. Pumpehus, 7. Hestemølle, 8. Stort laboratorium, 9. Kontor med lite laboratorium, 10. Krystallasjonskar, 11. Magasin for oljefat, 12. Kalkmagasin, 13. Kalsineer-ovn, 14. Tørkehus, 15. Materialhus, 16. Lite tørkehus, 17. Smie, 18. Avfallsreservoar, 19. Forråtningshus for salpeterdyngen, 20. Brygge (Broen) festet i fjell, 21. Naust, 22. Brenselsmagasin, 23. Stall med vognskur, 24. Marketenderi, altså kantine, 25. Bolig for styreeren, 26.-30. Mindre bolighus til arbeiderne.

Anlegget fikk ingen lang levetid på grunn av de vanskelige økonomiske forhold etter 1814. Den som vil lese mer om anlegget og dets historie kan finne mye i Trondhjemske Samlinger, Ny Række 3, s. 119-134, Trondhjem (1923?) der O. Schmidt har en artikkel om *Fabrikkerne "Lysholmsminde"*. Der kan en også finne en kartskisse over fabrikanlegget med en liste over de mange bygningene.

Taubåten D/S Lamoen

Det er nok ikke mange som i dag husker denne taubåten, men én husker den godt. Det er Egil Berg som i en årrekke arbeidet i havnevesenet i Trondheim. Han er 90 år og bor på Byåsen. Da jeg spurt ham om han kjente taubåten Lamoen så svarte han spontant: *"Jeg var skipper på den!"* Berg som er aktiv i foreningen for krigsseilere, har mye å fortelle: Trondheim Havn overtok flere fartøyer fra tyskerne i 1945. Det var en mudderpram, flere lektere og en

slepebåt. Slepebåten var dampskipet ”Dita”. Det var en typisk elveslepebåt. Den stakk ikke så dypt som de fleste taubåter. Den ble omdøpt til ”Lamoen” etter bydelen. Berg førte D/S Lamoen fra 1948 til 1952. Han sier: ”Vi var 4 mann om bord og vi hadde en veldig godt miljø.”

Båten var en sterk, gammel sliter som gjorde en god jobb på havna i Trondheim. Båten ble bygd i England i 1912 og ble utstyrt med en stor og tung dampmaskin midtskips. Den var utstyrt med kommandobro, som var noe nytt den gangen. Den hadde også store og pene lugarer siden den ikke skulle føre last som vanlige dampskip. Den hadde dessuten bysse og messe. Med sine mange hestekrefter og sin smidighet var den ypperlig egnet til bukser- og slepebåt. Det skal være usagt hvor lenge den var i engelsk tjeneste. På et tidspunkt kom den i tysk eie. Det er naturlig å tenke seg at den gikk i slepefart på de store tyske elvene. Under den andre verdenskrigen kom den til Trondheim og var knyttet til ubåthavna Dora.

I 1952 var tjenesten for Trondheim Havn slutt og båten ble solgt til Kristiansund. Allerede i 1956 ble den solgt til Stavanger til opphugging hos Brødrene Anda. Likevel var båten saga slett ikke slutt. Den gamle, store og tunge dampmaskinen ble fjernet og skroget solgt til Lars Hauge i Haugesund. Der gikk båten i sandfrakt med støpesand for byggeindustrien et par år. Som et mellomspill gikk den som supplementsfartøy i rute mellom Oslo og Kristiansand. Da var den eid av Rolf Kr. Danielsen og Jakob Lundegård. Se Rolf Kr. Danielsen, *Frakteskuter og fraktemenn*, Skien 2007, side 137. I 1958 ble den solgt til Krogsæther som satte den inn i frakt av støpesand til Åndalsnes. Der skulle det bygges plattformer i betong for oljeleting. Det trengtes store mengder støpesand og Lamoen gikk i skytteltrafikk med store mengder sand så lenge byggingen pågikk.

Da byggingen på Åndalsnes var ferdig, fikk Lamoen en ny vår. Med en god motor og nytt navigasjonsutstyr ble den satt inn i fraktestart på Nordvestlandet. Den farten varte til ca. 1980 da båten ble solgt til opphugging for andre gang, men nå var det definitivt slutt. Lamoen ble hugget opp og strøket av Norsk Skipsregister.

Livredderne på Lade

Ved Djupvika på Lade står det en bauta til minne om to livreddere. Den minner om en tid uten den organiserte redningstjenesten på hav og land som vi har i dag. De to var et ektepar på husmannsplassen Festberget som var en av de femten husmannsplasser under Lade gård. Bautaen står rett nedenfor plassen de bodde. Her fra Ladeneset er det fri utsikt over fjorden. På eget initiativ og med livets som innsats reddet de 34 mennesker fra drukningsdøden. Redningen av 19 var de sammen om. Ekteparet var Elen Johanna og Peter Lie. De giftet seg i 1865. Hennes pikenavn var Elen Johanna Hagen. Han hadde vært husmann på Festberget og fisker siden 1861. Peter var først og fremst fisker og var stadig på

fjorden. Bautaen ble reist i 1937 i Djupvika der de hadde naustet sitt. Også i levende live fikk de litt ære for sine redningsdåder. I 1879 fikk Peter Borgerdådsmedaljen i sølv. Fra 1905 fikk de en årlig statspensjon på 200 kroner fra myndighetene som honnør for redningsaksjonene de stod for. Beløpet høres svært lavt ut i dag, men den gang var pengene vesentlig mer verdt.

Bautaen er reist av *"Holstguttene på Østmarken"* som det står på steinen. Det er de senere så kjente industrilederne Throne Holst som bygde opp bedrifter som Freia, Marabou og Findus. På baksiden ut mot sjøen står et dikt av Bjørnstjerne Bjørnson: *"Men vesle fiskerbaat/ har baaret frem/ saa mangen daad/ av mot og herlig kløgt"*. Innskriften på bautaen sier det som vi har sett ovenfor: *" Peter Lie 1835-1917. Borgerdaadsmedaljen for redning av 34 mennesker. Elen Lie 1937-1915 deltok i redning av 19 mennesker."* Begge ligger gravlagt på Lade kirkegård.

I en artikkel i *NGU nytt* 6/ 1967 finner vi noen enkeltheter om de to, særlig om Peter. Han var født på Bakklandet. Han dro til sjøs 9 ½ år gammel og hadde da han allerede reddet en jente som falt i elva fra Skjælingshylla. Belønningen var en pose svsker. 16 år gammel reddet han en gutt, Jørgen Braa, som ikke kunne svømme, men hadde drevet ut på elva på to årer. Den ene åra drev unna og gutten gikk til bunns. Etter flere forgjeves forsøk greide Peter å redde ham opp. I konfirmasjonsalderen var han en søndag på fjorden sammen med en kamerat, Martin Engen. To bakersvenner var også på lysttur, men kullseilte. De fikk reddet dem. Bragden ble kjent, men belønningen ble et par kraftige ørefiker fordi Martin hadde tyvlånt sin fars båt! Da Peter var 17 år gammel lå han en dag ute på fjorden med en kamerat, Paul Nordlund. De fikk se en båt kullseile utenfor Devlehavn. De dro dit og berget 3 stjørdalinger som hadde vært på tur hjem fra byen med en last jern og steinkull. Båten sank, men guttene fikk berget nistekassene. Som lønn fikk de en mysost.

Da Peter kom til Festberget, som på folkemunne ble kalt Ararats bjerg, var det bare stein og utmark der. Peter ryddet jord og bygde små pene hus som han holdt godt i hevd. Det året han kom dit reddet han fem mennesker. Det var 3 menn, en kvinne og en gutt fra Stjørdal som hadde kullseilt utenfor Ladeneset. I 1862 ville han og hans svoger Svein Hagen redde Peter Johansen og hans 60 år gamle far som hadde kullseilt like utenfor der Peter bodde. Det var et overhending vær og det tok en halv time å nå til hvelvet, men de to ble reddet. Samme år seilte to mann fra Ytterøy seg opp på et skjær like utenfor Ladehammeren. Elen og Peter Lie rodde ut til dem. Da holdt Peter på å omkomme fordi den ene nødstedte drev under båten og nær hadde trukket redningsmannen med seg. Flere redningsaksjoner fulgte, men vi skal nøye oss med å nevne 6. mai 1879. Da kom Elen og Peter roende fra byen i styggvær og snekave. De kom vel hjem, men så kom en mann løpende og fortalte at det lød nødrops fra retning Munkholmen. De tok straks båten ut igjen og rodde mot ropene. Snedrevet var så tett at de på 100 alens lengde mistet kontakten med dem som på land skulle rettlede med signaler. De rodde i tre kvarter til de så to

mann på et hvelv. De fikk begge om bord. Den ene døde i båten, men den andre ble brakt til sykehus og overlevde.

Begge ektefellene fikk i 1958 veier på Lade oppkalt etter seg. Ellen Lies vei er oppkalt etter Elen Johanna Lie. Veien går i bue fra Leiv Eirikssons vei og tilbake til samme vei. Petter Lies vei har navn etter hennes mann. Også Petter Lies vei går fra Leiv Eirikssons vei og i en bue tilbake til samme vei.

Trøndermeieriet og Lademoen postkontor på Buran

Den store fine bygningen på Innherredsveien 59 B har spilt en viktig rolle i Lademoens historie. Den ble reist som meieribygning som både tok imot melk, behandlet den og solgte melk til kundene. Senere ble meieriet flyttet til Tunga der det fremdeles er. Bygningen på Buran ble i 1971 postkontor for bydelen. Da Lademoen postkontor ble nedlagt i 2001, ble bygningen brukt blant annet til bingo.

Trondheim har en veldig interessant meierihistorie. Det begynte med at gårdene omkring byen begynte å levere melk til private kunder. Med egne hester og vogner kjørte bøndene melk til sine kunder i byen. Snart ble behovet for melk så stort at det ble dannet egne meierier både i byen og på bygdene. Det ble så kjørt melk til salg i byen, til dels ganske lang vei. Byen fikk en vrimmel av melkebutikker som tok imot og formidlet fersk melk. I 1883 fikk byen sin egen meieribedrift, Trondhjems Meieribolag, i Erling Skakkes gate 27-29. Grunnleggelsen skyldes særlig godseier på Rotvold og Tunga, Hans Wingaard Finne. Dette var i den store politiske stridstid mellom Høyre og Venstre. Venstrebøndene på Strinda ville ikke levere sin melk på "Høyremeieriet" og grunnla derfor sitt eget meieri året etter, Strindens Meieribolag, i Brattørgata 12A. Striden la seg og de to meieriene ble sluttet sammen i 1895 under navnet Trondhjems Meieri. Det ble drevet en rekke melkeutsalg rundt om i byen. De hadde ulike eiere, men mange var eid av Trondhjems Meieri. Melkeutsalgene fikk altså melk fra ulike meierier i og utenfor byen! Dette var nokså uholdbart i lengden med økende krav til hygiene og effektiv behandling av den sårbare varen.

Det var ulike samarbeidsformer mellom de mange meieriene gjennom lang tid, men i 1921 ble Trondhjems Melkforsyning konstituert etter mønster fra Kristiania. Tanken var å få med alle meierier i byen og omegnen. Skuffelsen var stor da Trondhjems Meieri valgte å stå utenfor. Byen fikk igjen to meierier; Trondhjems Meieri i Erling Skakkes gate 27-29 og Trondhjems Melkforsyning. Begge drev godt i mange år. Trondhjems Melkforsyning fikk i 1925 sitt store nye anlegg på Buran. Ved årsskiftet 1925-26 kom det melk fra 26 meierier til anlegget på Buran. Tallet økte til 30 i 1939. Trondhjems Meieri var først et aksjeselskap der aksjonærene var melkeleverandører. I 1925 ble det omdannet til et andelslag. Andelshaverne leverte melk, men i tillegg kom det melk fra andre produsenter som ikke var andelseiere. I 1946 hadde meieriet 249 andelseiere og

i tillegg 256 produsenter som ikke eide andeler. Det var et veldrevet og økonomisk solid firma. Det fikk sitt moderne anlegg i Erling Skakkens gate i 1936. Bygningene står fremdeles.

Først i 1947 ble Trondhjems Meieri en del av Trøndermeieriet. Det henger slik sammen. Etter krigen ble det tatt opp arbeid for å få bare ett meieri i byen. Tiden var blitt en annen. Etter et langvarig forarbeid kom det et konstituerende møte 11. november 1947 for å danne ”A/L Fellesmeieriet”. Det felles meieriet ble dannet, men navnet ble ”Trøndermeieriet A/L”. Det drev en stor virksomhet på Buran til 1971 da driften fortsatte på det nye anlegget på Tunga.

Da Trøndemeieriet flyttet fra Buran til det store nye anlegget på Tunga som nå heter Tine, kom en annen gammel og viktig institusjon på Lademoen flyttende til Innherredsveien 59B, nemlig postkontoret. Gjennom sin 98 årige historie i bydelen, hadde postkontoret tre adresser. Fra opprettelsen i 1899 var posten i Innherredsveien 31 inntil 1917 da kontoret flyttet til nr. 52 i samme gate. Der var det til 1971 da det ble flyttet til Innherredsveien 59B. Der var det til det ble nedlagt i 2001 til stor sorg for mange på Lademoen.

Holstguttene fra Østmarken gård.

Bautaen over livredderne Elen og Peter Lie på Østmarkneset ble reist av Holstguttene på Østmarken. Slik står det på bautaen. Hvem var disse guttene? Østmarken var jo gården der sykehuset nå ligger. Fra 1876 til 1896 var kjøpmann J. M. Holst eier av gården. Barna som vokste opp på gården var datteren Molla og sønnene Fredrik, Peter, Alexander og Johan. Guttene var nok store beundrere av livredderne på husmannsplassen Festberget ved Djupvika. Det er rimelig at de i 1937 hadde glede av å reise en bauta over sin barndoms helter. Se nærmere om Elen og Peter i tidligere artikkel i menighetsbladet. Det lille verset av Bjørnstjerne Bjørnson som de har plassert på bautaen, forteller litt om deres beundring. Der heter det:

*”Men vesle Fiskebaad
har baaret frem
saa mangen Daad
av Mot og herlig Kløgt.”*

Flere av brødrene ble betydelige menn og gjorde fremragende innsats på helt andre områder enn Elen og Peter. Tre av dem ble landskjente menn og to av dem har fått sine biografier i den nye utgaven av *Norsk Biografisk Leksikon*. De tre er Peter Fredrik Holst (1861-1935), Alexander Holst (1866-1947) og Johan Throne Holst (1868-1946). De to førstnevnte var medisiner mens sistnevnte ble industrileder.

Av de to medisinerne ble Alexander overlege, mens broren Peter Fredrik ble professor. Han ble dr. med. i 1894 på et pionerarbeid om kjøttforgiftning og var professor i indremedisin fra 1902 til 1932. Hans interesser gikk fra bakteriologi til kardiologi og han ble en ledende ekspert på hjertesykdommer.

Han har en rik skriftlig produksjon på nær sagt alle grener av indremedisinen, men særlig om nyre- og hjertesykdommer. Dessuten skrev han en rekke lærebøker.

I norsk industri gjorde Johan Throne Holst en imponerende karriere. Det begynte ikke så imponerende. Han lærte handel i sin fars butikk i Midtbyen, men på skolen gikk det ikke så bra. Han sier selv i sin selvbiografi: *”Min skolegang er intet strålende kapitel. Jeg slet meg frem til middelskoleeksamen, som den gang var avslutningen på den almindennende skole. Middelskolen gav de kunnskaper som ansåes nødvendige, med mindre man skulde gå den akademiske vei, og det var alle – jeg selv innbefattet – klar over, at til det strakk jeg ikke til. Det teoretiske grunnlag var altså lagt for den vordende forretningsmann.”* Se J. Throne Holst, *Erindringer og refleksjoner*, Oslo 1943 s. 25. Han er mest kjent som leder for a/s Freia som en ledende sjokoladefabrikk. Han overtok den i 1892 og opparbeidet den til den største innen bransjen i Skandinavia og gjort til en mønsterbedrift. Som direktør ved Freia ble han etterfulgt først av sønn og så av sin sønnesønn. På Johans initiativ ble det svenske søsterselskapet Marabou startet i 1916 med sønnen Henning som direktør fra 1918. I 1945 tok Throne-Holst-familien opp arbeid med frosne varer. Deres firma AB Fruktindustri, forkortet til Findus, ble pionerer på foredling av frossen fisk. Findus ble solgt til Nestlé i 1962. I 1931 opprettet Johan Throne Holst et større fond for ernæringsforskning. Han ble mellomkrigstidens fremste pådriver for moderne samfunnsforskning og for bedriftenes medansvar for kunst og vitenskap.

Vi slutter med et lite tilbakeblikk på Johans barndom på Østmarken fra s. 24: *”Når jeg tenker på min barndom, trer Østmarken frem i min bevissthet. Jeg kan tydelig se for meg gården (Den brente for mange år siden) og de nakne haugene, ”Lysthaugen” især, med Munkholmen og den åpne fjord i vest, Frosta og Tautra i nord og byen med Domen i sydvest. Der kunne det ofte blåse og sprute – svært ofte. Men jeg minnes dog mest Østmarken i sol og sommer. Blå himmel og hav og mild sommervind. Der var god plass på Østmarken, god plass til å ferdes alene og overgi seg til sine drømmerier.”*

Sportsklubben Rapps idrettsplass på Voldsminde.

Sportsklubben Rapp lever i beste velgående. Den er i dag først og fremst knyttet til Singsaker og Nidarøhallen, men i en viktig periode i klubben historie var den knyttet til Lademoen, nærmere bestemt til Voldsminde. Voldsminde gård ble utskilt fra Rønningen i 1806 og solgt til skipper Jørgen L. Vold som gården fikk navn etter. Han drev gården og startet gjestgiveri som stedet ble særlig kjent for. Det hadde en god kjelebane og i hagen var feltvogna til general, riksgreve von Schmettow, oppstilt som lysthus. Klubbelskapet Harmonien hadde i mange år sommermøtene sine på Voldsminde. Våningshuset stod helt til 1958 bak Innherredsveien 82 der det nå står noen store lerketrær.

Gården hadde ulike eiere fra 1836 til 1925 da den ble kjøpt av a/s Jernbeton. Planen var å bygge store leiegårder, men til en begynnelse var eiendommen brukt til lager av bygningsmaterialer og sand.

I 1925 fikk sportsklubben Rapp leie 12 mål av eiendommen for kr 2000.- per år i 10 år på betingelse av at klubben flyttet ca. 4.200 m³ sand. Å flytte den store sandhaugen som firmaet skulle støpe sementrør av, ble for mye for klubben. De måtte betale for å få flyttet sanden. Likevel ble plassen planert og tilsådd med gressfrø. Klubbhus og tribuner ble bygd. En kjempeinnsats ble gjort av klubbens folk som dugnad. Styreprotokollene viser at styremøtene ble holdt klokken 23 og ved midnatt. Da hadde styremedlemmene sammen med andre medlemmer arbeidet i mange timer på banen. Det var en del av avtalen at alt som ble bygd av klubben måtte fjernes når avtalen utløp.

Søndag 26. mai 1927 ble idrettsplassen åpnet med en fotballkamp mellom Osloklubben Gjøa og Rapp. Gjøa var da regnet som Oslos beste lag. Bildene viser plassen da den var ny. Sittetribunene med 500 sitteplasser samt ståtribunene var i impregnert materiale innkjøpt fra Larvik. Klubbhuset var kjøpt hos Samson fabrikker. Det hadde en restaurant i midten og med garderober og dusjer på hver side. Rappbanen var en av byens beste på denne tiden og ble ivrig benyttet hele året.

Idrettsplassen fikk med en gang stor betydning for sommeridretten og ganske snart også for vinteridretten. Sportsklubben Rapp hadde mange aktiviteter, men det var som Fodboldklubben Rapp den ble startet i 1898. Typisk nok drev de med korte og lange løp, lengde og trestegshopp helt fra starten. Fotballen var populær, men svært mange av utøverne var også med i andre grener. At Rapps A-lag ikke riktig greide å holde seg på høyden med konkurrerende lag, medvirket kanskje til at interessen for andre idretter økte. Om vinteren ble plassen sprøytet med vann. Det ble en flott skøytebane der ishockeylagene trente og spilte sine kamper. Skøyteløperne fikk gode treningsforhold selv om banen ikke helt holdt 400 meter. Rapp holdt stadig skøyteløp for den yngre garde og tilslutningen var stor. Banen var også åpen for barna i Østbyen. Deres interesse var også stor. I 1928-29 ble det bygd to tennisbaner og tennisavdelingen fikk store dager.

Økonomien ble et problem og eldre medlemmer av klubben måtte tre til med private midler flere ganger. Derfor så klubben seg ikke i stand til å forlenge kontrakten da den gikk ut i 1935. Derfor fikk idrettsbanen på Voldsminde en ti års historie. At den fikk stor og positiv betydning for de unge som var aktive, er det ingen tvil om. Så kom byggingen av det store komplekset på Voldsminde fra 1935.

Tindveden ved Djupvika, en gammel gård på Lade

Professor i historie, Jørn Sandnes, som bor på Lade har sendt menighetsbladet en artikkel om navnebruk omkring den gamle gården eller

plassen Tindveden på Lade, som vi gjerne gjengir. Den har tidligere stått som leserinnlegg i Adresseavisen og kommunen har allerede endret sine kart noe etter dette innlegget. Se for øvrig den nye veiviseren for Ladestien som nylig har kommet og som fås gratis fra kommunen.

Jørn Sandnes skriver: *”Det irriterer meg at kommunen har rota med et par navn på Østmarkneset. Den fine badeplassen med tilhørende gressvoll øst for NGU er skiltet Djupvika. Flere andre steder er det også henvisningsskilt med Djupvika. Navnet står på flere nyere Trondheimskart og i andre trykksaker. Folk flest lærer seg på denne måten at stedet heter Djupvika. Dette er feil. Rette navnet er Tindveden. Navnet refererer seg til den store, gamle, for ikke å si alderstegne, tindvedbestanden mellom Ladestien og sjøen. Planten tindved er ifølge Knut Fægri, en av de plantene som ”har fått rike gaver fra Mesterens hånd, og er både vakre og interessante.”*

Jeg har snakket med flere eldre mennesker med tilknytning til dette området fra gammelt av. De sier uten forbehold at rette navnet på stedet er Tindveden. En av informantene mine var den nå avdøde Peder Kvistad d. y. (født 1913). Han var vokst opp og hadde levd nesten hele livet sitt ovafor Tindveden. På Tindveden var også en gammel husmannsplass under gården Spannet, med navnet Tindveden. Peder Kvistad fortalte blant annet at et av hans første barndomsminner var dunka fra plassen når Johan Tindveden stod og treska korn med sluggu (sliul). Tuftene etter Tindved-plassen kan ennå sees ved den markerte treklyngen lengst øst på vollen, ironisk nok bare noen få meter rett opp fra skiltet med Djupvika.

Det var sterkt ønskelig at badeplassen kunne få igjen det korrekte, karakteristiske navnet Tindveden i stedet for det feilaktige, pregløse Djupvika. Ikke er det særlig djupt utafør Djupvika heller, og det er knapt nok noen egentlig vik der. Hva så med Djupvika? Er navnet grepet ut av løse lufta? Nei, den egentlige Djupvika ligger et par tre hundre meter lenger øst, ved de bratte berga der tyskerne under krigen sprengte og omkalfatret hele landskapet fullstendig. Så vil jeg gi all honnør til Trondheim Bydrift, som har nedlagt et stort arbeid på Tindveden, med å rydde og sette opp store og små søppeldunker, toalett og skilter blant annet med oversikt over vannkvalitet, sandvolleybane, parkeringsplass etc.

Siden gården Spannet ble nevnt ovenfor, vil jeg til slutt som en liten digresjon si noen ord om dette navnet også. Det er et såkalt ”skyldsettingsnavn”. Da gårdsbruket Spannet ble skilt ut fra hovedgården Lade ved midten av 1800-tallet, fikk gårdsbruket en årlig ”landskyld” eller leie på ett spann smør som brukeren svarte til Lade. Det vanlige trønderske spann smør, var det samme som en laup smør ellers i det meste av landet. Et spann eller en laup smør var ca. 15 ½ kilo netto. Det var da den årlige leien til Lade. Bruket Spannet ble (sammen med Østmarka) tatt i bruk av det nye psykiatriske sykehuset som ble lagt hit i 1919. Da den nye kaféen for noen år siden ble tatt i bruk - åpen for alle - fikk den navnet ”Kafé Spannet” med en plakat utafør der navnet står med en

illustrasjon av et spann. En artig vri selv om det kanskje ikke skulle vært et meierispann fra 1900-tallet, men en smørslaupe av tre. Men dette er jo nærmest flisespikkeri.

Jørn Sandnes”

Litt mer om Spannet: I Strinda bygdebok står det at Lades eier i 1852 solgte gården til konsul, grosserer Christian Knudtzon for 2.700 spesiedaler. I 1865 overdro han gården til datteren Benedicte og hennes mann, kapteinløytnant Hjalmar Olsen for 5.500 spesiedaler. Deres arvinger solgte gården i 1893 til Peder Kvistad d. e. for kr 33.000.- I 1866 var besetningen på gården 1 hest og 9 kyr. Avlingen var på 12 tønner bygg, 24 tønner havre, 50 tønner poteter og 75 lass høy. Gården var på 157 mål jord og hadde 3 husmannsplasser: Tindveden, Hagen og Nøstet. I 1875 hadde den 2 hester, 1 okse, 1 ungnaut. Det var i 1912 Peder Kvistad solgte sin gård med én halvpart til Trondhjem kommune og den andre halvparten til de to trønderske fylkene.

Altertavla i Lademoen kirke

En artikkel i menighetsbladet nummer 8-9/1980 med tittel ”*Altertavla i Lademoen kirke er formet etter kjente menn i byen*” er et utdrag av en artikkel i Arbeideravisa av byarkivar Johan Løkhaug:

Altertavlen i Lademoen kirke er helt igjennom et Trondheimsarbeid. Det er også i sterk grad preget av Østbyen, idet samtlige personer som sitter modell, var fra menigheten, som den gang da bildet ble malt tilhørte Bakklandet. Det er arkitekt og kunstmaler Gabriel Kielland her i byen, som er skaperen av denne særpregede altertavle. Kielland er født her i byen 7. juli 1871, sønn av bylege Kristian Semb Kielland og frue, født Ellefsen. Mest er han kjent – langt utover Norges grenser – som utførende arkitekt og skaperen av Nidarosdomens glassmalerier, hans egentlige livsverk. Han er dekorert med ridderkorset av første klasse av St. Olavsordenen. Motivet til altertavlen i Lademoen kirke er hentet fra Lukas evangelium 24, 13-31, hvor Jesus viser seg for to av sine disipler som var på vei til Emmaus.

Kristus på sykkel. Mannen som forestiller Kristus er apoteker Casper F. Westad på Ørneapoteket her i byen, født 4. november 1876. Hans særpregede skikkelse gjorde at den oppvoksende slekt inne i Østbyen forbant hans person med den legemliggjorte Kristus. Det virket derfor så rart på oss unger når samme mann, som stod så høgt i våre øyne, kom anstigende på noe så profant som en sykkel. Vi hadde så vanskelig for å forbinde en slik tingest med det vi hadde lært, og det var da heller ikke noe nytt at de samme ungene i gata utbrøt: ”*Se’n Jesus på sykkel!*”. Siden byttet han kjøretøyet med bil. Det gjorde ikke saken lettere. Da Kielland fikk oppdraget å lage altertavlen, pekte Westad seg ut som den selvfølgelige sentralskikkelse, og han ble den mest benyttede modell under arbeidet, som pågikk i årene 1904 - 1905. Mens arbeidet skred fram, måtte

han også delvis sitte modell for en av de andre to som var uttatt, men som på grunn av arbeid ikke hadde tid å avse til slike ”uproduktive” ting.

Bryggearbeideren som ble apostel. Den andre av sognets medlemmer som satt modell, var en traust arbeider som hadde sitt daglige virke på bryggen til kolonialfirmaet L. I. Smedsaas på Bakklandet. Hans navn var Oluf Hansen Hammer og han var født 30. januar 1846 i Mosvik. Hele hans vesen, hans rolige og verdige gang, og de lysende øynene i et fromt ansikt gjorde at vi guttene forbant denne personen med de forestillinger vi den gang hadde om apostler og andre menn omkring Jesus. At han var blitt malt som en av dem, styrket oss i våre antakelser. I motsetning til apotekeren – som enkelte ganger ble iført klær avpasset for situasjonen – hadde Hammer hele tiden mens han satt som modell sine daglige arbeidsklær, en velbrukt lerrets busserull, datidens arbeidsplagg framfor noe annet, i dag bare i bruk for murere og noen få andre. Det var i samsvar med sognets medlemmer som i overveiende grad besto av arbeidsfolk, at den framtidige albertavle skulle vise seg slik for etterslekten. En kunne møte Frelseren og sitte til bords med ham selv om en var i arbeidsklær. Når en tenker over dette motiv og denne tankegang, er albertavlen ennå mer vellykket enn mange vil ha det til. Men nå kom det bittert malurt i begeret.

Modellen som forsvant. Det holdt på å stoppe dette med modellene. Som den tredje modellen til dette ærefulle oppdrag var fra kunstnerens side utpekt en døvstum skomaker inne på Lademoen. Dessverre - både for ham selv og kunstmaler Kielland – sviktet skomakeren. Han ville ikke være med av en eller annen grunn. Kanskje dette at han ikke så godt hadde oppfattet sin misjon. Enkelte påstår at han var murer, og la nå det stykket stå som det er. Slike ting som presserende arbeid som ble forsømt, mens han selv satt stille og uvirksom, gjorde også sitt til at han forsvant ut av bildet, i ordets rette forstand. Så måtte de to gjenværende sammen tjene som erstatning. Kunstnerisk ble dette en stor vinning, idet Kielland derved måtte snu den ene figur så ansiktet ikke kom fram, av hensyn til portrettlikheten. I stedet ble den manglende modells ansikt vendt mot Frelseren, slik at en derved har fått fram den forbauselse som må ha grepet begge, da de oppdaget hvem som satt til bords med dem. Et lykkeligere grep på tingen kan bare de største kunstnere gjøre ham etter.

Men apotekeren – han var forresten den gang bare medhjelper – kunne bruke dagen enkelte ganger når han satt modell, da han egentlig skulle ha sovet ut etter en arbeidsom nattevakt, var det ikke lett for Hammer å gjøre det samme. Han måtte sitte etter arbeidsdagens slutt. Først måtte han hjem å vaske seg og få seg litt mat, etter en arbeidsdag som varte fra 6 om morgenen til 6 kveld. Så var det å gå helt opp på Singsaker, hvor kunstmaleren Gabriel Kielland bodde og hadde sitt atelier. Det er så betegnende for begge modellene – og for den interesse de synte saken – at ingen ville ha betaling for å sitte som modell, trass i at de av den utførende kunstner ble tilbudt dette. Dette avslo begge. For Hammers vedkommende ville sikkert en slik ekstraskilling ha kommet godt med, for ukelønna til arbeidsfolk var ikke mye å skryte av den gang.

Innvielsesdagen. Den 15. november 1905 hogg kirkeklokkene i Lademoen kirke inn med sine malmfulle slag. Innskriften på den største av dem er: *"Land, land, land, hør Herrens ord"*. Klangen tonet ut over strøket. Biskop Wilhelm Andreas Wexelsen kom i spissen for 12 andre geistlige inn i kirken hvor byggekomité, bystyre og andre innbudte satt benket. Blant dem var de tre som er omtalt i denne artikkel: Kielland, Westad og Hammer. Biskopens vigslingsord var som sagt til disse tre: *"La således eders lys skinne for menneskene, for at de kan se eders gode gjerninger og prise eders Fader i Himmelen."* De medvirkende til altertavlen hadde oppfylt sin oppgave, og deres gode gjerninger strålte mot menigheten fra en altertavle som ingen av byens kirker har så ekte fra sin egen menighet.

Sjømenns Alderhjem på Lade

I Lademoen menighetsblad for januar 1976 finner denne artikkelen med et fint bilde av hjemmet: "Sjømenns Aldershjem har en flott beliggenhet midt på Ladehalvøya. Den ruvende, kjente profilen oppe på bakketoppen gir assosiasjoner om et fint gammelt slott. Herfra er en fin utsikt over sjøen, som Hjemmets beboere kan sitte og nyte i solnedgangen og la minnene strømme på. De aller fleste av dem har som kjent hatt sterk tilknytning til sjøen, enten som fullbafarne sjøfolk eller som ektefeller av sjøfolk. Med forhenværende vaktmester Eriksen som omviser blir vi med på en rundtur i bygget. Inskripsjoner i den vakre vestibylen forteller om Hjemmets historie. I år kan Hjemmet feire et 50-årsjubileum, idet kong Haakon VII i 1926 la ned grunnsteinen til bygningen. To år senere ble den innviet. "Hjemmets far" var i første rekke journalist i Dagsposten, Egedius Carlsen, tidligere sjømann. Han tok initiativ til reising av Hjemmet allerede i 1917.

I 1. etasje ligger også den vakre minnehallen med navnene på sjøfolk som døde på sin arbeidsplass i to verdenskriger. Minnehallen er også vigslet som kirke og har dertil egnet innredning med alter, prekestol, orgel med videre. En søndag hver måned holdes gudstjeneste der. I 3. etasje blir vi vist Hjemmets koselige, hurtigrutesalongpregede oppholdsrom. Her er også et tilstøtende kjøkken, og derfor er salen velegnet til møter av forskjellig slag. Både Ladehalvøya sjømannsmisjonsforening og Ladehalvøya diakoniforening er blant dem som holder sine faste møter der. For øvrig består Hjemmet av 26 leiligheter, en- og to-roms med kjøkken og entre, og dessuten 7 hybler som leies ut fortrinnsvis til elever ved De maritime skoler.

Vi benytter anledningen til å få en liten prat med vår omviser på Hjemmet, den 72-årige Alf Eriksen. På veggene i sin hyggelige leilighet på Hjemmet der han bor med sin fru Gudrun, har han hengt opp flotte bilder av alle de skutene han har reist med i årenes løp. Bak hvert bilde er påskrevet nøyaktige opplysninger om på- og avmønstring og fakta om båtene, rutene med videre. Her får vi inntrykk av et begivenhetsrikt liv i fremmede farvann, et liv med slit og

farer, men også store øyeblikk og mye hygge og glede. Vi må innskrenke oss til noen korte glimt. Han dro ut som førstereisgutt som 16-åring med kurs for Sør-Amerika. Det var den gang ennå mange stolte fullriggere å se, men Eriksen selv har ikke hatt hyre på noen seilskute. Han startet som hjelpegutt i byssa, men kom senere over i maskinen og avanserte fra kullempere til fyrbøter og videre til dokeymann og maskinist. Han har vært med på brann om bord i uvær i Syd-Atlanteren selveste julaften 1922. Så var han med på en kollisjon med en engelsk båt i Kanalen en tåkefull julaften i 1924. I 1925 var han i Marinen og sto æresvakt for Roald Amundsen som da kom tilbake til Oslo etter den første Nordpolflygningen. Den 9. april 1940 kom han og hans skipskamerater intetanende inn til Hamburg og ble tatt til fange der. Senere samme år bar det ut igjen, men båten ble torpedert utenfor Danmark. Eriksen var den siste som ble berget. Deretter fulgte en periode som landkrabbe til 1950, og så bar det ut igjen.

De siste årene før han ble pensjonert var han vaktmester ved Sjømenns Aldershjem. Vi ber Eriksen tilslutt å fortelle om sitt inntrykk av Sjømannsmisjonens virksomhet rundt om i verden. *Jeg har vært i de fleste av de 32 sjømannskirkene som finnes. De aller fleste sjøfolk er glade i sjømannskirkene. Der ble vi tatt vel imot, der følte vi oss hjemme. Der kunne vi treffe kjente fra andre norske båter, og der kunne vi lese norske aviser. Slik kunne vi holde oss à jour med det som foregikk hjemme. Og jeg husker mange juler i sjømannskirkene. Julepakkene fra ukjente venner i Norge var et varmt håndtrykk som vi satte særlig stor pris på. Både sjømannsprestene og den øvrige betjeningen i kirkene var svært hjelpsomme og besørget allslags tjenester for oss. Så jeg tenker med takknemlighet på det Sjømannsmisjonen har gjort for meg og mine kamerater, og på det viktige arbeid den fremdeles utfører rundt om i verden.* ArK.

Apoteker Casper F. Westad på Ørneapoteket

I menighetsbladet 4/1960 finner vi et minneord med overskriften *En merkesmann i menigheten*. Det lyder slik: ”Den 10. februar i år døde apoteker Casper F. Westad, 84 år gammel. Det er grunn for bladets lesere til å minnes denne mann, idet han på et spesielt felt har satt seg et varig minne i menigheten. Det var denne mann som i sin tid var modell til hovedfiguren i kirkens altertavle. Den er som alle kirkesøkende vet, laget over hendelsen hvor Kristus åpenbarer seg for to av sine disipler mens de sitter til bords i Emmaus. Westad sitter i sin arbeidsfrakk på bildet. De to disipler, som er en og samme mann – bryggemann Oluf Hammer (1846-1939) – sitter også i arbeidsklærne sine.

Figurene og menigheten – som overveiende besto av arbeidsfolk – ble derfor synonyme begreper. Bevisst eller ubevisst fikk derved kunstneren som laget altertavla – kunstmaler og arkitekt Gabriel Kielland – fram den ting som betyr så meget i forkynnelsen av evangeliet, at også i arbeidsklær vil Kristus åpenbare seg for menneskene. Ansiktsuttrykket de to disipler har, røper både

ærefrykt, forbauselse, takknemlighet samt en bønn: ”Bli hos oss, Mester”. Da albertavla ble malt var både kunstneren, samt modellene, folk fra menigheten. Kirken ble vigslet 15/11 1905, men først 1. januar 1908 ble Lademoen selvstendig sogn. At en albertavle i sin helhet blir til med bare menighetens egne folk, og at de sitter i arbeidsantrekk, var noe helt nytt. Jeg kjenner ikke til at noen andre kirker i Norge har forsøkt det samme.

Westad var født i Kristiansund. Hit til byen kom han som farmaceut ved Ørneapoteket, var en stund sørpå, men lengtet så tilbake at han ble apoteker på et sted – og til en by – han var blitt så glad i. Westad var en meget omgjengelig og humørfylt mann, meget gavmild, som alltid ble utvist anonymt og gjennom andre. Både innen sitt yrke og sin omgangskrets nøt han stor anseelse. Selv om det var Bakke sogn som ble hans virkefelt gjennom en menneskealder, så ble det i Lademoen menighet han satte varig merke etter seg.

Johan Løkhaug.

Haakon VII's gate på Lade

I dag er Haakon VII's gate den viktigste gjennomkjøringstraseen på Lade. Ofte går det en sammenhengende strøm med biler i begge retninger. Den går fra Lade allé ved Lade kirke i vest til Omkjøringsveien, til E 6 i øst. I østenden flankeres den på venstre side av det lange bygget som ble reist til Staaltaugfabrikken og på høyre side av den store grønne flyhangaren fra tyskertiden. Staaltaugens bygning disponeres nå av Forsvaret. Flyhangeren, som først og fremst var flyverksted, tilhørte lenge Norges kooperative landslag (NKL), men tilhører nå et eiendomsselskap der Coop Norge, tidligere NKL, er medeier. Den benyttes av en rekke bilfirmaer. Flyhangaren er en av byens største hallbygg og er oppført på byantikvarens liste over bevaringsverdige bygg.

Langs Haakon VII's gate ligger en rekke kjøpesentrer og større bedrifter. Den som har fulgt utviklingen en stund, vet at mange bedrifter langs gata har flyttet eller opphørt; andre er kommet til. Utviklingen har gått fra en dominans av tekniske bedrifter til en flora av kjøpesentrer. I vestenden ligger Ladetorget med Rema. Så følger nye City Lade. I den andre enden er det store Arena Lade kommet og på den andre siden av gata ligger flere kjøpesentrer som Meny og Julia. Utviklingen av virksomhetene langs gata forteller i hvor høy grad folk baserer seg på å benytte bil i sine daglige aktiviteter.

Det mest interessante ved den lange rette gata på Lade er at den et langt stykke ligger over flystripa som ble anlagt der under krigen av det tyske flyvåpen, Die Deutsche Luftwaffe. Da krigen kom til Trondheim, hadde tyskerne først sjøfly som lå ved Iilsvika og senere hadde de en base ved Jonsvannet. De trengte snart en rullebane på bakken. Tyske spioner hadde nok i mellomkrigstiden studert forholdene her og hadde nok funnet ut at de lange, fine og flate jordene på Lade ville egne seg til flyplass. Snart var de i gang med å

bygge Lade flyplass som ble viktig for okkupasjonsmakten under hele krigen. Selve rullebanen var dekket av små, sterke firkanter i trematerialer. Det var en rekke bygninger og bunkers for mannskapene og for antiluftskyts. Etter krigen ble den sivil flyplass. Byen fikk en sentralt beliggende plass for flyreisende. En tid sjekket folk inn på et hotell i byen og ble kjørt i drosjer til flyene på Lade. Også flyklubben benyttet flyplassen i mange år.

Gata fikk sitt navn i 1958 og er oppkalt etter den første kongen i det selvstendige Norge fra 1905. For fem år siden feiret det norske folk hundreårsjubileet for vår selvstendighet fra Sverige som vi hadde ligget under fra høsten 1814 med felles svensk - norsk konge. Før det hadde vi i 400 år vært forenet med Danmark under en felles konge. Kong Haakon VII ble symbolet på den nye norske friheten. Den danske prins Carl ble tilbudt den norske kongekrone. Han var gift med den engelske prinsesse Maud som døde allerede i 1938. Han ønsket at det skulle være en folkeavstemning om kongedømme eller republikk og om folket ønsket ham som deres konge. Det ble en overveldende oppslutning om kongedømmet og om den nye norske kongen. Selv om han aldri snakket norsk uten å bryte på det danske, ble han er populær konge. I 1940 presset nazistene og de tyske okkuperanter Stortinget til å få kongen til å abdisere. Hans nei til ble starten på den norske kampen for å gjenvinne vår frihet. Kong Haakon regjerte fra 1905 til han døde i 1957,

i 52 år. For mange eldre nordmenn står han fremdeles som kongen, uten noen forkleinelse for hans sønn, kong Olav V, eller hans sønnesønn, kong Harald V. Heller tvert imot. De to siste kongene har fortsatt å representere et folkelig kongedømme som de fleste nordmenn er glad for.

Lademoen barnehage 75 år ved Fridtjof Stubbraaten

75 år er kanskje ikke noe langt tidsrom, men likevel - et blick tilbake fører oss langt innover i den tidsom man gjerne kaller "de gode gamle dager". Mellom starten av Lademoen Barnehage og dagen i dag ligger en unionsoppløsning og to verdenskriger, og vårt samfunn har i disse årene gjennomgått en voldsom utvikling og strukturforandring. For de aller fleste av oss tilhører barnehagens første tid disse fjerne år da så mangt var annerledes. Det var den tid da byen holdt på å vokse østover fra Buran, da bygrensen ble flyttet fra Buran til Ladebekken, da "Sæterskolen" ennå eksisterte (Den lå omtrent der hvor kirken står nå). Det var den tid da det ennå ikke var selvsagt at "Det offentlige" skulle sette i gang nye sosiale tiltak. De måtte for en vesentlig del settes i gang av mennesker med sosial samvittighet, mennesker som følte at her måtte noe gjøres – og som gjorde det. Det var slike mennesker som grunnla barnehagene her i byen. Det var mennesker som følte at de hadde ansvar for barna og som ville dem vel, som ville hjelpe foreldrene ved å ta seg av dem og gi dem noe verdifullt. En må også tro at de hadde blick for hvor viktig, ja grunnleggende de første år er i et menneskeliv. Da, om noen gang, trenges omsorg og vern. Dette

siste er noe som er blitt alminnelig forstått i vår tid, og det har blant annet gitt seg utslag i at det stadig bygges nye barnehager – om enn langt fra i det tempo som behovet tilsier – og at det av barnehagelærerne fordres en utdanning som er fullt så krevende som en vanlig lærers. Det er forbi med den tid da man mente å kunne avfeie barnehagearbeidet med et skuldertrekk og ordene ”bare lek”. Her kan Bjørnsons ord passe: ”Bare lek, ja, men av den skal fremtidskrefter vokse”.

Lademoen barnehage tok til med virksomheten under navn av Lademoen Børneasyl den 14. februar 1893. Et betydelig arbeid var blitt utført på forhånd, med pastor Øverland som den drivende kraft. I 1887 hadde Rosenborgs eiere ved ingeniør Weidemann skjenket tomt til det påtenkte asyl. I 1890 og de følgende år bevilget Trondhjems Sparebank kr. 1.000. Etter hvert kom det også noen testamentariske gaver. Det var først tanken å få leiet lokaler til driften, men det lyktes ikke. I 1892 bevilget så Trondhjems Brændevinssamlag først kr. 10.000 til reising av eget hus, senere som endelig tilskudd kr. 9.350, og man så seg da i stand til å gå i gang med bygging. Bygning med uthus ble reist for ca. 20.000 kroner. Asylet var åpent for alle barn fra 3 år og opp til skolepliktig alder, unntaksvis ble også toåringer mottatt, og oppholdet var gratis.

Formålet og reglene for driften finner vi uttrykt i de første grunnregler, og en av dem lyder slik: ”§ 6. *Asylets Virksomhed skal gaa ud paa at paavirke Børnene i kristelig Aand, vænne dem til Sandfærdighed og Lydighed, gjøre dem omgjængelige med hverandre og anspore dem til Renlighed og Orden. Forsaavidt Børnene ikke beskæftiges med Leg, skal deres Sysselsættelse væsentlig være beregnet paa at udvikle deres Tanke, Haand og Øie uden synderlig Anstrængelse af deres Forstandsevner. Nogen egentlig Undervisning meddeles ikke.*” I den første årsberetning leser vi: ”*Antallet af indskrevne Børn var 210. Heraf udgik til Skolen 33, 3 døde, og udskreves som udflyttet, syge eller formedels Forsømmelser 21. Asylet søgtes i de første Maaneder af op til 122 Børn pr. Dag, det laveste Besøg var 40. Børnene har været sysselsat med Tavleskrivning og Tegning, Regneøvelser ved Hjælp af Kugleramme, Forstandsøvelser efter Frøbels System samt Kontursøm paa Karton og Klipning og Ravsing af Klæde. De største Smaapiger har været undervist i Linsøm, alm. Strikning, Pluchstriking, Baandvævning og Syning af Dukketøi. Bibelhistorie, Smaafortællinger og Eventyr har daglig været fortalt, samt en Del Salmer og Smaasanger er lest udenad. Til Afveksling foretoges Leg og i godt Veir landlige Smaature. Af Gutter som Piger er arbeidet forskjellige Spaankurver, 1 Par Vanter, 38 Par Pulsvanter samt nogle Striber til et lidet Pluchteppe og vævet en Del hvide Baand. Af Direksjonens Damer er opsyet 18 Par Benklæder, 18 Linneder, 12 Skjorter og strikket 6 Par Strømper, som er fordelt imellem de mest trængende Børn. Ligeledes er de indkomne Klædningsstykker fordelt blant Børnene eftersom de er mottaget.*”

Denne virksomheten fortsatte til ut i 1930-årene. Men da fant man at denne form for hjelp ikke var nødvendig lenger. Isteden kom da mødreforeningen, som i de siste 30 år har vært en god støtte og hjelp for

barnehagen. I de siste 20 år har Lademoen Barnehage hatt sin jevne gang og framgang, og den er i dag en barnehage som tilfredsstillende de fleste krav en kan stille til en moderne barnehage. Ingen kjenner Lademoen Barnehage bedre enn frøken Kristine Holm, hele Lademoens tante Kikki. Hun var knyttet til barnehagen i 48 år, først som lærerinne, de siste 32 år som bestyrerinne. Hun trakk seg tilbake i fjor. Vi vil gjengi litt av et intervju med henne:

- *Hvordan var lokalitetene da De overtok i 1919?*
- Trekvite golv som ble kostet to ganger for uken med sagmugg, svært lite maling igjen på veggene, etasjeovner og gassbluss. En eneste vask, klosetter ute i gården, en måtte fyre i kjelleren for å få varmt vann, barna hengte yttertøyet på en spiker med snelle på, ikke en eneste hylle på veggene, barna satt på pulter. Disse ble byttet med bord først i 1937. Ingen gardiner og leker var det smått med både inne og ute. Til gjengjeld hadde man alle tiders tumleplass, et stort areal, fritt og lunt på samme tid. Ungene tegnet og skrev på steintavler med griffel, men ingen sure miner for det, så raspet de lapper, rev filler rettere sagt. Bilder var det smått med. Var de riktig snille, fikk de lov å se på noen flotte bilder av den tyske keiserfamilie som hadde rikelige med velklede unger. Vi laget små møbler av peddigrør, og så sang vi, å hvor vi sang! Ungene lærte alle versene. Et par dukker hadde man også. Da jeg begynte her, hadde vi ansvaret for en avdeling hver – det vil si for 30 barn. Selvfølgelig kunne det være slitsomt, men ungene var annerledes den gang. De var meget forsiktige og hadde stor respekt for oss voksne. Vi hadde faktisk større problemer med det rent praktiske som rengjøring og matlaging. Det var jo gass man benyttet den gang, og den var jo ikke alltid å stole på.
- *Betyr det at De synes nåtidens barn er tøyleløse og vanskelige å hamle opp med?*
- Noen er nok litt ville av seg og det kan bli slitsomt, men at ungene stort sett er mer åpne og glade og har sine egne meninger er bare positivt.

En avis gir dette glimt av barnehagen i dag: I dag er det ingen som sitter på pulter i Lademoen Barnehage. Her er det livlig aktivitet i hver eneste krok – det males og snekres, synges og lekes. Noen hjørner er avdelt til små koselige dukkestuer, i andre finner vi naturtro butikker med myndige ekspeditriser bak disken. Når spikeren går på tverke eller når Mette får et slag i hodet av en kavalier, står hyggelige tanter til disposisjon og deler ut hjelp og trøst – og formaninger hvis det skulle trenge. Ungene lager fremdeles leker selv, men nå blir det mer for moro skyld og for å trene opp fantasi og utvikle skaperevne og skaperglede.

Økonomien trenger et eget lite kapittel. Den har vært skyggen over barnehagens drift, og ofte har det gått etter systemet ”fra hånd til munn”. En måtte være ”om seg” for å få endene til å møtes. En del av tomten ble i en

årrekke leid ut til lagerplass, og i kjelleren var det rom som kunne leies ut. Det ble leid ut til forskjellige formål, blant annet til lagerrom. I 1905 ble et rom i kjelleren leid ut til fiskeutsal, men det varte bare et års tid. Stadsfysikus ba om at det måtte fjernes på grunn av den gjennomtrengende lutfisklukten. Lokalene kunne også leilighetsvis gi noen leieinntekter. Den kontante pengeknapphet må man ha i tankene når man ser på asyllets (barnehagens) lønnspolitikk. Nå var visstnok bestyrerinnens lønn i de første årene etter måten og i sammenligning med folkeskolelærernes nokså bra. Hun hadde kr. 700 pr. år. Men en søknad om høyere lønn og pensjon i 1904 ble avslått. Da hun gikk av i 1909, ble hun likevel bevilget en årlig pensjon på kr. 300. Da man i 1906 besluttet å ansette en tredje lærerinne (hjelperske nr. 2) hadde man ikke råd til å by henne samme lønn som den hjelperske man allerede hadde (20-25 kroner måneden). Saken ble ordnet ved at Marie Holm ble tilsatt. Hun var da 14 år, og kunne derfor ikke ha rimelig krav på voksen lønn. Hun fikk 10 kroner måneden.

I dag er den økonomiske situasjon vesentlig bedret. Kommunen gir bidrag som dekker lærerinnenens lønninger, staten yter et årlig tilskudd og mødreforeningen er en god støtte. I dag opererer barnehagen med et budsjett på over kr. 100.000, og med det i tankene er det nesten rørende å se over regnskapene fra gamle dager. I 1910 for eksempel har man disse inntektsposter: Bidrag fra Brændevinssamlaget og Sparebanken kr. 1.700. Bidrag til frk. Tranaas' pensjon kr. 300. Husleie kr. 400. Husleie for kjelleren kr. 70. Renter kr. 250. Tomteleie kr. 40. Til sammen kr. 2.760 og det var alt.

Årsmeldingen for 1967 gir en del saklige opplysninger om barnehagen pr. i dag, og det er interessant å sammenholde den med den første årsmeldingen, den fra 1894. Vi vil gi et par utdrag av den. Den er utarbeidet av bestyrerinnen, frøken Holthe: Barnehagen har vært i vanlig drift med 56 barn fordelt på 3 avdelinger. Det har i høsthalvåret vært en del fraflytting fra strøket av familier som hadde barn i barnehagen, men plassene har det ikke vært vanskelig å fylle, da søknaden til barnehagen er stor. Helsetilstanden blant barna har vært god og fremmøtet meget jevnt. Pirquet- og legeundersøkelse er utført som vanlig. Barnehagens program har vært allsidig og har i store trekk fulgt årstidene både hva lek og andre beskjeftigelser angår. Barna ved de tre avdelingene har alle hatt turer i vår - og høsthalvåret. Elever fra Barnevernsinstituttet hadde sin lederuke i november med "Toget" som emne i avdeling II. Barna fikk i den anledning en morsom opplevelse med en tur til jernbanestasjonen og togreise. Samarbeidet med foreldrene har vært godt. Foreldrene har vist interesse og har sluttet opp om barnehagens arbeid. Det har vært mødremøter regelmessig hver måned, og halvåret ble avsluttet med tur for mødreklubben til Lian. I november hadde mødreklubben en utlodning for å få inn penger til en gave i forbindelse med barnehagens 75-årsjubileum. Utlodningen, som ble avsluttet med foreldremøte i barnehagen, innbrakte ca. kr. 1.400 netto. Barnehagen har i året hatt 5 praktikanter til sammen. I høsthalvåret har 6 elever fra Barnevernsinstituttet hatt sin praksis i barnehagen.

Så langt artikkelen i menighetsbladet. Den er utstyrt med fem bilder. Det første viser huset og de fire andre presenterer fire bestyrerinner. Tekstene er: 1. Barnehagens første bestyrerinne, frøken Ida Tranaas, 2. Barnehagens andre bestyrerinne, frøken Johanne Paaske, 3. Barnehagens tredje bestyrerinne, frøken Kristine Holm og 4. Barnehagens nåværende bestyrerinne, Jorun Holthe.

Fra sagaen om Lade kirke av residerende kapellan Johan B. Rian

Ut av sagatidens halvmørke lyser allerede navnet Lade med klar glans. Her var Uttrøndelags selvfølgelige midtpunkt. Og Lade er det eneste sted med virkelig historiesus over seg i Lademoen menighet. Allerede før kristentroens tid var Lade et religiøst sentrum. Her stod jarleættens fedretempel inne i skogen, forteller Sigmund Brestesons saga. Og her stod i åsatroens siste tid fellehovet for bygdene i Uttrøndelag. Ikke minst Snorre vet å fortelle om det. Høsten 997 rev kong Olav Tryggveson hovet ned og brente det. Hvor det lå, vet en ikke nøyaktig. Men det må ha vært like ved den nåværende kirketomta. Et betydelig brannlag nede i jorda sørvest for kirken kan muligens være et minne om hovet. Under brannlaget var det en mengde dyreknokler. Tradisjonen har villet ha det til at Olav Tryggveson bygde kirken på Lade. Men sagaen sier intet om dette, og det ville vel vært nevnt om det var tilfelle. Olav Tryggveson bygde sin kirke inne i selve byanlegget ved Skipakrok. Det var Clemenskirken, som lå et sted i kvartalet mellom elva og Lilletorget.

Det er ikke vanskelig å svare på spørsmålet om alderen på den nåværende Lade kirke. Den skriver seg i sin opprinnelse fra omkring 1200, men har gjennomgått store reparasjoner på slutten av 1600-tallet. Imidlertid kan en se at grønnsteinen i alle fall delvis har vært brukt før. Og det tyder da på at det har stått en eldre steinkirke på samme tomt. Det måtte en også regne med fordi Lade etter samstemmig vitnesbyrd var fylkeskirke for Strindafylket, det vil si for Strinda, Malvik, Frosta, Åsen, Leksvik og en del av Leksvikstranda. Og bestemmelsen om fylkeskirkene går helt tilbake til Mostertinget hvor Olav Haraldsen og biskop Grimkjell fikk vedtatt at det skulle bygges en kirke i hvert fylke. Mostertinget dateres vanlig til 1024. All sannsynlighet taler da for at det har vært en kirke på Lade før den lille nåværende. Og ved gravninger på kirkegården i 1817 fant en grunnmurer av en steinbygning to alen under jorda på nordsiden av skipet. Likeså forteller Gerhard Schøning at det straks sør for kirka på 1700-tallet ble pløyd opp *"en Hob Kull og Stene, til dels smukt udarbejdede"*. Men fylkeskirken for det store Strindafylke måtte være en ganske stor kirke. Den nærmeste fylkeskirken var Værnes i Stjørdal, og den er betydelig større enn den nåværende kirken på Lade. Når den kirken som nå står, ikke er større enn den er, har det sin naturlige forklaring. Den er bygd i en senere tid enn fylkeskirkene, da de andre bygdene i fylket hadde fått egne kirker. Derfor ble den tenkt bare som soknekirke for Strinda. Og til det var den stor nok omkring år 1200.

Det som gjør at en kan datere den til dette tidspunkt eller kanskje noen år før, er de arkeologiske vitnesbyrdene. Det lille vinduet oppe på østveggen av koret er opprinnelig, og det peker med sin romanske form med en gotisk spiss kant på den nevnte tiden. Det samme gjør den slakke profilen på grunnmurene. Det er da mulig at den eldre fylkeskirken er ødelagt, kanskje ved en brann slik som funnet Schøning nevner, legger det nær å tro. Lade kirke var nok atskillig annerledes innvendig til å begynne med. Vinduene var alle av samme type som det gamle på østveggen, og koråpningen var ikke større enn den opprinnelige vestportalen. Den kan en ennu se i noe skadet form inne i våpenhuset. Det var ikke benker i kirken. Lyset ble sparsomt, men så lyste kjertene på kirkens tre altere desto klarere. Foruten hovedalteret var det et alter på hver side av korbuen. På søndre side kan en tydelig se spor av nisjen over det alteret som sto der. Hovedalteret var innviet til "*Det hellige kors*". Forandringene har vært store i tidens løp, det vil enhver umiddelbart merke ved et besøk i kirken i dag. Og i virkeligheten skriver en stor del av kirken seg fra den store reparasjonen i årene etter 1694. Hele nordveggen ble da tatt ned til grunnen og murt opp på ny. Vestgavlen ble revet ned, og ny og større koråpning ble murt. Også sørveggen ble ommurt. I alt 1800 belgiske murstein ble innkjøpt til dette arbeidet. Det mest opprinnelige og urørte i Lade kirke i dag er altså koret.

Av interiøret er særlig altertavlen og prekestolen verd å nevne, likeså de to gamle presteportrettene. Prekestolen skriver seg fra 1650 og er et utmerket arbeid både fra treskjærerens og mestermaleren Johan Kontrafeiers hånd. Altertavlen er noenlunde samtidig med den store reparasjonen, men den har innfelt restene av en eldre altertavle som har stått i kirken. Det er de alabastbildene som fins i de nederste delene. Det er engelske arbeid fra omkring 1400. Opprinnelig var det en framstilling av korsfestelsen med helgenbilder på sidene eller omkring. Til tross for at bare bruddstykker er bevart, regnes disse alabastbildene for å være meget fornemme. Lade kirke har fristet skiftende kår gjennom de nesten 800 år den har stått. Flere ganger har forfallet truet på grunn av manglende vedlikehold. En uheldig reparasjon eller restaurering i forrige hundreår for også ublidt fram, ikke minst når det gjelder det gamle barokkinventaret. Desto gledeligere er det at det nå har vært en vellykket restaurering, ledet av arkitekt John Tverdals dyktige hånd. Og en forening til Lade kirkes utsmykning har gjennom årrekker sørget for gode gaver til den vakre kirken. Der er et sus av saga og historie over Ladenavnet. Og Lade kirke legger sin egen tone av andakt og harmoni inn i sagaen om Lade.

Det er menighetsbladets julenummer for 1967 som brakte denne sagaen av den daværende presten i Lademoen menighet, Johan B. Rian.

Plukk om noen av prestene

Under tittelen Plukk om prester er samlet en bukett mindre artikler som har stått i menighetsbladet til ulike tider og som forteller om noen av prestene ved ulike anledninger.

Ole Bjørseth

I presteoversikten i menighetsbladet nr. 8/9 i 1980 kan vi lese: ”*Ole Bjørseth* ble født i Leksvik 28. september 1903. Han ble teologisk kandidat i 1932 og i presteoverflodens trange tid ble han ansatt som reisesekretær i Santalmisjonen i Nordlands krets fra 1934. I 1941 ble han ansatt som hjelpeprest i Trondenes. Den 27. september 1946 ble han så utnevnt til sokneprest i Kolvereid. Her virket han frem til han ble utnevnt som sokneprest i november 1973.”

I menighetsbladet nr. 2, februar 1985 står en nekrolog: ”Sokneprest Ole Bjørseth in memoriam. Sokneprest *Ole Bjørseth* er død. Han gikk bort i en alder av nære innpå 82 år og bodde i Lademoen menighet hele tiden, også etter at han gikk av som sokneprest ved oppnådd aldersgrense i 1973. Ole Bjørseth var født 20. september 1903 i Leksvikstranda, rundet av solid trøndersk bondeætt. Han ble student i 1927 ved Katedralskolen i Trondheim og studerte teologi ved Det teologiske menighetsfakultet og tok sin teologiske embetseksamen i 1932 og ble ordinert til prest i 1933. Han ble uteksaminert i en tid med stort teologoverskudd og tjenestegjorde i mange år som sekretær for Santalmisjonen i Nordland krets og var også noen år hjelpeprest i Trondenes prestegjeld under krigen. Det var sikkert strevsomme og harde arbeidsår, men samtidig en solid praktikumsundervisning som ga godt underlag og gode forutsetninger for tjenesten som sokneprest i Kolvereid og prost i Ytre Namdal prosti. Her var han fra 1947 til 1963. Tjenesten i Namdal og Kolvereid var nok den beste tiden for Bjørseth. Her fikk han bruk for og fikk utnyttet sin arbeidskraft og kapasitet til fulle og han har satt rike og varige spor etter sin tjeneste der med reising og restaurering av kirker og kapeller.

Sine siste 10 tjenesteår var han sokneprest i Lademoen menighet fra 1963 til 1973. Lademoen var nok en krevende menighet for en prest på vei mot pensjonsalder, stor og omfangsrik og med mange uløste oppgaver. Han gikk til tjenesten med pågangsmot og tjenesteglede og mange menighetslemmer står i glad takknemlighetsgjeld til Ole Bjørseth for hva han fikk lov å gi fra prekestol og ved sykeseng – i sorg og glede. Han fikk rike og gode pensjonistår på Lade og var hele tiden parat til å stå til tjeneste når det var bruk for ham, og det var det rett ofte.

Ole Bjørseth ble bisatt fra Lademoen kirke mandag 11. februar og båren ble satt ned på Lade kirkegård. Domprost og fungerende biskop Tron Tronsen forrettet og tegnet et fint bilde av en kollega gjennom 40 års uavbrutt

prestedtjeneste. Prestekolleger i ornat var møtt frem og fylte kirkens kor. Det ble lagt ned krans fra Kolvereid menighet ved sokneprest Skiftun og fra Lademoen prestegjeld ved formennene i begge menighetsråd og hilsen fra Ladehalvøya kirkeforening. Båren ble båret ut av menighetens 3 nåværende prester sammen med Bjørseths mangeårige kollega og venn sokneprest Ole Winsnes. Dessuten var også en representant for begge menighetsråd med å bære. Etter høytideligheten på Lade kirkegård var det minnesamvær i Kirkelig aktivitetssenter på Lade hvor et hundretalls menighetslemmer og venner av Ole Bjørseth hadde funnet veien. Minnesamværet ble ledet av domprost Tron Tronsen og det ble et vakkert og verdig minnesamvær som dannet avslutningen på en vemodig avskjed med den siste av menighetens tidligere sokneprester. Vi lyser fred over Ole Bjørseths minne. **Bjs**

Ola Erik Dombaas

Menighetsbladet 1 1980 har overskriften *Første prest fra Oppdal til Lademoen*. Søndag 6. januar ble Lademoens nye kapellan Ola Erik Dombaas ordinert i sin hjembygds vakre kirke. Menigheten i Oppdal møtte tallrik fram til gudstjenesten og ordinasjonen som ble foretatt av biskop Bremer. Det ble en minnerik og festlig dag både for ordinanden, hans familie og menigheten. Så langt man vet, er Ola Erik Dombaas den første oppdaling som er blitt prestevigd, og begivenheten ble behørig markert med både kirkekaffe og middag i kommunal regi. Blant gjestene var også en representant fra Lademoen menighet som benyttet anledningen til å ønske den nye prest velkommen til vår menighet. Vi ser fram til å ha Ola Erik Dombaas i tjeneste i Lademoen og Ladehalvøya. Under en høytidelig gudstjeneste søndag 13. januar ble Dombaas innsatt i tjenesten av domprost Tron Tronsen og ønsket varmt velkommen til Lademoen av menighetsrådsformann Ingeborg Harbo. Etterpå var det kirkekaffe i Lademoen skole hvor menigheten fikk hilse på den nye kapellanen. Vi har hatt en prat med ham og stilt ham noen spørsmål:

- *Hva var det som fikk deg til å søke Lademoen?*
- Det var flere grunner. Jeg hadde lyst til å begynne i en menighet med flere prester. Selv om jeg har mange års utdanning bak meg, er det ennå mye å lære. Dessuten kommer jeg nå nærmere Oppdal og som trønder kjenner jeg meg mest hjemme blant trøndere.
- *Hvorfor valgte du å bli prest?*
- Det ble først klart gjennom en lang modningsprosess i studietiden. En tidligere prestelærer har sagt at den bør ikke bli prest som med god samvittighet kan bli noe annet. For meg ble det klart at veien gikk mot presteyrket, sier Ola Erik Dombaas har benyttet studietiden godt – han har også fått med seg et års studieopphold i Amerika hvor han deltok i forskjellige kurser innen sjelesorgen.
- *Hva er dine hovedinteresser som prest og teolog?*

- Jeg har vært en del opptatt av forholdet mellom skrift og bekjennelse. Dessuten har kirkepolitikk alltid interessert meg, men i vår tid er kanskje det viktigste av alt for en prest å tenke gjennom forkynnelseens innhold.

- *Ja, hva bør være forkynnelseens innhold?*

- Hvis jeg skal svare kort, så er det for meg sentralt å spørre hvordan vi kan forkynne Gud som skaper og Guds lov slik at evangeliet kjennes relevant for folk. Vi må prøve å få folk til å forstå at hver dag er en Guds gave, at hver dag er et ledd i Guds opprettholdende skapelse. Folk spør ikke lenger etter en nådig Gud, men de spør: Hvor er Gud? Dombaas legger til at han i sin tjeneste ønsker å ta utgangspunkt i gudstjenesten søndag formiddag og i forvaltningen av sakramentene som en del av denne gudstjenesten. Utover dette må tjenesten få sitt innhold i samsvar med de krav og utfordringer som etter hvert melder seg. Dombaas forteller videre at hans hovedavhandling til embetseksamen handlet om vranglæreproblemet i debatten om kvinnelige prester. Den nye kapellanen betror oss også at han er svært skeptisk til statskirkesystemet. Ola Erik Dombaas er 30 år og ugift.

- *Vi spør ham spøkefullt om det er sølibatidealet som er årsaken til at han er ugift?*

- Nei, sier han med et glimt i øyet, det er vel et sammentreff av heldige og uheldige omstendigheter.

Ved prestekontoret får vi opplyst at den nye kapellanen snart vil få både fast kontortid og telefon. Også vi ønsker ham velkommen til fellesskap og samarbeid i Lademoen og Ladehalvøya. OTL

Simon Emmanuel Jørgensen

Menighetsbladet nummer 8/9-1980 er et jubileumsskrift til kirkas 75 år jubileum. Her finner vi en rekke korte presentasjoner av menighetens prester gjennom 75 år. Om Jørgensen heter det: "Lademoen kirkes *første* sokneprest var Simon Emmanuel Jørgensen født 23. oktober 1846. Han ble ordinert i Kristiania i 1874 og reiste våren 1875 til Madagaskar som misjonær for Det Norske Misjonsselskap. Fra 1892 til 1897 var han forstander ved Misjonsskolen i Stavanger. I november 1896 ble han imidlertid utnevnt til res. kap. i Bakklandet menighet i Trondheim hvor han var inntil han ble utnevnt til sokneprest i Lademoen 25. januar 1908, da Lademoen ble utskilt som eget prestegjeld. Han var sokneprest fra 25. januar 1908 til 1. oktober 1915."

Ole Kielland

I jubileumsskriftet til 75-årsjubileet fortelles det at: "*Ole Kielland*, født 14. desember 1863, ble utnevnt til sokneprest i Lademoen 12. november 1920. Han ble cand. theol. i 1887 og ordinert i 1895 da han ble utnevnt til stiftskapellan

i Tromsø. I 1899 utnevnt til sokneprest i Åmli i Agder. Han ble sokneprest i Gildeskål i Nordland i 1906 og res. kap. i Kristiansund i 1913.”

I *Menighetsblad for Lademoen* for søndag 9. oktober 1932 finner vi en nekrolog over sogneprest Kielland som brått døde uken før. Tradisjonen forteller at han døde etter å ha fått et fiskeben satt fast i halsen. Den lyder slik:

”*Sogneprest Kielland.* Vi vil herved på denne måte gjennom menighetsbladet bringe Lademoen menighet det sorgens budskap at sogneprest Kielland døde den 5. oktober. Han har vært menighetens sogneprest i vel 11 år, idet han overtok dette embete i juni 1921. Utrustet som sogneprest Kielland var med rik arbeidskraft og arbeidsglede, har han i denne tid utført et trofast arbeid av blivende verd innen denne store menighet.

I takknemlighet for hva han gav av trøst og tukt, i forkynnelse og ved personlig besøk i de mange hjem, alt preget av en erfaren prests rikdom og kristentro, ønsker vi ham en velfortjent hvile etter vel utført arbeid i den høie tjeneste som Gud hadde kalt ham til. Tilslutt vil vi få uttrykke vår inderlige deltagelse likeoverfor sogneprestens efterladte hustru og barn i denne for dem svære sorg.”

Per Kne

Om ham står det kort og godt i jubileumsskriftet fra 1980: ”*Per Kne*, født 22. oktober 1920, var Lademoens første ordinære hjelpeprest fra 1. juli 1952 til september 1962, da han ble utnevnt til sokneprest i Grong.”

Kristian Olai Mehus

Festskriftet til kirkas 75-års jubileum forteller: ”Kristian Olai Mehus, født 30. juli 1893 i Kvæfjord, ble utnevnt til sokneprest i Lademoen 1. februar 1953. Mehus var først lærer og ansatt i folkeskolen i seks og et halvt år. Teologisk embetseksamen tok han 1926/27. I 1927 ble han utnevnt til res. kap. i Kværnes og i 1931 ble han sokneprest i Nesna og var der til han ble sokneprest i Lademoen.”

Egil Moen

I jubileumsskriftet for kirkas 75 års jubileum ser vi: *Egil Moen*, født 19. mars 1940, ble tilsatt som res. kap. til Lademoen oktober 1973 og satt i embetet til oktober 1977 da han ble utnevnt til sokneprest i Ballangen.”

Jacob Aall Ottesen

I menighetsbladet 8/9-1980 leser vi: ”17. mars 1915 ble *Jacob Aall Ottesen* utnevnt til res. kap. og overtok embetet fra 1. juli samme år. Han var

født den 17. juni 1867 og ble teologisk kandidat i 1890. I 1891 ble han personellkapellan hos prost E. Bie, Østre Toten. I en 4 års periode var han prest i Lurøy i Nordre Helgeland. Han har vært sjømannsprest både i Le Havre i Frankrike og i Hamburg i Tyskland. På grunn av krigen kom han hjem til Norge i 1915, bestyrte Os sokneprestembete ved Bergen. I 1920 ble han utnevnt til sokneprest i Ilen menighet i Trondheim og fratrådte således Lademoen residerende kapellani 31. desember 1920.

Johan B. Rian

I jubileumsskriftet fra 1980 heter det: ”*Johan Bergsvein Rian*, født i Trondheim 31. mai 1906, ble utnevnt til res. kap. i Lademoen. 16. juni 1952. Senere var han res. kap. i Nidarosdomen og så domprost samme sted. Han har tidligere vært sokneprest i Leksvik, lærer ved Misjonsskolen i Stavanger i gammeltestamentlig teologi og kirkehistorie og har innehatt en rekke tillitsverv i styrer og råd.”

Olav Rustad

Opplysningen om ny residerende kapellan finner vi *Menighetsblad for Lademoen* søndag den 15. oktober 1933: ”Den nye residerende kapellan, døveprest *Olav Rustad*, blev søndag 1. oktober innsatt i sitt nye embede av domprost Haugsøen. Kirken var fylt til siste plass, og det blev en høitidsstund for oss alle. Domprosten holdt i kordøren efter å ha lest biskopens kollats, en manende tale hvori han la menighetens på hjerte å ta imot sin nye prest med kjærlighet og ønsket Guds rike velsignelse over hans virke i menigheten. Den nye residerende kapellan forrettet så gudstjenesten. Efter en hjertevarm preken rettet han noen personlige ord til menigheten i anledning hans innsettelse, og ønsket at hans arbeide i det nye kall måtte bli til Guds ære og menigheten til velsignelse. Efter gudstjenesten ønsket sognepresten den nye residerende kapellan med familie velkommen til menigheten.”

I *Menighetsblad for Lademoen* søndag 7. oktober 1951 finner vi en nekrolog over pastor Rustad: ”*Res. kap. Olav Anathon Rustad*. Res. kap. Rustad ble utnevnt til residerende kapellan i Lademoen 6. juni 1933, og overtok embetet 1. september s. å. Han døde 15. september i år etter et langt sykeleie. Res. kap. Rustad innehadde således Lademoen residerende kapellani i 18 år og vi takker ham for den prestetjeneste han har øvet i Lademoen menighet. En særlig takk for hans varme hjertelag overfor gamle og syke. Hans prestetjeneste i Lademoen har ofte vært avbrutt på grunn av sykdom og det skal hans hustru og barn vite at Lademoen menighet har delt bekymringene med dem og særlig under hans siste sykdom båret både ham og dem fram for Gud i sine bønner. Res. kap. Rustad ble bare 57 år gammel og døde i sine beste arbeidsår, men vi er forvisset om at han

har fått en prestedtjeneste der hvor år ikke teller. Vi lyser Guds signing og fred over hans minne.”

I jubileumsskriftet til 75-årsjubileet i 1980 fortelles det: ”*Olav Anathon Rustad*, født på Madagaskar 12. september 1894, ble utnevnt til res. kap. i Lademoen 9. juni 1933. Før det var han prest for de døve i det nordenfjeldske Norge og reiste blant annet De Døves kirke i Trondheim. Han var en ivrig idrettsmann og gav blant annet ut boken *Trening i friidrett*. Han hadde Norges idrettsforbunds gullmedalje og Studentenes Idrettsklubbs fortjenestemedalje. Han hadde videre distansemerket i gull og Bragdmerket. Han døde i august 1951.”

Reidar Skjerdingsstad

Menighetsbladet nr. 8/9 i 1980 skriver: ”*Reidar Skjerdingsstad*, født 1934 ble ansatt som hjelpeprest i Lademoen i 1964 og sluttet i 1968. Han er nå timelære ved Ringve videregående skole.”

Hannibal Stabell

Jubileumsskriftet for 75-årsjubileet i 1980 skriver om Stabell: ”Lademoen menighets første residerende kapellan var Hannibal Stabell, født 21. november 1864. Fra oktober 1890 til mai 1891 arbeidet han i Trondhjems Indremisjon og fra mai 1891 til utgangen av 1901 var han personellkapellan hos stiftsprost Angell. Fra begynnelsen av 1902 til våren 1908 var han res. kap. til Øvre Stjørdalen. Den 3dje april 1908 ble han utnevnt til res. kap. i Lademoen menighet. Han tiltrådte sitt embete 16. august samme år. 29. oktober 1915 ble han utnevnt til sokneprest i Lademoen og sluttet 31. mars 1921”.

Staale Fridtjof Stubbraaten.

Presten med slirekniven er overskriften i menighetsbladet nummer 8-9 i 1980 da kirken var 75 år. Der heter det: Vi får i dette jubileumsnummeret gjennom intervju og hilsener møte flere av menighetens tidligere sokneprester. Vi ville svært gjerne få ”hilse” på en representant for ”kapellanene”. Og hvem andre skulle det være enn nettopp res. kap. Fridtjof Stubbraaten. I elleve år var han prest i Lademoen og mange er de som gjennom konfirmantundervisning og på annen måte fikk stifte bekjentskap med ham. Vi har tidligere oppdaget Stubbraatens utpregede sans for muntre episoder og snertne replikker. Med dette som utgangspunkt var vi frimodige nok til å spørre om han kunne fortelle litt fra sin Lademotid og han lot seg ikke be to ganger. Historiene kom på løpende bånd – de fleste har tilknytning til konfirmantundervisningen, naturlig nok. Stubbraaten forteller at han kunne ha kull på opptil 270 konfirmanter på det meste. Det ble to partier hver dag unntatt lørdag og søndag. Slå den!

Det kunne være litt opp og ned med arbeidsroen i konfirmanttimene, forteller han (den gang som nå?). Noen kull kunne være bra – andre ikke fullt så bra. En gang var det særlig tre ”knekter” som stadig utmerket seg med sine avbrytelser. Det var svært vanskelig å holde dem i sjakk. I stedet for å gå direkte til de respektive foreldre ble det til at jeg sendte et rundskriv til alle foreldrene. I skrivet ble det påpekt at det nok ikke var den ro det skulle være i undervisningen – om ikke foreldrene kunne snakke med sine sønner og døtre. Det viste seg at den traff der den skulle. Neste dag kom en av de tre til meg: ”*Ka va det du skrev te farn min – hain holdt på å slå mæ i hæl.*”

Konfirmantundervisning og besøk i foreningene tok svært mye av prestens tid. Skikken var at alle foreninger skulle ha besøk av prest. Besøkene gikk på omgang, men det hendte at det gikk surr i systemet. En gang jeg vel og vakkert var i gang med andakten på et foreningsmøte, banket det på døren og der stod også en av de andre prestene. Og jeg var ikke mer enn ferdig så dukker også klokkeren opp i samme ærend. Ja, den foreningen ble skikkelig besøkt den gangen i alle fall. Episodene er mange – vi får ikke med alle. Noe av det kjedeligste som hendte meg, innrømmer Stubbraaten, var en gang jeg noterte feil dato på en begravelse. Jeg kom glad og fornøyd hjem fra et husbesøk, og så møter jeg ”n’Flatås” utenfor huset. Han mumler noe om en begravelse. *Ja, det er i morgen*, sier jeg. *Nei, det var i dag det*, sier Flatås. Det er slikt en aldri glemmer. Nå hadde det heldigvis gått greit å få tak i en annen prest, men allikevel.

Om kirkesøkningen sier Stubbraaten at den kunne vært bedre. Dessverre var det de fleste gangene mange flere tomme plasser enn de som var besatt. Folk hadde da heller ikke noe annet å gjøre om søndags formiddagene – men kreke seg borti kirka, det kunne de ikke gjøre. Den forsamling som kom var alltid lydhør. Det var alltid lett å preke i Lademoen kirke, sier Stubbraaten, presten med slirekniven. Stubbraaten hadde alltid en slirekniv hengende i beltet, hverdag som helg. Det ble vel et slags varemerke for deg den? Ja, ler han, jeg var kry av den. Jeg fikk den engang som minnegave. Jeg spurte om kniven var en slags miniutgave av sverdet og skulle symbolisere Ordets sverd. Ja, kanskje det, svarer han og legger til at kniven aldri ble brukt direkte i tjenesten, for så vidt kan vi si at jeg bar den forgjeves. Men Ordet derimot – som kjent skal det ikke vende tomt tilbake. Vi takker Stubbraaten for disse smilende minner fra Lademoen menighet.

På side syv leser vi: ”*Staaale Fridtjof Stubbraaten*, født 20. januar 1906, ble utnevnt til res. kap. i Lademoen fra 25. september 1960. Han kom da fra Rennebu, hvor han var sokneprest. Han sluttet som res. kap. i Lademoen 31. mai 1973.”

Fra 1983 tar vi med et minneord fra menighetsbladet: *Res. kap. Fridtjof Stubbraaten til minne*. Tirsdag 6. september mottok vi den triste meldingen om at res. kap. Staaale Fridtjof Stubbraaten var gått bort. Stubbraaten ble 77 år gammel. Fridtjof Stubbraaten ble utnevnt til res. kap. i Lademoen 20. januar

1960. Han kom da fra Rennebu hvor han hadde vært sokneprest i 11 år. I Lademoen gjorde Stubbraaten tjeneste som res. kap. til han gikk av 31. mai 1973. Fridtjof Stubbraaten vil bli husket av svært mange i vår menighet som konfirmantpresten. Med de store ungdomskullene på den tiden kom konfirmantundervisningen til å utgjøre et markert tyngdepunkt i hans prestetjeneste. I sin omgang med konfirmantene, ja, med alle han møtte, var Stubbraaten i positiv forstand ”almindelig”. Det er viktig for en som har et stort budskap å formidle og kunne møte mennesker på deres eget nivå. Det kunne han. Med sitt lune og omgjengelige vesen oppnådde han fin kontakt overalt. Han vant venner. Ikke minst i de mange foreningene i menigheten, som han trofast besøkte, ble det knyttet sterke bånd til Fridtjof Stubbraaten. Det er vanskelig å beskrive Fridtjof Stubbraaten med få ord, men han var presten som på en eiendommelig måte forente skaperevne og iderikdom med det enkle, praktiske og jordnære. Han har etterlatt seg mange gode minner i vår menighet. Vi ber Fridtjof Stubbraatens hustru Edith og familien motta vår medfølelse. I takknemlighet for alt det denne kirkens trofaste tjener fikk bety for menighet og folk, lyser vi fred over hans minne.”

Paul Sæbø

I en notis i Menighetsblad for Lademoen for søndag 5. februar 1933 heter det: ”*Til sogneprest i Lademoen sogn* er i statsråd 27. januar utnevnt res. kap. Sæbø. Den nye sogneprest er født i Romsdalen i 1882, blev student i 1904, cand. theol. i 1910 og utnevntes samme år som stiftskapellan i Hålogaland. Efter å ha vært sogneprest i Loppen og Skjærstad blev han i 1921 utnevnt til residerende kapellan i Lademoens sogn.”

Menighetsbladet 8/9 i 1980 skriver: ”Paul Sæbø, født i Eid i Romsdal 22. august 1882, ble utnevnt til res. kap. i Lademoen 25. februar 1921 og sokneprest 27. januar 1933. Han var tidligere stiftskapellan i Hålogaland i 1910. ble sokneprest i Loppa i 1911 og sokneprest i Skjerstad i 1914. Han gikk av som sokneprest i Lademoen da han falt for aldersgrensen i november 1952. Han var således prest i Lademoen i over 31 år.”

Ringve Gård og Ringve Museum av fylkesmann Ivar Sjønes

Undertegnede har blitt bedt skrive om Ringve gård og Ringve museum i Lademoen menighetsblads julenummer 1966. Det gjør jeg så gjerne. Oppdragsgiveren har stilt meg fritt i valget av hva jeg synes jeg bør ta med. Først litt historikk. Ved utgravning av tomt for nytt hus på Ringve i 1946 ble det funnet ei branngrav fra yngre bronsealder. Av det kan vi slutte at det i alle fall var gravplass på Ringve for 2500 år sia. Under graving i parken ble det funnet ei stridsøks fra sagakongenes og ladejarlenes tid. Et sted på Ladehalvøya bygde Harald Hårfagre en kongsgård, som kongen overlot til bustad for Håkon

Grjotgardsson, den første ladejarlen. På Ringve var det i gammel tid en domplass og offerplass, og kanskje stod det her det praktfulle Torshovet som Olav Tryggvason i kristendommens navn braut ned og brente i år 996, året før han grunnla sin by på Nidarneset, Nidaros som de kalte den, den byen som skulle bli Helgenkongens og pilegrimenes by.

For snart 300 år sia ble rådmann i Trondheim, Jan Wessel, eier av Ringve i forbindelse med sitt giftermål med den driftige Maren Schøller, og slik gikk det til at deres sønn Peter Tordenskiold kom til å leve sine viltre og spennende barneår her inne, han som med helteglorien kom til å pløye det frådende hav, modig og kjekk verget sitt fedreland i en farlig og vanskelig tid til han som admiral døde 30 år gammel. I 1778 gikk gården ut av Wesselættas eie hvorefter den var prestegård for Strinda inntil kjøpmann Richard Knoff omkring 1850 ble eier av Ringve, og etter ham bergmester Anton Sofus Bachke. Under disse to eiere ble gården drevet godt opp til det var 50 kyr i fjøset, der det nå er konsertsal, 6 hester på stallen, stor avl av bær, frukt og rotvekster. En park med mange sjeldne treslag ble anlagt, i dag en attraksjon for stedet. En av bergmesterens sønner, kjøpmann og belgisk konsul Christian Anker Bachke, ble eier av Ringvei. Han vernet med stor pietet om gården, holdt jorda i hevd og hus og anlegg i god stand. Konsul Bachke begynte tidlig å sysle med tanken om å bevare Ringveeiendommen samlet og ikke spekulere i å parsellere ut de fine jordene til villatomter. I 1939 satte konsulen opp et gavebrev som senere – med hans russiskfødte frue Victorias begeistrede samtykke, ble avløst av et testamente, hvorved hele eiendommen med 300 mål jord, bygninger, løsøre, inventar og utstyr, samt konsulens øvrige formue, ble testamentert til det norske folk som offentlig stiftelse med det formål å opprette og drive et musikkhistorisk museum og et Tordenskioldmuseum med felles navn Ringve Museum. I sitt testamente brukte konsulen betegnelsen ”Nasjonalmonument”, et bevis på hvor stort han og hans hustru tenkte.

Konsul Bachke døde brått hausten 1946, og den store og krevende oppgave å opprette de to museene falt dermed på hans etterlatte hustru. Hun tok fatt med en aktivitet og energi som rent tok pusten fra noen hver, for å gjøre til virkelighet hennes manns store drøm. All selskapelighet ble avskrevet. Bare arbeid, arbeid og atter arbeid, hverdag som helg, natt som dag. For henne hadde ikke livet noe mål i seg selv. Det var gitt oss for å utfolde vår skapende kraft for å gi noe av varig verd for våre medmennesker og vår etterslekt, til å spre skjønnhet, glede og optimisme. Allerede på heltens 260 års fødselsdag 1950 kunne hun åpne Tordenskioldmuseet og en meget representativ minneutstilling i nærvær av byens og fylkets myndigheter og et stort antall andre innbudte. Det var høgtid over tunet på Ringve denne solklare oktoberdagen. Den som trodde at fru Victoria nå ville ta kvilepause, tok feil. Hun dro straks ut på samlerferd til fremmede land og kom hver gang heim med ladninger av musikkinstrumenter og musikalia av mange slag. Hun hadde jo et dynamisk og samtidig sjarmerende vesen som gjorde at hun fikk sin vilje igjennom og sine ønsker oppfylt, samme

hvor hun kom og hvem hun vendte seg til. Tallet på særnorske instrumenter økte også raskt.

Åpningen av Musikkhistorisk Museum i den store hovedbygningen hausten 1952 ble en formidabel suksess. Representanter for kunst og kultur bar fram godord, og gaver fra fjern og nær ble overrakt. Dette er ikke et vanlig museum med gjenstandene oppstilt som soldater på geledd og med ”rør meg ikke”. Victoria ville skape et *levende* museum. Hennes ide var å vise rommene til namngjetne tonekunstnere og skape et miljø og en atmosfære fra vedkommende tonekunstnerses samtid. Såleis finner vi et strålende Mozartrom, et karakteristisk Beethovenrom, et Chopinrom, et Tsjajkovskij-Grieg-rom. Vi finner et Afrikarom med jungelens lyd- og toneverden, et fargesprakende Asiarom, et kirkerom, og ikke å glemme et stort og rikholdig ”barnekammer”. Victoria strålte av fryd når hun kunne glede barna og stimulere deres fantasi. For å vise takkemd kom de ofte med blomster og gaver til henne. Victoria Bachke preget dette museet med all sin skapende fantasi, sin kunstglød og sin skjønnhetsglede. Den som fikk oppleve hennes spill levende ledelse gjennom museet, glemmer det aldri. Men alt sleit hardt på fru Victorias krefter, trass i at hun hadde store intellektuelle og følelsesmessige reserver. Hennes sinnelag var alltid vennlig, sprudlende og optimistisk i samvær med andre. Å glede andre og å møte glede og forståelse var et styrkende aktivum for henne. I et intervju sa hun en gang: *”Jeg er så glad over å få gjøre andre glad... jeg er like lykkelig når en liten kvinneforening fra landet gleder seg over samlingen som når jeg får komplimenter for dem fra utenlandske diplomater... jeg har så mange venner. Vennlighet, godt humør og en god spøk tror jeg er det viktigste for å trives. La oss få mye mer av det”*.

En dag sa Victoria: *”10-årsjubileet for Musikkhistorisk Museum vil jeg feire på Ringve. Men da må jeg ha en festsal. Det kan jeg bare få i fjøset.”* Fra tanke til handling var ikke vegen lang denne gangen heller. På no time tryllet hun fram festhallen som stod ferdig med scene og utstyr på 10-årsdagen. Siden blir den jevnlig brukt til konserter og festlige samkomer. Driften av Ringve Museum holder fram i Victorias ånd og med hennes målsetting. Besøktallet har steget fra år til år til det i 1966 blir nær 30.000, hvorav 6.000 fra fremmede land utover hele kloden. Nå står for tur en mindre ombygging av museumsbygningen for å kunne avvikle den stadig økende trafikk.

Så kommer det største av alle mål Victoria satte seg, men som hun ikke rakk å nå fram til. Døden innhentet henne brått midt oppe i hennes hektiske virksomhet. Det var ombyggingen av den store driftsbygningen. Nå er tegningene til nybyggingen ferdig og godkjent av de rette myndigheter, og vi reknar med at finansieringsplanen skal foreligge i nær framtid. I det nye bygget blir det konsertsal, en rommelig foaje som også kan brukes som møte- og foredragssal, en større restaurant med eget kjøkkenanlegg, bibliotek og studiesal, øvingsrom og kontor, utstillingsrom, magasin og verksted. Enhver forstår at vi lengter sterkt etter å komme i gang med disse store byggearbeidene. Det er også

under utarbeiding plan for en internasjonal sommermusikkskole på Ringve. I den anledning foreligger tegninger til et internat for utenlandske deltakere i denne eksklusive skolen. Ringve er blitt den store attraksjonen for byen og landet, og vil i framtida bli det i ennå høyere grad.

Veitunnelen fra Strandveien til Strindheim

Det er allerede sagt at det vil bli en historisk begivenhet når E 6 fra den nye Nidelv bru til Grilstad vil bli åpnet i 2014. Det er sikkert riktig og mange ser fram til at all sprenging og bygging i traseen blir ferdig og det kan bli stillere i området igjen. Arbeidet med veien gir oss en anledning til å se litt på historien til gjennomgangstrafikken over Lademoen. Innherredsveien har i lang tid vært enn del av Europavei 6. Trafikken har stadig vokst. Omkjøringsveien fra Charlottenlund til Sluppen har avlastet noe, men trafikktyngden i Innherredsveien har vært stor. Omkjøringsveien ble bygd for å avlaste den. Det var tyskerne som begynte å bygge den under krigen i 1941. Det stanset snart opp og ble startet igjen i 1946. Det stanset på ny i 1949. I 1952 ble parsellen fra Sluppen til Nardo fullført. Først i 1967 ble veien ferdig og tatt i bruk i sin helhet.

Da Lademoen ble en bydel i Trondhjem var det tre hovedveier her. Først var det Strandveien eller egentlig Bakkestrandveien som førte mot Ladebekken og Lade. Så var det Kirkeveien som tok av fra Kongeveien og gikk mot Lade kirke som var hovedkirke i Strinda. Den tredje var Innherredsveien som var den gamle landeveien mot øst. Den har vel opprinnelig gjort seg selv ved at gangsti og ridevei etter hvert ble utvidet og stelt til bruk for hest og vogn. Riktig gamle folk som har vokst opp langs veien, kan fortelle at trafikken ikke var større enn at de kunne leke midt i veien. I annen halvdel av 1900-tallet kom trafikkøkningen for alvor. Det er talende at de mange forretningene på Voldsminde som tidligere var mye søkt av folk, etter hvert ble borte av mangel på parkeringsmuligheter!

Innherredsveien var ofte våt og sølete vår og høst. På 1700-tallet ble det anlagt en ny vei som skulle erstatte Innherredsveien, særlig vår og høst. Den gikk fra bekken ved Strandveien og inn mot Rønningsbakken. Den ble lagt høyere i terrenget for å være tørrere. Denne veien het fra 1864 Kongeveien og ble i 1880 omdøpt til Gamle Kongevei. Den veien kan være et godt eksempel på veipolitikken på 1700-tallet da offentlig veibygging kom i gang. Tidligere, helt fra tidlig middelalder, var det dem som bodde langs veien og eide grunn, som ble pålagt å utbedre den. De nye veimestrene som ble ansatt av kongen, var ikke redd for bakker. Tvert imot ville de gjerne gå i høyden for å holde veien tørr og la den gå rett fram mot neste mål.

Den nye Strindheimtunnelen starter like nord for jernbanen i vest nettopp der hvor Kongeveien i sin tid startet og holder samme retning mot øst. Der hvor Den nyapostoliske kirke lå, må den passere over et svært felt kvikkleire som er en hodepine for veiingeniørene. Der skal det bygges underjordisk forstøtning og

røres inn store mengder kalk og sement for å stabilisere kvikkleira; 50 kg for hver kubikkmeter! Veien skal gå i betongtunnel fram til Møllenberg, resten blir sprengt ut i fjell. Hensikten med det store anlegget er å skape en ny hovedinnsfartsåre til Trondheim sentrum øst som en del av ringveisystemet i byen. Det blir bygget 4,5 kilometer stamvei. Hele veianlegget har en imponerende kostnadsramme. Totalkostnaden er beregnet til 3500 millioner i 2008-kroner med 750 millioner på Stjørdalsdelen. Trondheimsdelen blir da på 2750 millioner. Pirbrua som alt er bygd, kostet 150 millioner som kommer i tillegg. Det meste av pengene skal komme inn som bomavgifter. Staten skal skyte inn 730 millioner ifølge Norsk transportplan.

Det er to entrepenører som har fått oppdraget. NCC Construction AS skal bygge fra Nyhavna 350 meter betongtunnel med fire kjørefelt i to løp, ny jernbanebru og to gang- og sykkelunderganger. Fra øst skal Skanska Norge AS bygge to kilometer fjelltunnel med fire kjørefelt i to løp pluss omfattende betongarbeider oppe i dagen blant annet Strindheimkrysset i tre plan, flere gang- og sykkelunderganger og Gildheimbrua. Av de mange talloppgaver som kunne tas med skal vi her nøye oss med fjellmassen. Det skal kjøres ut 60.000 lastebillass med 340.000 kubikkmeter stein!

Det blir endringer i tillegg til Den nyapostoliske kirke som har fått et midlertidig hus ved Lademoen kirke. Kirka skal gjenoppbygges i samme form når arbeidet går mot slutten. En del trehus skal flyttes, lagres og flyttes tilbake, men den gamle pinsekirka bak Kirkegata 57 er revet og bli borte for godt.

Tyskhus på Lade og Lademoen i 1945

Okkupasjonsmakten hadde en veldig byggevirksomhet i gang. Det var fire aktører i byggingen. Det var den tyske Organisation Todt, utkommanderte arbeidere fra okkuperte land, krigsfanger og norske leiearbeidere. Vår summariske oversikt over det som ble bygd i vårt distrikt må tas med forbehold. Det er naturlig å utvide blikket en smule og ta med bygging øst på Rotvoll og syd for Ranheimsveien og Innherredsveien. I august 1945 ble det tatt opp et kart over alle fiendens bygg. Vi følger kartets nummerering av bygninger og leirer. Kartet tegner husene på to måter. Den ene er sorte firkanter og den andre er bare firkanter som markerer konturen av husene. Følgeskrivet da kartet ble overlatt til Byarkivet, antyder at de sorte er murbygg og de lyse er trehus. Det er litt usikkert. Noen av de mørke er murbygg, men ikke alle.

1. Belbuan, Bromstad og Strindheim var de største av alle leirene og gav rom for russiske og serbiske fanger og for utkommanderte arbeidere fra okkuperte land, som særlig arbeidet på Dora. Leiren gikk fra Innherredsveien og opp mot Bromstad gård. Der er avtegnet 3 sorte og hele 58 lyse hus. De ble raskt revet og mye av materialene ble benyttet i de mange hus som TOBB reiste i Strindheim hageby fra 1947.

2. St. Hanshaugen på Øvre Rotvoll har to mindre trehus som vel var beregnet for kanonbetjeningen og som ble revet like etter krigen. Der var også gravplass for døde fanger og et minnesmerke som fremdeles står der.
3. En liten leir med tre sorte og et lite, lyst hus ved Ranheimsveien nordøst for St. Hanshaugen like ved der Gaute næringsmiddelfabrikk var senere.
4. Et langt lyst hus til høyre i Lykkestien ved gamle Charlottenlund stasjon, er et stort murbygg som var offiserskasino, senere brukt som skole.
5. Nedre Charlottenlund med 28 trehus i to etasjer med leiligheter beregnet for offisersfamilier i Deutsche Kriegsmarine. De var først ferdig i 1945 og ble tatt i bruk for betjening på Rotvoll sykehus. I dag meget velholdte private hus.
6. Nedre Rotvoll leir med 11 trehus øst for alleen ned til sykehuset. Leir for krigsfanger. Raskt revet og grunnen er nå brukt til beiteland.
7. Leangen travbane omgitt av 12 sorte hus og 9 lyse hus.
8. 2 trehus på Øvre Rotvoll gård nedenfor tunet og inn til Ranheimsveien.
9. Leir med 10 store, sorte brakker ved Sagatun der 3T og Rockwool nå ligger. Boliger for tyskere knyttet til Lade flyplass og kanskje også for russiske krigsfanger som drev med veiarbeid.
10. To trehus tegnet like syd for Leangen stasjon. De ble nok brukt til bolighus i mange år etter krigen.
11. Flyplasshangaren ved Lade flyplass markert med sort med fire lyse trehus i firkant øst for hangaren. Hangaren er delvis i mur.
12. To trehus like nord for jernbanen, vest for hangaren.
13. Lade flyplass med tre små sorte firkanter og 11 trehus. På et kart fra det tyske luftvåpen under krigen viser atskillig mer bebyggelse. Se T. J. Hafstad, *Trondheim Flyklubbs historie*, 1997 side 15.
14. Hele Østmarkneset, på kartet kalt Ladehammeren Nord, 23 sorte hus og 8 lyse som strekker seg helt ned til den gamle oljehavna.
15. Rundt Sjømenns Aldershjem er markert fem hus, derav ett sort.
16. Leiren ved Lade gård - Korsvika med 20 hus derav 8 mørke. Tre sorte omkring gårdsanlegget, tre der Lade skole ble bygd og resten nedover mot Korsvika til omtrent 150 meter fra stranda. De nederste var for krigsfanger.
17. Vest for Blindeskolen fra jernbanen opp mot Innherredsveien 14 hus derav fem i mur.
18. Dalen blindeskoles område med 14 hus, fem ved jernbanen og resten nærmere Innherredsveien. Selve blindeskolen er ikke avmerket på kartet. Det samme gjelder ellers på kartet der eldre bygninger i strøket ikke er med. Kartet skal tydeligvis bare ha med de tyske installasjonene.
19. Leiren ved Rønningsbakken har 15 hus derav 5 i sort.
20. Pinebergleiren langs Persauneveien ved Pineberg gård med 14 lyse hus.
21. Persaune leir med fem store, sorte hus og hele 33 lyse. Der hadde det tyske ubåtvåpenet sitt hovedkvarter og boliger for ubåtmannskapene.
22. Kuhaugen leir med ett langt sort hus og 6 lyse. Noen av husene er fremdeles i bruk på Luftkrigsskolen.

77. Ved krysset Ladeveien - Stjørdalsveien en leir med to store og to små sorte hus og ett lyst.
78. Ladehammeren Vest har tre sorte og 10 lyse spredt over hele området.
107. En lang smal leir ved alléen opp mot Lade kirke med 3 sorte og 3 lyse hus.
108. Ladehammerkaia med to lange, sorte bygg, men uten at de runde sementsiloene er notert.
109. Byggene rundt Dora 1 er 4 sorte og 16 lyse pluss den veldige betongkolossen i sort.
110. En sort, lang firkant ute i vannet er vel ment å være den uferdige Dora 2.
111. På den nåværende jernbanetomta langs Dora 1 ligger en leir med 10 lyse hus hvorav et er særlig langt.
112. På Aktiebryggeriets nåværende kasselager lå 2 sorte og 12 lyse brakker.
113. På Gassverkstomta lå en leir med syv lyse og fem mørke hus.

Dersom vi nå legger sammen de mange bygningene som er nevnt ovenfor får vi tallet 404 som sum. Det omfatter svært forskjellige hus av ulik lengde, høyde og kvalitet, men alle hadde sin funksjon i okkupantenes planer for denne delen av Trondheim. De aller fleste ble revet raskt etter krigen og kildene er svært sparsomme med å fortelle deres historie. I en periode etter krigen bodde mange norske familier i en del av brakkene. Mye av materialene ble brukt i nybygde hus, ikke minst til nye boliger. Per Øverland

KBS på Leangen

I skrivende stund stenger KBS sine dører for publikum. Butikksenteret har ikke gått konkurs. Tvert imot skal det rives for å bli gjenreist i større format og være klart om to år. KBS har i mange år vært et stort og velutstyrt supermarked der den store parkeringsplassen på mange handledager har vært ganske fullsatt. På mange måter har KBS vært et landemerke ved innkjøringen til sentrum; noe av det første besøkende ser av byen. Når en ser på opprinnelsen kan en undre seg over suksessen. Dessuten er KBS et interessant eksempel på utviklingen av handelen i Norge ved overgangen fra mange forretninger av ulik størrelse til store handelssentre. Hemmeligheten har nok vært den trafikale plasseringen i tillegg til at utformingen har tiltalt kundene.

I 1973 startet tre initiativtakere handel i et stort lagerskur på 1600 kvadratmeter ved Strindheimkrysset. Det var de to kjøpmennene Rolf Kjerringvåg og Arne Bringedal og som tredjemann bondesønnen Lars Sjømo fra Hølonda. KBS er forbokstavene i deres etternavn. Hver skjøt inn kr 50.000.- som sin andel av aksjekapitalen. Arealet var ikke beregnet for handel og fredningen av den vernede alleen til Falkenborg gård måtte oppheves for storparten av alleen. Selve lagerbygget ble reist for midler fra et forsikringsoppgjør etter en bryggebrann i Kjøpmannsgata noen år tidligere. Mot planene om et kjøpesenter var det protester blant annet fra Dalen hageby som var redd for den store trafikken, men tillatelse ble gitt.

Ved starten i 1973 var KBS landets største dagligvareforretning. Da het det KBS Leangen Stormarked. Fra 1973 til rivingen i 2010 har det gått 37 år. Det er lang tid for et kjøpesenter i det moderne Norge. I 1985 kjøpte KBS naboeiendommen som hadde huset bilforretningen Autopark. De to eiendommene ble i 1993 bygd sammen til ett senter med 32 virksomheter. I 1989 ble det innledet et samarbeid med en av gigantene i norsk dagligvarehandel, Hakongruppen, som utviklet RIMI-kjeden og andre kjedekonsepter. To av initiativtakerne, Bringedal og Kjerringvåg, solgte seg ut i 1992. Sjømo fortsatte. Samarbeidet med Hakongruppen ble formalisert ved etableringen av Hakon Nord as. Sjømo var leder av selskapet med 500 forretninger i de fem nordligste fylkene. Det hadde i 1995 en omsetning på 3.6 milliarder kroner. Grossistfirmaet KØFF Nord as ble senere innlemmet i gruppen og omdøpt til Hakon Distribusjon Nord as.

Her skal vi vende tilbake til selve senteret som populært bare kalles KBS. I løpet av de 37 årene har det skjedd en rekke utbygninger, endringer og utbytting av forretninger. I 1993 ble det omdøpt til KBS Kjøpesenter. I en selvpresentasjon heter det om senteret: *"KBS Kjøpesenter er et familiesenter som setter familie og barn i fokus. Du finner lekerom i 2. etg. og handlevogner for barna kan leies ved Edwis leker. Stellerom for de minste finner du i 2. etg. vis a vis Jordbærpikene... På KBS Kjøpesenter er du velkommen til å handle i våre 47 spennende butikker*

Åpningsdagen for det nye KBS er satt til den 4. oktober 2012. Da er planen at senteret skal romme 100 forretninger som skal ligge i to etasjer på 65.000 kvadratmeter gulvflate. Det er det dobbelte av nåværende antall på 47 butikker og mer enn på City Lade. Under bygningen blir det parkeringsplass i to etasjer for 900 biler. På toppen skal bygges 96 leiligheter med samlet gulvflate på 7.000 kvadratmeter, som både skal bygges og eies av entreprenøren Skanska. Byggeomkostningene er satt til kr 1.3 milliarder. Nåværende eier, Realinvest as, står bak planene. Realinvests eiere, søskenparet Mona og Hans Hoff, mener at det nye KBS skal bli annerledes enn vanlige kjøpesentre blant annet med et velværesenter på 3500 kvadratmeter med leger, fysioterapeuter, tannleger og velværeaktører av ulike typer. Det blir også klesbutikker som idag ikke finnes i Norge. Det nye KBS skal bli et grønt senter. Det blir grønt- og lekeanlegg utenfor veggene og på taket blir det hager for leilighetene dersom alt går etter planene.

Sagnet om Kjerringberget

Her skal vi gjengi sagnet fra *Julehilsen fra Lademoen menighet 1959* slik det er fortalt av Johan B. Rian som da var residerende kapellan i Lademoen kirke: "Når en tenker på de nåværende grensene til Lademoen menighet, er det vel Lade en først og fremst setter i samband med historien. Der var de mektige Ladejarlenes sete, der sto gudehovet som samlet hele Utrøndelag. Men

Ladehalvøya hadde en lokalitet som fikk betydning for en langt videre krets enn selve Lade fikk. Det var Kjerringberget på østsiden av Korsvika. Og det har sin egen historie. Rundt omkring i landet vårt og til og med i de andre nordiske landene er der et vandresagn som forteller at Hellig Olav skulle bygge en kirke, og så fikk han et troll til hjelp. I siste øyeblikk blir han kvitt trollet. Særlig kjent er sagnet når det gjelder Lunds domkirke i Sverige, hvor Olav riktignok er byttet ut mot helgenen Laurentius, han som står med en rist i hånden nederst til høyre på altertavlen i Lade kirke. Som rimelig kan være, spør en etter opphavet til dette vandresagnet. Og det viser seg at det er knyttet til Nidarosdomen og til Kjerringberget. I sin opprinnelige form lyder sagnet nemlig omtrent slik:

Da Hellig Olav bygde domkirken i Trondheim, hadde han gjort den så høy at han ikke greide å få festet spiret på den. Så lovde han at den som kunne sette spiret på kirken, skulle få solen til lønn. Men det var ingen som meldte seg, før det kom et troll som holdt til ved Ladehammeren. Trollet lovde å gjøre arbeidet dersom han kunne få solen som betaling. Men han stilte det vilkåret at kongen ikke måtte nevne ham ved navn. Nå forsto Olav at han hadde lovd for mye, og det gjaldt om å få vite navnet på trollet. Da kunne han nemlig få bundet det i stein. Men alt han spurte, var det ingen som visste navnet. Så rodde kongen innover mot Ladehammeren ved midnattstid. Og da han kom til Kjerringberget, hørte han at et barn gråt inne i berget. Moren prøvde å få det til å sove, og for å trøste barnet sa hun til det: *"Du skal få himmelgullet å leke med når Tvester kommer hjem!"* Det var solen hun kalt himmelgullet. Da hadde kong Olav fått vite hva trollet hette. Han rodde tilbake så fort han kunne og sprang opp fra elven til domkirken. Det var i siste liten, for spiret var ferdig, og trollet holdt på å sette den forgylte toppen på det. Da ropte Olav: *"Tvester, du sette spiret for langt i vester!"* Og med det samme trollet hørte navnet sitt, mistet det kraften og falt ned og slo seg i hjel.

Sagnet har tydelig lokalfarven sin fra kjente og kjære trakter for oss som bor i Østbyen. Det er temmelig fantasifullt. Det var jo ikke Olav Haraldsson som bygde Nidarosdomen, og det høres underlig ut at kongen kunne love bort sola. Det siste kommer av at sagnet har en eldre form, hvor det er en jotun som bygger gården til æsene og vil ha sola og gudinnen Frøy som lønn. Det er altså rester av urgammelt hedenskap i sagnet. Det gjelder også trekket med navnet som ikke må nevnes, fordi en da får makt over den som bærer det. Hvordan kan så dette sagnet ha blitt spredt ut over et så vidt område som hele Norden? Det har sin meget naturlige forklaring at sagnet er kommet på vidvanke og er blitt knyttet til både den ene og den andre kirken, til og med altså til domkirken i Lund.

Til Nidarosdomen begynte det ganske snart etter Olav Haraldssons død å komme pilegrimer. Jærtegnene som skjedde ved helgenkongens skrin førte til at de kom i stadig økende tall gjennom hele middelalderen. Ennu kan en finne farene etter dem på uveisomme steder hvor pilegimsveien en gang gikk. Ved Åkre i Rendalen står det en stein som markerer midten på pilegrimsveien sørfra

til Nidaros. I Jemtland er det et stedsnavn som minner om disse ferdene, Pilgrimsstad. Oppe på Byåsen har vi Feginbrekka, bakken hvor pilegrimene ble glade fordi de så domkirken foran seg. Disse pilegrimene som kom, var fromme mennesker. De var ivrige etter å få høre mest mulig om helgenkongen. Så fikk de også høre sagnet om hvordan han seiret over trollet som hjalp til å bygge domkirken. Og langs pilegrimsveiene ble så dette sagnet fortalt. Utenlandske pilegrimer bar det med hjem til sitt eget land. Slik ble Kjerringbergsagnet spredt over hele Norden. Og det gikk likedan med det som med andre sagn som vandrer på folkemunne. Det fikk tilknytning til kirkebyggingen på andre steder. En glemte hvor sagnet opprinnelig var kommet fra og fortalte det om sin egen kirke. At Kjerringbergnavnet er falt ut på veien, er forståelig nok.

Men her hos oss er tradisjonen levende. Vi har den i navnet på denne fjellknatten – Kjerringberget. Eller kanskje dette navnet har eldre røtter enn til Olav Haraldssons tid. Kjerringberget har sikkert fra uminnelige tider av vært bosted for en kvinnelig vette som folk fryktet og ofret til. Hun representerte en guddomsrett som forlangte religiøs dyrkelse. Da kristendommen trengte igjennom, ble hun degradert til en trollkjerring. Det er ikke så lenge siden at ungene i Østbyen så på hulen i Kjerringberget med en blanding av nysgjerrighet og respekt. Det var jo der trollkjerringa bodde. Trollet som sagnet forteller om, er imidlertid glemt av tradisjonen i dag. Men det lever videre i sagnene vidt utover.

Lade er altså ikke alene om å ha historiens glans over seg inne på Ladehalvøya. Også Kjerringberget har sin plass i en større historisk sammenheng enn en kunne ane. Det er Olav Haraldsson den hellige som har gitt det denne plassen.

Livet i Ynglingen i Strandveien 72

Da tyskerne i 1941 raserte mange av husene på nedsiden av Strandveien for å få plass til å bygge sitt kjempemessige ubåtanlegg, satte de også et brutalt punktum for et pulserende ungdomsarbeid som hadde pågått i flere generasjoner, helt fra 1895. En av dem som var med der lenge, var Leif Fosse, som i mange år var klokker og prest på Lademoen. I en artikkel i *Julehilsen fra Lademoen menighet i 1959* forteller Fosse, som da var residerende kapellan i menigheten, om livet der:

Noen minner om det som var. Jeg er bedt om å skrive til menighetsbladets julenummer om minner fra ungdomslokalet inne i Strandveien. Ja, hvorfor skal en ikke det? En har jo så mange minner fra ”Ynglingen nede på Lamon”, det var slik en i daglig tale kalte stedet. Det er bare så vanskelig å vite hva en skal ta med. Minnene strømmer inn på en. For oss innfødte er ”Lamon” i dag noe helt annet enn det var i våre guttedager. Det føles nesten slik for oss at stedet har tapt noe av sin sjarm. I dag er det jo blitt noe av det en må kalle et moderne

havneområde. En skal selvsagt være glad og takknemlig for alle fremskritt, men for en gammel lamogutt synes overgangen nokså brå. Idyllen er gått tapt.

Tenk litt på før og nå. For 40-50 år siden var Strandveien veien langs stranda. Når det var storflo, kunne Trondheimsfjorden gå like opp i gata. Men var det fjæra sjø, så måtte en vandre langt utover før en "blei blaut på fotan", så langgrunt var det. Gårdene på den nedre side av Strandveien var også interessante. Det var for det meste leiegårder i gammel stil, som på langt nær ville ha tilfredsstillt vår tids krav. Men folk var stort sett fornøyd selv om det både var gammeldags og trangt om plassen. De hadde jo som regel bare ett eller to rom med del i kjøkken. Størhus eksisterte ikke. Storklævasken foregikk ute på gårdsplassen eller inne på kjøkkenet. En levde bokstavelig inn på hverandre, men kanskje det var nettopp dette som var med og skapte det egenartede samfunn som var der nede. En hørte sammen, selv om en kunne "kjæftes" med hverandre. Talens gave manglet som regel ikke.

Det var i dette miljø ungdomslokalet vårt lå. Stedet ble innkjøpt av pastor Hannibal Stabell til bruk for det kristelige ungdomsarbeide i menigheten. Andreas Moe drev sitt pottemakeri der i mange år, men det var nå nedlagt. Tomta eiet A/S Kolonien som eiet de fleste tomtene der inne. Det var sikkert ikke så lite som måtte gjøres med huset, før en kunne ta det i bruk som ungdomslokale, men pastor Stabell hadde mange venner som ga han en hjelpende hånd. Det ble et utmerket sted med storsal, lillesal, kjøkken og et værelse for vaktmester eller pedell, som det den gang het. Her flyttet så ungdomsarbeidet inn, først "gutan" og siden "pian", de siste holdt før sine møter på Meieriet oppe i Fjæregata. Dette å få eget hus satte mer fart i arbeidet og Ynglingen ble møtstedet for menighetens ungdom. Her ble det både ungdomsforening, sangkor, avholdslag og søndagsskole.

Det var som nykonfirmert jeg kom med i ungdomsforeningen. Møtene var om søndagskveldene, og det var som regel te og boller på alle møter. Det første tillitsverv en fikk var å bli med i ordenslaget. En skulle gjøre alt i stand til møtet og så få alt på plass igjen når møtet var slutt. Etterlagene var kanskje ikke det minst interessante, for da ble det som var igjen av mat fortært. Men en lærte jo ved disse lagene hverandre å kjenne. En ble mere hjemmevant. Ordenslaget var i så måte intet dumt påfund. Det gjorde sin nytte på mange måter. Nede på Ynglingen hadde også Østbyens avholdslag sine møter og flere av de unge ble med der. Den gang hadde laget vind i seilene. Ja, hvem av oss minnes ikke de årlige rømmegrøttestene. De var visst som regel lagt til lagets stiftelsesdag. Sangen har alltid hatt en bred plass i ungdomsarbeidet vårt. Gjennom foreningens historie har det vært flere kor med kortere eller lengre levetid, både blandet kor og mannskor. Ja, det var et rikt sang og musikkliv inne på Ynglingen.

Gjennom klokke Køhns virke i menigheten fikk ungdomsarbeidet et oppsving og mer moderne arbeidsformer ble tatt i bruk. En fikk yngste og yngres arbeide både for gutter og jenter. Speidertropp ble også stiftet. Det ble et

yrende liv der nede av barn og ungdom og lokalet var opptatt fra middag til langt på kveld. Slik var forholdene da jeg tok fatt i menigheten i 1930. Høsten 1930 hadde foreningen sitt 40 års jubileum som fikk stor betydning for dens videre virke. En var ikke økonomisk rustet for et så stort opplagt ungdomsarbeid. Alt var nedslitt, både hus og inventar. Og selv om alt arbeid i foreningen ble gjort på frivillig basis uten noen godtgjørelse, så krevdes der penger. Jubileet ble den første vekker for menigheten til ansvar for arbeidet blant våre unge. Kvinneforeningen "Vårblomsten" ble stiftet og foreningens gamle garde sluttet opp om saken og ble oss til stor hjelp. Det første kvinneforeningen ga oss, var ny komfyr og en stor kobber kaffekjel. Under ledelse av vårt gamle medlem, maler Fagerli, gikk guttene i gang med å vaske og male huset utvendig. Og nå gikk det slag i slag med oppussing både utvendig og innvendig, men det tok oss 10 år før alt var i den stand det skulle. Vi var stolte av lokalet vårt.

Lamon var av enkelte regnet som et farlig strøk uten at vi "innfødte" kan forstå årsaken til dette. Men nå når krigen kom, ble det i sannhet et farlig strøk. Vi ble liggende i "ildlinjen" for her skulle tyskerne ha sin ubåthavn. Det gikk ikke lang tid etter 9. april 1940 før arbeidet vårt var i sving igjen. Vi holdt sammen som aldri før, tross mørklegging og andre vanskeligheter. Så kom "slaget på Lamon"! Ja, hvem av oss kan glemme denne tirsdagskvelden da vi som vanlig var samlet til møte i Lillesalen. Plutselig hører vi at vinduene i Storsalen blir slått inn. Det var fulle tyskere som med sine bajonetter øvet dette storverk. Einar Bonsaksen og jeg fløy ut på gaten for å se situasjonen an, og vi hørte da hvordan vinduene gikk inn over Strandveien. Vi måtte hurtigst søke dekning da tyskerne også tok fatt på oss. Vi måtte avvente begivenhetenes gang. Det norske politi og Schnell-kommandoen ordnet fort opp i saken, men da så også hele den indre del av Strandveien ut som en slagmark. Godt at lamonittene holdt seg passive! De hadde sikkert klart å ordne opp med tyskerne selv om de var uten våpen, men hva ville ikke da ha skjedd. Ja, slik endte ungdomsmøtet den kvelden, og jeg fikk skyss med Svartemarja til politikammeret for å avgi forklaring. Det var i sannhet i dobbelt forstand en svart kveld.

Krigens dager var rike på rykter. Slik kom også den første meldingen til oss om at gårdene på nedre side av Strandveien skulle rives. Vi håpet at det bare et rykte uten noen virkelighet bak seg, men en dag kom det skriftlig melding om at Ynglingen skulle rives. Det var selvsagt nytteløst å kjempe mot overmakten, men en prøvet da det en kunne for å få huset revet og ført opp på ny tomt. Alle forsøk strandet og en kveld var vi samlet til vårt siste samvær i ungdomslokalet som vi var blitt så glade i. Mange gråt, men bak all sorg og alle tårer lyste håpet om et nytt "Ungdommens hus" på Lademoen. Huset ble revet og de fine tømmerstokkene ble kjørt til Korsvika for å brennes. Ynglingen var ikke mer, men plassen det lå på blir for oss lamonitter et hellig sted. Der fikk vi oppleve kameratskapets gode ånd, der fikk vi møte ungdommens venn og frelser som hjalp oss til å finne oss selv og veien til himmelen. Det er kanskje sterke ord

som ikke alle av oss kan ta i vår munn, men noe av dette har vi alle opplevd og det både har vært og kan bli oss til hjelp på veien videre gjennom livet. La denne minnekransen jeg har prøvet å flette, slutte med det verset vi så ofte sang i vårt gamle ungdomslokale:

*Jeg har følt jeg har kun hjemme
Der hvor sang og glede bor
Gjenlyd av min ungdoms stemme
Alltid følger meg på jord.*

Barneår på Lade

I juleheftet for Lademoen menighet i 1955 forteller pastor Leiv Fosse fra sin barndom om sommerferiene han hadde på Lade: ”Jeg er bedt om å skrive en hilsen til menighetsbladets julenummer. Det skulle helst være noen minner fra min tid i Lademoen menighet. Jeg tror jeg griper litt lengre tilbake i tiden og tar noen minner fra mine guttedager inne på Lade. Vi bodde nemlig om sommeren på Tingsten like ved Lade kirke. De glade barndomsdager der inne kom så sterkt for meg da jeg nå i høst var en tur innover og så den store forandring som var skjedd. Fra en landsidyll med Lade gård med sine store jorder og noen småbruk, er det blitt et bystrøk, ja en vakker hageby. Men alle de gamle kjente stedene ligger der ennå med Lade kirke som sentrum, og en lar tankene gå tilbake.

I mine guttedager var det godseier Holst som eiet Lade gård. Ja, det var festlig for en bygutt å komme dit. Der var det tumleplass nok og med Holst-guttene som lekekamerater, ble en godt kjent på gården. Men noe av det gildeste var vel å sitte på hos gårdsdrenge Toralf, når han om kveldene kjørte til byen med melken. Det tok lang tid, for det var mange heimer som fikk melken direkte fra Lade gård. I dag er det ikke noe igjen av gårdsbruket, men bygningene står og gir rom for Noregs lærarhøgskule.

Det var stort sett 3 eiere til Ladehalvøya. Dr. Sand på Reitgjerdet eiet all jorda vest for veien ned til Korsvika, så kom Lade og lengst inne Østmarka eller Spannet, som det også ble kalt. Den gamle låven like nedenfor kirken tilhørte dr. Sand. Den er nå revet ned. Ofte kom gamledoktoren på inspeksjon. Han kjørte alltid med hest, og jeg synes ennå å se for meg gamle doktor Sand i giggen. Det var noe patriarkalsk over ham, og vi holdt oss som gutter i tilbørlig avstand. Like ved låven lå gården Tingsten som vi bodde på. Her bodde fru Kvam, eller Mor Kvam, som vi kalte henne. Hun var en aristokratisk dame som kunne sin historie og ikke minst kongerekkene. Hennes mann, som var død for flere år siden, hadde vært underoffiser og tjent sin konge og sitt land. Det betød jo ikke så lite. Sammen med fru Kvam bodde også gamle Ingeborg, En tro tjener hadde hun vært og hadde tjent i mange fine hus, som hun selv sa og som hun var meget stolt over. Hun kunne være skarp gamle Ingeborg. Jeg husker så godt at en dag kom kunstmaler Christian Eggen som om sommeren bodde nede i Korsvika hos Haugan. Han hadde kjøpt seg et fotografiapparat og ville nå fotografere

Ingeborg. Nei takk, den slags nymotens ville hun ikke vite noe av og svarte kontant: *"Ottogrer dæ sjøl, du Eggen!"*

Nede i Korsvika var det 3 småbruk den gangen. Brolegger Haugan og Mordal eiet de 2 småbrukene nederst i Korsvika og nattvakt ved Rotvoll asyl, Aune, eiet et på veien til Ladehammeren. Ja, Aune var en kar som hang i klokkestrengen. Hver kveld på slaget 9 gikk han hjemmefra for å gå til sitt arbeide. Sykkel var ikke noe alminnelig framkomstmiddel den gang. En måtte bruke føttene. Men så presis var Aune at en godt kunne stille klokka si etter ham. I dag er det ikke mye igjen av disse småbrukene, men en fest var det å komme rundt til disse heimene, ikke minst i slåttonna. Da kunne en få smake på sirupsølet og stundom få være med når slåttegrauten ble servert. Kunstmaler Eggen var alltid fast gjest ved slåttegrauten hos Haugan. Han var en tørrvittig kar. Ja, hvor ofte stod jeg ikke som gutt og så ham male. Lite ante jeg den gang at han skulle bli regnet blant de store kunstmalerne i vårt land. Han ante det visst ikke selv heller, for han kjempet hardt for å klare seg.

Inne ved de gamle krutthusene som ennå står der, var det en kilde. Skulle en ha godt vann måtte en dit. Det var lang vei, men en tenkte ikke så meget over det den gang. Nede ved krutthusene i et lite murhus bodde vaktmannen Monrad. De var gjestfrie og hyggelige mennesker, men det som sitter sterkest i minnet, er den vakre hagen rundt det hvitkalkede murhuset. Fru Monrad hadde visst et eget lag med den.

Men la meg nå ikke glemme Lade kirke og høytidsstundene der. Vel var ikke kirken så vakker som i dag, men den skapte helg over livet. Brian Smith var res. kap. i Strinda den gang, og hadde sitt særlige virke på denne siden av Strinda. Han var en avholdt prest og en sterk personlighet som satte dype spor. Og så var det klokker Sæther. Han var lærer ved Eli plass skole, som lå der hvor Lademoen kirke nå ligger. Han syntes å være en skolemester av den gamle type. En dugende klokker var han i hvert fall. Hans stemme nådde sikkert over sju prestegjeld, som det heter. Haldo Jystad var kirketjener. Han bodde på Gardemoen gård som han eiet. Her var det et særpreget kristent hjem, kanskje ikke minst fordi gamle mor Jystad var av haugiansk legning.

I dag er Ladehalvøya kommet under byen og er blitt en del av Lademoen menighet, og Lade kirke som vel tilhører Strinda, er fortsatt soknekirken for folket der inne. Ja, måtte den få bli det samlende midtpunkt også for vår tid. Ligger det forresten ikke noe forpliktende i navnet Korsvika? La oss ikke glemme at der korset står vakt, taper mørket sin makt.

Bakkestrandens Bedehus som nå er Lademoen bydelshus

I menighetsblad for Lademoen for i utgavene for 4. oktober og 11. november 1936 skriver daværende formann for bedehusforeningen, lærer Arnold Hjelde, en utredning om bedehusets historie. Han var en ledende skikkelse for huset i en lang årrekke:

Lademoen bedehus 50 år. Historisk oversikt.

”Bedehuset på Hlademoen – der er underlagt den Indre Misjon – toges i bruk høsten 1886 og blev fuldt ferdig 1887. Det har fået navn av Bakkestrandens bedehus og står under en for samme valgt bestyrelse.” Slik begynner den første beretning fra styret for vårt bedehus som i høst er 50 år. Av de gamle dokumenter og innsamlingslister sees at det hadde vært en ganske stor interesse for reisingen av dette hus, ikke bare blant befolkningen på Lademoen, men over hele byen. Ingeniør Sophus Weidemann gav fri tomt, som dog skal falle tilbake til de oprindelige eiere hvis huset benyttes annerledes enn oprindelig bestemt.

På innsamlingslisten finner vi Anton Jenssen 1000 kr., O. Sundland 400 kr., frk. Martens 200 kr. og så nedover med beløp fra 100 til 1 kr. På innsamlingslisten kom inn 4728,44 kr., fra kvinneforeningen på Lademoen 670.-kr., og ved basarer og kollekter kom inn så meget at da huset stod fullt ferdig var gjelden bare 5000 kr. Denne blev de første år avbetalt til 1500 kr. som er den gjeld som nu hviler på huset. Hele byggesummen kom på 13984,54 kr. I 1893 fikk huset sitt prektige orgel som kostet 1826 kr. Og er levert av firmaet Aug. Nilsens orgelfabrik, Kristiania. Huset blev innviet til bruk av biskop Låche og fikk da navnet Bakkestrandens bedehus. I fjor blev som bekjent navnet forandret til Lademoen bedehus. Biskopen hadde til tekst Rom. 6, 23.

Fra første stund har det vært holdt regelmessige oppbyggelsesmøter onsdag kveld og ofte om søndagskveldene. Fra først av ledet styrets medlemmer oppbyggelsesmøtene etter tur. Siden overtok Trondhjems indremisjon onsdagsmøtene, og i den tid Lademoen Menighetssamfund bestod, 1919-1934, hadde det ledelsen. Mange både prester og legmenn har fra dette sted talt livets ord. Vi kan nevne Faste Svendsen, P. G. Sand, Per Nordsletten, Maurits Brekke, emissær Gulbrandsen og av prester er det særlig Jørgensen, Stabell, Weider, Holmsen og Laurits Larsen. Innbydelsen til tegning av bidrag til huset er undertegnet av smedemester B. Sørensen, kjøpmann Jens Pettersen og ingeniør H. Ulriksen og innbydelsen er anbefalt av sognets prester G. A. Borgen, Gerh. Øverland og biskop Låche.

Huset skal efter lovene alltid henhøre under Trondhjems indremisjonsforening, men ledes for øvrig av et eget styre som er valgt av de bedehussøkende. Styrets første formann var den kjente klokker Faste Svendsen. Han stod som sådan til han i 1893 reiste fra byen. Maler K. Haugen var så formann i mange år (11). Klokker O. Klykken var formann i 3 år, skomaker, siden emissær, O. Kristiansen 3 år, snekker Jens Grebstad 5 år, kirketjener R. Koen 7 år og kjøpmann S. Hegdahl 4 år. Siden 1927 har lærer Arnold Hjelde fungert om formann. Det nuværende styre for øvrig består av kjøpmann S. Hegdahl som i år kan feire 25-årsjubileum som styremedlem., og kjøpmann E. Halvorsen som har vært styremedlem og husets kasserer i 20 år. Videre har vi maskinarbeider A. Melgaard og kjelsmed K. Gangstad.

Foruten til oppbyggelseshus har også bedehuset vært benyttet til foreningsmøter av de forskjellige misjons- og menighetsforeninger. Først har vi foreningen for bedehuset som vi hørte samlet inn 670 kr. til byggefondet. Den begynte sine møter her før huset var ferdig. Vi har her i kveld 3 damer som var med i denne forening: fru Ios Pedersen, Lilleby, fru Martha Iversen, Gamlehjemmet, og fru Henriette Olsen, Reina. Vi sier disse tre takk for trofast arbeide. Så kom søster Anna i 1889 med sin lappeforening, strikkeforening og syforening. Ynglingeforeningen, ledet av pastor Stabell, begynte sine møter her i 1891. Misjonsforeningen 1895, Sjømannsmisjonen 1899 og i 1907 Østbyens avholdslag. Fra oktober 1901 til Lademoen kirke ble tatt i bruk, blev bedehuset benyttet som Interimskirke. Nu er det jo en rekke foreninger som har sine møter her og alle har fritt hus med lys og opvarmning. Søndagsskole begynte her allerede fra første stund og drives fremdeles.

Som vi ser har et vidt forgrenet misjons- og menighetsarbeide vært knyttet til dette sted. Den velsignelse som er strømmet gjennom dette sted, kan ikke vi måle. Gud vet det. Vi takker dem som reiste dette hus og som ned gjennom årene har holdt det i drift. Da biskop Låche for 50 år siden innviet dette hus, hadde han til tekst Rom. 6,23. Den lønn som synden gir er døden, men Guds nådegave er evig liv i Kristus Jesus vår Herre. Måtte aldri dette budskap om synd og nåde forstumme eller fordunkles på dette sted og måtte her alltid være hjerter som hadde bruk for Guds nåde, så velsignelsen fra det høie kunde strømme gjennom dette hus og over den gjerning som her utføres.

Speiderarbeidet på Lade er menighetsarbeid

I menighetsbladet nummer 1 for 1984 har daværende sokneprest Bjørn Johan Sørensen et omfattende intervju med lederen for speiderarbeidet på Lade: Speiderarbeid er menighetsarbeid, sier Bjarne Aasum, gruppeleder for Trondheim 8. gruppe innen NSF – Norsk Speiderforbund - til daglig sjefpsykolog ved Trøndelag psykiatriske sykehus. Trondheim 8. gruppe har etablert seg på Lade og er således et barne- og ungdomsarbeid innen vår menighet og de har sine møter i KA-senteret på Lade. Aasum har vært speider fra han var guttunge, sier han. Han ble bitt av speiderbasillen og har ikke blitt kvitt den siden, hvilket han for øvrig ikke beklager! Det gamle motto gjentar seg: En gang speider – alltid speider! Han kjenner derfor speiderarbeidet innenfra, har vært nødt til å tenke gjennom speiderbevegelsens idé og målsetting, gjøre seg opp en mening og ta et standpunkt. Menighetsbladets redaksjon har derfor hatt en samtale med speiderleder Aasum nettopp om dette meget aktuelle tema: Speiderarbeid og menighetsarbeid.

- *Hvorfor er du så opptatt av å understreke at speiderarbeid er menighetsarbeid?*

- Jo, fordi jeg ofte har erfart at speiderarbeidet i mange menigheter har blitt sett på som perifert til annet barne- og ungdomsarbeid i menigheten.

- *Hva tror du det kan komme av?*

- Det kan selvsagt være mange grunner til det, blant annet kan speidergruppen selv være årsaken med egen holdning, mangel på initiativ til kontakt og samarbeid. Men det kan jo også bero på misoppfatninger eller feilaktige antagelser vedrørende speiderarbeidet innen menighetens organer.

- *Hvordan tror du det er mulig å rette opp slike misforståelser?*

- Det må vel være speidernes eget ansvar og oppgave. La meg allerede nå få understreke at Trondheim 8. speidergruppe selv betrakter seg som en del av menigheten og dens arbeid. Det må i det hele tatt ikke herske noen tvil om at speiderarbeidet er et fullverdig kristelig og kirkelig arbeid.

- *Vil du forklare det litt nærmere?*

- Ja, jeg mener at alt speiderarbeid her i landet har et kristent grunnlag. Tro på Gud og åpenhet for hans ord og bundethet til hans vilje er fastsatt gjennom speiderlov og løfte.

- *Men likevel anklager mange dere for å være lite aktive i tradisjonell menighetssammenheng, - gudstjenestebesøk for eksempel. Hva har du å si til det?*

- Vi skiller oss kanskje ut fra det vanlige kirkelige barne- og ungdomsarbeid ved at vi er en utpreget natur- og friluftsbewegelse. Og anledningen til å dyrke denne vår særinteresse har vi jo som regel bare i helgene og på høytidsdagene. Men vi forsømmer ikke gudstjenesten av den grunn. I slike sammenhenger har vi vår egen form, kalt for "Scouts own". Dette er fine andaktsstunder under åpen himmel. Og når rett skal være rett – vi er nå å finne på kirkebenk av og til vi også!

- *Dere opptrer i uniform. Har dere merket noen reaksjoner på det?*

- Jo da, vi har da iblant hørt hentydninger om et militært forbilde og den slags. Men jeg kan ikke se at vår uniform skal være mindre kristelig enn for eksempel Frelsesarmeens. Uniformen er kort sagt internasjonal og er et samholdstegn. Den er med å skape kontakt speidere imellom både innenlands og utenlands. Speiderbevegelsen er internasjonal og har gitt sitt sterke bidrag til å skape fred og internasjonal forståelse. Og i dagens situasjon synes vi det er viktig og verdifullt.

- *Norsk speiderforbund, som dere er tilsluttet, krever så langt vi vet ingen såkalt bekjennelsesplikt til den kristne tro for å kunne være speider eller endog leder. Hva er din kommentar til det?*

- Jeg vet at vi iblant blir møtt med skepsis av den grunn. Men dette er altså et trekk som kjennetegner den internasjonale speiderbevegelsen som helhet. Den ønsker å være tolerant i møte med andre religioner og livssyn. Derfor avkreves det ingen kristen bekjennelse av dem som kommer til oss for å bli speidere. Men vi legger ikke skjul på at vi vil presentere dem for et kristent livssyn og de kristne verdier. Den som kommer så langt at han avgir speiderløftet lover etter beste evne å lyde Gud og leve etter speiderloven som blant annet sier at en speider er åpen for Gud og Hans ord. Skulle vi kreve bekjennelsesplikt i

utgangspunktet, ville vi overfor svært mange aldri lykkes i vår religiøse oppgave som jo er å utvikle våre medlemmer til kristne personligheter. Og å lykkes i dette er jo felles utfordring for våre og andre tjenere i kirken. Det har vel mer med lederevne og utrustning å gjøre enn med mål og midler.

- *Trenger speiderbevegelsen kirken og motsatt: trenger kirken speiderbevegelsen, speiderleder Bjarne Aasum?*

- Ja, så absolutt. Vi trenger hverandre i høg grad for å ha håp om å lykkes i vårt arbeid med våre barn og unge. Og vi trenger å møte hverandre i åpenhet. Der speidere og menighet for øvrig er skeptiske og kritiske til hverandre og gjensidig isolerer og utelukker hverandre, der vil det ofte vise seg at både speiderarbeidet og det øvrige menighetsarbeidet lider under det.

- *Hånden på hjertet, Aasum, hvordan er forholdet i vår menighet?*

- Jeg synes det er bra. Det går i alle fall bedre og bedre dag for dag.

- *Men alt dette er vel bare innledningen til det du egentlig hadde på hjertet, kjenner jeg deg rett!*

- Ja, jeg har et stort hjertesukk: Speidergruppen på Lade er nå i stort behov for ledere til småspeiderflokkene (7/8 år – 10/11 år). Uten flokken skjer ingen rekruttering og gruppen forsvinner langsomt. Har du noe speidererfaring så er det veldig bra, men ingen betingelse. Det viktigste er innsatsvilje og engasjementet. Den praktiske opplæringen skal vi sørge for at du får. Ta kontakt snarest med meg på telefon 921722 eller 921031 etter klokken 17. Og da ringer det vel snart. Tro hvem kan det være?

bjørnsør

Lademoen hjem for gamle er igjen i full drift (1983)

Det var i menighetsbladet for desember 1983 at styret for hjemmet kunne meddele at oppbygging var ferdig og at hjemmet på nytt var i full drift. Når dette leses har hjemmet vært nedlagt i mange år. Ved nedleggelsen ble pensjonærene flyttet over til Laugsand som da var nytt og moderne. Som en del av strøkets historie har en melding fra 1983 sin interesse fremdeles. Den lyder slik:

Som kjent har det i den senere tid vært et redusert antall pensjonærer på Lademoen hjem for gamle. Grunnen har vært mangelfulle brannsikkerhetsmessige forhold ved bygningen. I januar fikk hjemmet en liste fra brannstyret over forhold som måtte forbedres før fortsatt drift med 15 pensjonærer kunne komme på tale. Dette omfattet blant annet: nye brannsikre dører, brannhemmende kledning på kjøkkenet, nytt brannalarmanlegg og nytt nødløslanlegg. Det ble innhentet tilbud, og med blant annet økonomisk støtte fra kommunen er nå de fremsatte krav innfridd. I slutten av oktober ga brannstyret tillatelse til å øke belegget til 15 pensjonærer igjen.

Hjemmet har også fått en generell ansiktsløftning. Og dette har dame- og herreklubben i Civitan hovedæren for. Styret og betjening ved hjemmet hadde lyst til å pusse opp de ledige rommene før innflytting av nye pensjonærer, men

hadde ikke økonomi til dette. Civitanklubbene fikk høre om dette og tilbød sin hjelp. Og vår første tvil ble gjort til skamme. De malte og tapetserte, la gulvbelegg og trakk opp gamle møbler kveld etter kveld. Vi må bare "ta hatten av" for en slik fabelaktig innsats og bruk av fritid. De trengte imidlertid penger til maling og materialer, og oppfordret gjennom pressen folk til å gi penger til en egen bankkonto for oppussing av Lademoen hjem for gamle. På denne konto og direkte til hjemmet er det hittil kommet inn kr. 35.040.-. Er det ikke fabelaktig? Første etappe i oppussingen ble markert med en tilstelning på hjemmet 13. oktober. Da fremsto de to rommene i 2. etasje. i ny drakt og korridorer, dørkledninger et cetera var malt i duse farver. TV-rommet og trappeoppgangene hadde fått tilsvarende ansiktsløftning og med ny kjøkkeninnredning i tillegg, er hjemmet i dag blitt virkelig fint.

Oppussingen har imidlertid gitt blod på tann. De som har sett badene forstår at disse trenger oppussing. Og et kjølerom for matvarer står høyt på ønskelisten. Civitanklubbene er ikke gått trett og tilbyr sin arbeidskraft gratis. Det trengs imidlertid penger til materialer. Kjølerometer beregnet til å koste kr. 15.000.- og belegg på gulv og vegger, nye vasker et cetera på badene kr. 5.000.-. Vi er derfor så frimodige at vi benytter anledningen til å be om en gave slik at denne oppussingen kan realiseres også. Gaven kan settes på bankkonto 4319.37.55659 eller gis direkte til Lademoen hjem for gamle. Vi sier på forhånd takk! Styret vil også takke betjeningen på hjemmet for tålmodighet og ekstra innsats i oppussingstiden. Under kummerlige forhold (blant annet uten kjøkken i 4 uker) har de foruten daglig arbeid, bidratt til at oppussingen har gått smertefritt. Det er moro med slike medarbeidere! Og cirka 1. november flytter altså fem nye pensjonærer inn på hjemmet. Disse er: Gunerlie Eggen, Solveig Hansen, Marie Olsen, Martha Presthus og Mary Raanes, Vi ønsker dem alle velkommen og håper de vil finne seg til rette i det hjemmekoselige miljøet på hjemmet. *Styret*

Grunnstein legges for Kirkelig Aktivitetssenter på Lade i 1981

Menighetsbladet 2/ 1981 melder at biskopen la ned grunnsteinen for det nye kirkelige aktivitetssenter på Lade 12. mars 1981, under overskriften "*Skrinet med det rare i*": Grunnsteinen til det nye kirkelige aktivitetssenteret på Lade ble lagt ned torsdag 12. mars av biskop Kristen Kyrre Bremer. "*Dette er et merkelig skrin*", sa biskop Kristen Kyrre Bremer til alle ungene som sto nærmest ham, da han la ned grunnsteinen til det nye kirkelige aktivitetssenteret på Lade. Og så fortalte han dem og alle oss andre hva kobberskrinet, grunnsteinen, inneholdt: tegninger av huset, dagens aviser, penger og mynter fra 1980, menighetsblad, for å nevne noen av tingene, og ikke minst en hel ordentlig bibel. "*Det står i Bibelen*", sa biskopen, at "*dersom Gud, Herren, ikke bygger huset, bygger vi forgjeves. Derfor legger vi ned en grunnstein, hvor Ordet, evangeliet skal få være byggets klippegrunn*". Og så murte biskop Bremer

grunnsteinen ned like ved inngangspartiet til det kirkelige aktivitetssenteret. Senere skal det legges en kobberplate eller lignende i gulvet der skrinet ligger for å fortelle at nettopp her og i dette huset er det Ordet som råder grunnen!

En stor, høytidelig og festlig stund var det, da den store forsamlingen sang: *"Herre Gud ditt dyre navn og ære"* mellom murvegger og heistårn, mens mange nysgjerrige mennesker sluttet seg til og lurte på hva dette var for noe. Og i bakgrunnen sto gamle Lade kirke og Lade gård som tause tilskuere og betraktet den nye naboen som holder på å reise seg og lurte vel på om det nå virkelig skulle bli permanent sirkus der nede?! Det som kanskje aller mest tiltrakk oppmerksomheten for folk omkring, var nok det store og imponerende fakkeltog som beveget seg fra Lade kirke på vei mot sirkus- og tivolitomta. Det var i det hele en stor dag for Ladehalvøya og alle beboerne der. Aller mest var vel dagen likevel størst for mange av de gamle, de virkelige veteranene. De som i sin tid fikk visjonen og drømmen og satte det hele i gang. Jeg vet ikke hvor mange ganger de har sett drømmen forsvinne og bli borte og hvor mange ganger de har tenkt: *"Det blir nok ikke av noe menighetshus på Lade... i alle fall får ikke jeg oppleve det"*. Det har naturlig nok satt sitt preg på arbeidet i de mange kirkeforeninger som jo også etter hvert gikk inn fordi de ikke syntes de hadde noe mål å arbeide frem imot. Men det har altså hele tiden vært noen som har levd bokstavelig med håp mot håp i denne hjertesaken. De har holdt ut. Nå er det altså berettiget håp om at det skal bli, og at de skal få oppleve dagen da huset kan vigsles til Guds ære.

Lade kirke var fullsatt til trengsel da kirkeklokkene ringte til kveldsgudstjeneste for å markere dagen for grunnsteinnedleggelsen. Og det var ikke til å unngå å se tårer som ble tørket fra mange kinn. Og denne dagen visste vi at det var gledestårer. Og så steg lovsangen og takken opp til Han som har alle ting i sin hånd. Vi kunne sammen få lov til å juble ut: *"Dette er dagen som Herren har gjort, la oss glede oss og fryde oss på den"*. Biskop Bremer minnet oss om Guds kjærlighet i Kristus Jesus slik Hebreerbrevet forklarer Ham for oss som ypperstepresten med medynk og prøvd i alt i likhet med oss. Etter grunnsteinsnedleggelsen var alle invitert til en enkel kirkekaffe på kantina på Universitetet på Lade. Og det var mange som fulgte oppfordringen og kom. Daglig leder for aktivitetssenteret, sivilingeniør Alf Strand, ga oss en solid og bred orientering om bygget og svarte på spørsmål. Det som gledet oss aller mest på kirkekaffen, var den uforbeholdne hilsen og anerkjennelse vi fikk fra formannen i Bydelsutvalget for Lade, herr Oddvar Stenberg. Dette nye tiltaket på Lade ble hilst velkommen som et lenge etterlengtet tilbud til alle beboere på Lade som et sted å være for unge og eldre i mange sammenhenger. Og det er vårt håp at huset og tjenesten ved det skal få fungere som et grendehus i ordets aller beste betydning.

Foruten selve aktivitetssenteret fikk de fremmøtte vite at bygget også skal huse 17 trygdeleiligheter, legesenter og andre servicetilbud. Før de fremmøtte fikk gå hjem og glede seg over det som allerede har skjedd, ble samtlige

utfordret ved formannen for Stiftelsen Ladehalvøya kirkeforening. Han lanserte et stort og nødvendig innsamlingsprosjekt til fordel for huset. For å kunne være herre i eget hus og kunne tilby huset til alle brukere uansett økonomisk evne, må man samle inn cirka 1 million kroner. Og det rådet stor optimisme omkring den siden av saken. Og om ikke lenge går startskuddet for denne prøvestenen for Ladebeboerne og for alle som er interessert i at Kirkesenteret på Lade skal bli til nytte, gavn og velsignelse for mange. sjb

En bydel vokser fram (Lademoen)

I menighetsbladet 8-9/1980 finner vi en artikkel med to bilder av kjente postkort med kirke og skole fra 1905-1906. Artikkelen har denne overskriften og forteller noen få trekk fra Lademoens første tid som ny bydel i Trondheim by. Den lyder slik: Så sent som i 1880-årene var det nesten ikke bebyggelse innenfor Bakke kirke. Dette endret seg radikalt utover 1890-årene. Det ble gode tider for næringsliv og forretningsliv, byen ble større og i 1895 bodde allerede halvparten av Trondheims 33.000 innbyggere øst for Nidelven. Det store flertall av disse bodde på Lademoen under trange økonomiske og bomessige forhold. Småborgerne holdt til i Rosenborgområdet. Boligene var her bedre, ordnet langs snorrette gater, planlagt og tegnet på stadskonduktørens kontor.

Etter byutvidelsen i 1893 ble også Østbyen bykommunens ansvarsområde. Nye boliger – arbeiderboliger – ble planlagt allerede før århundreskiftet, men som bildene viser var ikke planene på langt nær realisert i kirkens fødselsår. Men trikken var kommet, i alle fall til Buran. Og Voldsminde og Lilleby fikk del i et virkelig framskritt på denne tiden; innlagt vann. Sivilisasjonens gleder begynner å strekke seg innover Østbyen, skrev en avis. Lademoen jernbanestasjon ble ferdig i 1903. I denne etableringsfasen kom så de to store løft for bydelen, Lademoen skole og Lademoen kirke. Lademoen kirke sto dermed klar til å betjene bydelens mennesker allerede fra begynnelsen av, og ble dermed en naturlig del av bybilde og miljø. Ja, kirken sto vel nærmest som et synlig symbol for den unge bydel som vokste fram. Det var en del diskusjon om hva den åpne plassen foran skolen og kirken skulle brukes til. Til slutt ble stortingsmann Anders Buens forslag om et parkanlegg vedtatt, og parken ble anlagt i 1909. (Fire år etter at dette bildet ble tatt). Ikke til å undres over at Lademoen har æret samme Anders Buen med en minnestøtte i den samme parken og at den gaten som går forbi kirken bærer hans navn.

Østbyen eldrecenter 1984

Menighetsbladet 3/1984 har en artikkel av Ola Erik Dombaas om Østbyen eldrecenter som åpnet i mars 1983. Overskriften er *Tilbud for eldre i Østbyen*. Der heter det: Østbyen helse- og velferdssenter sto det på en dør vi banket på her forleden. Innenfor ble vi møtt av lyse og trivelige lokaler og blide mennesker.

En av dem var daglig leder Kari Billehaug. Og hun inviterte på kaffe og var mer enn villig til å fortelle om denne nyetableringen i nærmiljøet her på Lademoen. Enskjønt – nyetablering og nyetablering fru Blom. Det er heller menighetsbladet som er noe sen i oppfattelsen. Allerede den 13. mai 1983 åpnet kommunen sitt eldresenter, for øvrig det første i sitt slag her i byen. Og her foregår det noe for enhver smak, forteller Kari Billehaug, og understreker ordene ved å legge fram programmet for våren 1984. Sentret er åpent alle dager, fra mandag til fredag, mellom klokken 8.00 og 15.00. Hit kan alle komme, om det så bare er for å få seg en kopp kaffe og treffe andre mennesker. Tiltaket har vist seg å fylle et stort behov. Rett som det er blir lokalene for små. Slik var det eksempelvis i forrige uke, forteller fru Billehaug. Da var det moteoppvisning på programmet. De eldre liker tydeligvis å følge med i hva motekarusellen har å by på. Om like mange kommer til å iføre seg de samme moteklærne gjenstår å se når våren kommer for alvor. Da skal i alle fall husets brukere ut å lufte seg. Det skal arrangeres både dagsturer med buss og markatrim, og når sommeren er her, har de eldre selv bestemt at de vil på langtur. I august blir det tur til Venabu. Den turen er fulltegnet allerede. Men en tilsvarende tur til Skjæringen cirka 20. juli har enda noen ledige plasser. Det er livsglade og aktive mennesker som holder til i sentret. De fleste er kvinner. Fru Billehaug ber oss oppfordre det sterke kjønn til å komme mer fulltallig. Kvinneoverskuddet venter bare på å bli redusert. Så herved være det sagt: Menn, mann dere opp.

Det burde vel blant annet være menn også tilstede på allmannamøte. Og slike møter legges det stor vekt på, blir vi fortalt. Østbyen eldresenter er brukernes eget senter. De skal selv være med på å bestemme hva som der skal foregå. Programmet legges opp i fellesskap, ledelsens forslag må noen ganger finne seg i både kritikk og forandringer. Men slik skal det være, sier fru Billehaug. De eldre skal tas på alvor som selvstendige, ulike mennesker med ulike behov og interesser. Demokratiet fungerer og flertallet bestemmer. Hyggetilstelningene og opplysningstimene utgjør grunnstammen i tilbudene. Men i tillegg er det både trim og gammeldans og ulike formingsgrupper. Kari Billehaug utfordrer de eldre selv til å komme med idéer. Mange tar også selv ansvaret for gjennomføringen av de ulike gruppeaktivitetene. Akkurat i disse dager er det startet et kurs i japansk kunstbroderi. En av de eldre leder kurset. Bingo er her som andre steder den mest populære aktiviteten. En gang i uka er det kaffebingo med fullt hus og stor stemning. Kaffe er populært. Men her i sentret er mer enn kaffe å få tak i. Middagsmat kan du få kjøpt, og mange benytter seg av dette tilbudet. Det er snakk om dypfryst ferdigmat, som smaker godt. Den kan varmes opp og spises i huset, eller du kan ta den med hjem. I alle fall dreier det seg om en lettvin, god og rimelig middag. Prisen ligger på 18-20 kroner. Hvem som helst kan stikke innom å kjøpe med seg mat, enten på egne eller andres vegne.

Kari Billehaug er ivrig når hun snakker om eldresentret. Vi tror henne når hun sier hun trives med jobben. *”Den dagen jeg ikke gleder meg til å komme hit,*

slutter jeg”, sier hun kategorisk. Den dagen ser ut til å være usedvanlig langt unna for Kari Billehaug. Hun er nemlig interessert i og glad i de eldre, og gleder seg over alt som gjøres for denne aldersgruppen. Vi i Lademoen menighet vil på vår side få gi uttrykk for vår glede over at dette tilbudet nå er kommet i gang i bydelen vår. Dette eldresentret betrakter vi som et viktig ledd i våre felles anstrengelser for å gjøre Lademoen til et enda bedre sted å være for de mange eldre som bor her. OED

Kollektiv transport på Lade og Lademoen

Dagens bussruter nummer 3 og 4 fra sentrum til Lademoen og Lade har en lang forhistorie. Samtidshistorien er opptatt av transport med redusert utslipp til miljøet. Ser vi tilbake så ser vi lett at de gamle transportmidlene var mer miljøvennlige enn dagens busser. Det begynte med de hestetrukne omnibussene i 1893. Ruta gikk fra Voldminde til Ilevollen og hestene hadde stallen sin der Skateboardhallen ved jernbanen står i dag. Mange av kuskene og hestepasserne bodde i samlingen av trehus omkring dagens Gisle Johnsons gate. Mye av trikkepersonalet bodde også lenge her. Det som i dag heter Mellomveien, var da oppkalt etter de innelukke vognene som hestene trakk, Omnibussveien. Ordet omnibus er latin og betyr ”for alle”. Det var altså transport for alle som trengte transport. Ordet buss er en forkortelse for omnibus! Selskapet som drev omnibussene het Trondhjems Omnibus Aktieselskab og var privat. I sommerhalvåret hadde omnibussen hjul; om vinteren hadde de sledemeier.

I 1901 ble hestene erstattet av de selvgående elektriske vognene, trikken. Ordet trikk kommer fra det engelske uttrykket ”electric tramcar”. Vi har valgt den siste delen av det første ordet, mens trikken kalles tramcar i England! I 1901 er vi kommet fram til byens utbygging av sine kraftverk. Det er ikke tilfeldig at selskapet het ”*Trondhjems Kommunale Elektrisitetsværk og Sporvei*”. Leveranse av strøm til sporveien var en viktig inntektskilde og dette felles selskapet bestod fram til 1936 da sporveien ble utskilt som egen selskap. Sporveien var lenge et populært kommunikasjonsmiddel og samtidig en viktig inntektskilde som gav store summer til kommunekassa.

Endestasjonene både for hest omnibussen og trikken var Buran på Lademoen og Hjorten på Ilevollen. Slik var det i mange år. På Buran hadde betjeningen et liten kioskliknende hvilehus som er kjent fra mange gamle bilder. Linja ble dobbeltsporet i 1909. Sporene gikk da i bue omkring Bakke kirke som faktisk lå som en trafikksperre midt i Innherredsveien. I 1913 ble de gamle stallbygningene på Voldsminde erstattet av en stor, moderne vognhall med et areal på 1540 kvadratmeter og med syv spor. I 1921 ble det bygde en vendesløyfe omkring parken og Lademoen kirke. Skinnegangen gikk ned der Anders Buens gate ligger og ned til Mellomveien. Der lå vendesløyfa til 1936 da den ble forlenget til Thomas von Westens gate og fikk endestasjon ved den berømte Lillebykiosken.

Helt fram til privatbilismen skulle dominere trafikkbildet etter 1955, var trikken et populært framkomstmiddel og passasjertallet holdt seg godt oppe. Allerede det første driftsåret hadde trikken 1.6 millioner passasjerer. Trikkelinja til Øya ble åpnet i 1913, linje 2. I 1927 kom trikken til Singsaker, linje 3. Likevel var det mange på Lademoen som ville spare penger til den rimelige billetten og gikk til eller fra sentrum eller en av veiene. Gutter som fikk penger til billett av sine foreldre, gikk heller og brukte pengene til mer spennende ting! Under depresjonen i 1920-årene gikk passasjerantallet ned. Fra 1934 steg tallet igjen. Både i 1930 og i 1937 fikk sporveien nye vogner til erstatning for utslitt materiell.

Til Lade ble det bygd sporveislinje i 1958. Da fikk sporveisnettet sin største utstrekning. Håpet var å modernisere og oppdatere trikken til framtidens kommunikasjonssystem for byen, men det slo ikke til. Allerede i 1966 overtok bussen for trikken til Lade, bussrute nummer 4. I 1968 overtok bussen også linje 3 på Singsaker. Fra 1974 var sporveien en del av Trondheim Trafikkselskap, men i 1988 sa bystyret nei til videre trikkedrift i byen. I 1990 ble det satt i gang ny drift på Gråkallbanen. Den har det stadig vært foreslått å forlenge til Lade, men uten hell.

Lilleby – en drøm

Lilleby skole er vel det mest kjente anlegg som går under navnet Lilleby i dag. Det har en spesiell historie som gjemmer en gammel drøm. Et område ble i sin tid skilt ut fra Lillegården; en gård som for lengst er borte. Lillegårdens tun lå i trekanten mellom de tre gatene Jarleveien, Ladeveien og Stiklestadveien, der det nå ligger en bensinstasjon og en rekke mindre bedrifter. Går vi enda lengre tilbake, finner vi lystgården Jægers Hvile som lå bortover mot Ladebekken, som fløt der veien Ladebekken nå ligger. Der lå tidligere bygselplassen Ladebroen. Lilleby, gårdsnummer 9, bruksnummer 59, ble utskilt fra Lillegården i 1875 og solgt til Peter Moxnæss. Hans drøm var å skape en hageby i dette området, men planene om jernbane over Lademoen laget strek i regningen eller tegningen. Meråkerbanen ble åpnet i 1880. Planen om å bygge en hageby ble likevel ikke skrinlagt. På bortsiden av jernbanelinja lå eiendommen Engstykket, Thomas Hirsch' gate 21, som ligger der fremdeles. Den var utskilt fra Rønningen gård allerede i 1843, men fra 1873 tilhørte den kjøpmann Rasmus Flor Kjelsberg som brukte det som landsted. Senere kjøpte han til den delen av Lilleby som ble avskåret av jernbanen og anla en allé fra jernbanen og opp til gården. På resten av Lilleby reiste det seg etter hvert mange tiltalende villaer med hage i 1870- og 1880-åra. De aller fleste er nå borte. Ett unntak er Sandstad, Ladeveien 5, men hele fire av dem nevnes i Byleksikonet. La oss stanse litt ved disse fire eiendommene.

Engspretten, Ladeveien 3c, ble utskilt i 1883 og var barndomshjemmet til ordfører i Trondheim, Marvin Wiseth. *Rian*, Ladeveien 2b, solgte Peter

Moxnæss i 1879 til skomaker John O, Rian. Tomta er nå brukt til industriformål. *Sandstad*, Ladeveien 5, ble fradelt i 1876 og solgt til Torsten C. Berg. Allerede året etter ble den kjøpt av los Hans Pedersen og hans bror Ulrik. Stedet ble barndomshjemmet til Hans Pedersens begavede barneflokk: Arkitekten professor Sverre Pedersen (1882-1971), lokalhistorikeren Ingrid Pedersen (1885-1962), metallurgen professor Harald Pedersen (1888-1945) og direktør for spesialskolene i Norge Marie Lovise Pedersen (1893-1988). Nåværende eiere holder stedet i aller beste stand og fortjener takk for å holde litt av hagebydrømmen levende. *Tørstad*, Ladeveien 7, var opprinnelig en bygselplass under Rønningen gård og hadde flere eiere til den ble revet i 1971.

La oss se litt på det som går under navn av Lilleby i tillegg til det vi har skrevet om hittil. Skolen i Ladeveien 1 er jo bygget ved det opprinnelige Lilleby og fikk naturlig nok dette navnet. Skolen ble bygget i årene 1909-1911, åpnet i 1911 og fikk 28 klasserom. På grunn av det store barnetallet i strøket ble Lademoen skole fra 1906 full med det samme. Ny skole måtte bygges like ved. Senere er det blitt vanlig å kalle hele området mellom jernbanen, Ladebekken og Nyhavna for Lilleby. Byplanen har fremdeles hele dette området primært for industri. Store bedrifter så som Aktiebryggeriet, Gassverket og Lilleby smelteverk har preget området. Mange av de ansatte ved bedriftene har også bodd i eldre eller nyere hus i området. Selv om Gassverket for lengst er nedlagt og Smelteverket også er en saga blott, har vi nå en tiltalende blanding av boligstrøk og industri. Boligene finner vi primært i leiegårder langs Ladeveien, Gardemoens gate og Stiklestadveien.

La oss se litt nærmere på hva som har ligget her tidligere. Om vi bruker navnet Lilleby om hele området mellom Ladebekken, Jernbanen og Nyhavna så har det rommet en vrimmel av hus og virksomheter. Slik har det vært og slik er det. Det kunne vært skrevet en hel bok om området historie fra det var preget av gårdsbruk og lystgårder og til det nå har store og mindre bedrifter av ulikt slag og mange leiegårder også av ulik alder og størrelse. Den viktigste av de gamle gårdene som drev landbruk lengst var, Gardemoen som hadde sitt tun ved krysset Jarleveien og Stiklestadveien. La oss se nærmere på nedre og øvre del. Nedre del har en interessant historie med Strandveien, de mange arbeiderboligene, den flotte badestranda "Floridakysten" og videre med Aktiebryggeriet, Gassverket og Vinmonopolet. Krigen raserte alle hus på nedsiden av Strandveien og okkupasjonsmakten begynte byggingen av sitt veldige ubåtanlegg med Dora 1 og 2 og mange andre bygg. Det skulle bli det stortyske rikets nordlige flåtehavn. Planene var store! De forserte utviklingen av Nyhavna. Utfordringen til dagens aktører er å skape et velplanlagt og godt byområde.

På øvre del av Lilleby ligger i tillegg til boligområdene, mange og ulike bedrifter. Det har vært påfallende mye utskifting av virksomheter de senere år. Utviklingen har vært like interessant som på nedre del. Det startet med landbruk og lystgårder som Lillegården, Ladebroen og Jægers Hvile. Så kom to

barnehjem som man ville ha i landlige omgivelser. Det begynte med et hjem for piker. Fra Lillegården ble det i 1864 fradelt en parsell til Jacob Wangbergs arvinger som hadde det til landsted, kalt Wangbergs Minde. I 1878 ble eiendommen omdøpt til Fridheim og overtatt av stiftelsen Barnehemmet Fridheim, grunnlagt i 1872 og drevet til tyskerne beslagla det. De bygde sitt eget bygg som etter krigen ble det ombygd til leiligheter og revet i 1977. På Jægers Hvide på 46 mål ble det i 1907 oppført et barnehjem for gutter; tegnet av arkitekt Gabriel Kielland. Også det ble tatt av tyskerne. Etter krigen ble det solgt. Det står nå tomt med en minneplate fra Trondhjems historiske forening. Østligste del av Lilleby har i mange år vært preget av Lilleby smelteverk skapt av Harald Pedersen i Ladeveien 5 i 1927. Omkring smelteverket har det vært og er det en rekke ulike bedrifter. Grunnen til hele dette området ble utskilt fra Rønningen gård i 1834 og kalt Rønningssletta, senere populært kalt Dakota. Der smelteverket ble reist var det før et teglverk. Rønningssletta hadde også mange boliger. I ett av dem vokste krimdronningen Kim Småge opp.

Lademoen kirkes småskrifter

Tanken bak serien er at det skal være små skrifter først og fremst av interesse for befolkningen på Lademoen og for menighetens medlemmer. Emnene er fra lokal historie eller fra kirkens virksomhet. Noen har mer allmenn interesse. Utgiver er Lademoen menighetsråd. Heftene kan kjøpes i kirken eller på menighetskontoret i kirken. De kan også bestilles over telefon 73 52 30 04, e-post til <post.lademoen@kirken.no> eller ved brev til Lademoen kirke, Postboks 5146, 7447 Trondheim. De kan foreløpig også bestilles hos Per Øverland, Dalen Haveby 29, 7044 Trondheim, telefon 73 53 46 43 (p), 73 59 65 82 (k) eller <per.overland@hf.ntnu.no>. Inntektene av bøkene går uavkortet til menighetens kasse idet utgiftene til fremstillingen dekkes av et privat gavefond.

Nr. 1 Roald Iversen, *Symboler i Lademoen kirke*, Trondheim 2000, kr 50.-

Dette er et hefte på 32 sider med mange fargebilder fra Lademoen kirke og de ulike symbolene i kirken. Poenget med skriftet er å forklare meningen bak bruken av de ulike symbolene. Hftet er blitt populært ikke minst for skoleklasser som har kirkebesøk som del av undervisningen. Roald Iversen var tidligere prest i Lademoen og er nå lektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærere. Mange lesere har uttrykt sin glede over å få vite hva hvert enkelt symbol betyr.

Nr. 2. Johan Løkhaug, *Gater og gårder på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 50.-

Johan Løkhaug vokste opp på Lademoen. Familiens hus lå der Laugsand aldersboliger og sykehjem nå ligger. Der hadde familien gartneri. Løkhaug var i mange år byarkivar i Trondheim kommune. Han var en kjent lokalhistoriker og skrev mye i byens aviser. I 1959 skrev han en serie artikler i Menighetsblad for Lademoen. Disse artiklene utgjør storparten av dette heftet som omhandler både kjente og mer ukjente navn og steder i strøket. Det er på 27 sider og er redigert av Per Øverland.

Nr. 3. Per Øverland, *Ynglingen på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 100.-

Undertittelen lyder slik: Barn og unge i kristelig virksomhet på Lademoen gjennom hundre år 1890-1990. Hftet er på 46 sider. Omslagsbildet er et foto av Strandveien 72. Det var Ynglingeforeningens hus fra 1895 til 1941. Det var et viktig sentrum for barn og ungdom i strøket som var tett befolket med barnerike familier. Huset ble revet av den tyske okkupasjonsmakten da den skulle bygge ubåtanlegget Dora i Nyhavna for den tyske krigsmarinen. Hftet forteller sentral lokalhistorie for Ner-La'mon. Forfatteren har bodd i Lademoen siden 1966 og har vært formann for menighetsrådet i Lademoen i flere perioder. Han var den siste rektoren ved Universitetet på Dragvoll.

Nr. 4. Ingrid Pedersen, *Trondhjemske arkitekturperler*, Trondheim 2002, kr 150.-

Ingrid Pedersen vokste opp på Sandstad på Lilleby, Ladeveien 5. Både hennes foreldre og hun selv var trofaste medlemmer av Lademoen menighet gjennom hele livet. Hun var i en lang årrekke medlem av menighetsrådet, blant annet gjennom siste verdenskrig. Ingrid Pedersen var hele sitt yrkesaktive liv knyttet til arkitektavdelingen ved Norges tekniske høgskole, NTH. Hun skrev en rekke artikler om arkitektonisk interessante bygg i byen. I samlingen er to artikler om Lademoen kirke og én om Gardemoen gård. De fleste av artiklene ble først trykt i Adresseavisen. De er her for første gang utgitt samlet ved Per Øverland. **Utsolgt.**

Nr. 5. Per Øverland, *Lademoen kirke. En veileder*, Trondheim 2002. Kr 50.-

Lademoen kirke ble innviet i 1905 og fylte altså i 2005 sine hundre år. Den er byens nest største kirke. Bare Nidarosdomen er større. Veilederen gjennomgår kirkebygningen ute og inne. Den forteller historien både om hele kirkehuset og om hver enkelt del. Dessuten blir kirkens innredning og utstyr gjennomgått og forklart. Kirken er en av svært få norske kirker i nyromansk stil. Stilen kalles også norsk jugend. Det kanskje mest interessante er at den er kledd med norsk gråstein fra Hegra. Det skal markere 1905 og norsk selvstendighet. Norsk gråstein er like bra som utenlandsk marmor!

Nr. 6. Per Øverland, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 1. samling*, Trondheim 2003. Kr 60.-

Dette er den første samlingen av historieglimt som har stått i Menighetsbladet de senere år. De gir glimt både fra nyere og eldre tid både for Lade og Lademoen siden prestegjeldet og menighetsbladet omfatter begge sokn. Artiklene veksler mellom Lade og Lademoen og har mange lokalhistoriske godbiter fra begge områdene. Den andre utgaven som kom i **2006** er vesentlig utvidet ved en rekke artikler som har stått i tidligere menighetsblad. Utgaven fra 2006 har en mer konsekvent veksling mellom emner fra Lade og Lademoen.

Nr.7. Per Øverland, *Salmediktere i Norsk Salmebok*, Trondheim 2004, kr 100.-

Heftet inneholder korte biografier over samtlige diktere og oversettere som er representert i Norsk Salmebok. Etter hver biografi følger en liste over de salmer som vedkommende forfatter har diktet eller oversatt. Norsk Salmebok ble godkjent i 1984 og benyttes nå ved gudstjenester og andre samlinger i Lade og Lademoen kirker. Mange har større utbytte av å synge eller lese salmene til sin private oppbyggelse når de vet litt om den som har skrevet salmen. Dette heftet har interesse for mange som er glad i vår salmeskatt langt ut over Lademoen menighet.

Nr. 8. Per Øverland, *Gjør som Gud, bli et sant menneske. En katekisme*, Trondheim 2005, kr 50.-

Dette er en liten bok på 30 sider med et betydningsfullt innhold. Den er en kortfattet håndbok med hovedpunktene i den kristne tro og kan faktisk brukes som en liten andaktsbok. I formen tar den opp tradisjonen fra oldkirkens menigheter som hadde små hefter som orienterte om den kristne tro og som ble brukt i opplæringen av dem som skulle døpes. Dette er ny oversettelse av Luthers lille katekisme. Oversettelsen er til dagens hverdagsspråk. Den er uten det vanlige tekniske apparatet. Den har en kort innledning om katekismens historie og et avsnitt om det å sette ord på troen.

Nr. 9. Per Øverland (red), *Historieglimt fra Lade og Lademoen. 2. samling*, Trondheim 2005, kr 50.-

Denne andre samlingen av historieglimt omfatter både artikler som Per Øverland har skrevet i menighetsbladet de siste årene og artikler av en rekke andre forfattere. Disse forfatterne er ikke alltid navngitt fordi navnet ikke er angitt i menighetsbladet. Artikkene er hentet fra menighetsbladene fra 1990 og fremover. I denne samlingen er det forsøkt en bedre fordeling mellom Lade og Lademoen enn i den første samlingen. To av emnene er dekket gjennom en gruppe artikler. Det ene emnet er fra Lade om den gang KA-Senteret på Lade gikk konkurs og ble gjenkjøpt. Det andre emnet er fra Lademoen og dreier det seg om Lademoen Asyl (Lademoen barnehage), som er en av byens eldste og stadig i full drift.

Nr. 10. Per Øverland, *Lademoen kirke 100 år*, Trondheim 2005, kr 100.-

Lademoen kirke stod ferdig høsten 1905. Boka forteller først og fremst om liv og virksomhet i kirka og menigheten gjennom hundre år. Året 1905 med oppløsningen av unionen med Sverige har satt sitt preg på denne store murbygningen i Østbyen i Trondheim. Mange generasjoner lamonitter har gått inn og ut av bydelens kirke. Boka summerer opp livet i kirka tiår for tiår og belyser samtidig Lademoen bydels lokale historie gjennom det meste av Østbyens historie. Med plass til over tusen mennesker er kirka byen største etter Nidarosdomen. I denne murkolossen blir Jesu Kristi evangelium forkynt for dagens mennesker slik som før. Kirka er Lademoens storstue!

Nr. 11. Per Øverland, *Kom! La oss lovprise Herren!*, Trondheim 2006, kr 50.-

Den norske kirkes høymesse er i endring. Denne boka gjennomgår punkt for punkt den liturgien som nå benyttes. Den gir historiske glimt fra den kristne gudstjenestes lange historie med sikte på å gi impulser til endringer. Det kommer tydelig fram at dagens høymesse både har bevart viktige trekk fra en to tusenårig historie og samtidig oppviser en rekke endringer som har kommet til på ulike tidspunkter gjennom dette lange tidsrommet. Ritualet bør ikke endres bare for å bli moderne og strømlinjeformet. Med solid feste i tradisjonen kan

mange ledd endres til å bli til større glede og inspirasjon for dagens kirkegjengere. Boka antyder mange mulige endringer. Bokas tittel angir det sentrale i gudstjenesten som er lovsangen.

Nr. 12. Per Øverland (red.), Lademoen i gamle dager, Trondheim 2006, kr 150.-

Dette er en utvalgte artikler som har stått i ulike Trondheimsaviser fra 1912 og fremover. De fleste artiklene er skrevet av eldre folk som har vokst opp på Lademoen og som forteller om sin barndom og ungdom. Både kvinner og menn forteller. Noen er også blitt intervjuet av erfarne journalister om sin oppvekst og sitt senere liv. Flere av intervjuene er rene perler av fortellerkunst. Lokalhistorikeren Henrik Mathiesen kommer også til orde. Mange lesere vil kanskje med særlig interesse lese Asbjørn Lunds artikkelserie fra Arbeideravisa fra 1976. Boka har en rekke gamle bilder fra kjente og ukjente motiver i bydelen. Bilderredaktør er Bjørn Lien. Samlingen avsluttes med en novelle med ramme fra Lademoen.

Nr. 13. Per Øverland, KFUK-KFUM i Trondheim og Trøndelag. Historieglimt 1874-2008, Trondheim 2008, kr. 100.-

KFUM og KFUK har en lang historie i Trondheim og Trøndelag. Det har vært menighetenes barne- og ungdomsarbeid. Slik var det også på Lademoen der bevegelsen hadde sitt eget hus. Først var det Ynglingen i Strandveien 72. Det ble revet av tyskerne i 1941 da ubåtbunkersen Dora ble bygd. Senere hadde foreningen Nedre Møllenberg 73 i mange år. Denne boka har syv kapitler. De fire første forteller om virksomheten for både gutter og jenter i Midtbyen, på Bakklandet og på Lademoen. Det er et kapittel om leirstedene før og i dag. Et kapittel oppsummerer historien til Trøndelag krets og det siste forteller om Prinsens gate 10A som ble bygd i 1908. Det er bevegelsens sentrale hus i dag.

Nr. 14. Sverre Sletvold og Per Øverland, For barn i Trondheim, Trondhjems Asylselskap fra 1827 til 2007, Trondheim 2010, kr 100.-

Trondhjems Asylselskap er Norges pioner på drift av barnehager. Landets eldste barnehage i sammenhengende drift er Midtbyen barnehage. Den ble startet i 1837 og holder nå til i en fornem murvilla ved elva på Kalvskinnet. I dag driver selskapet et titall eldre og nyere barnehager over hele byen. Asylselskapet har bidratt vesentlig til den barnehagehistoriske avdelingen på Sverresborg museum, ikke minst til samlingen av leker. Det var byens kommandant, general Birch, som gjorde opptakten til selskapet sammen med en rekke fremtredende borgere. Birch dannet et liknende selskap i Christiania der han blant andre samarbeidet med Henrik Wergeland, som skrev en egen sang for asylbarna. I denne boka er Sverre Sletvolds bok om Asylselskapet 1827 til 1977 trykt opp i sin helhet og supplert med Per Øverlands beretning om selskapet fra 1977 til 2007.

Nr. 15. Per Øverland, Historieglimt fra Lade og Lademoen 3. samling, Trondheim 2010, kr 100.

Dette er den tredje samlingen av historieglimt som har stått som artikler i *Menighetsblad for Lade og Lademoen* både i de siste årene og tidligere. De to første samlingene har blitt godt mottatt av leserne og er trykt opp i flere opplag. I de siste årene har historieartiklene vekslet ganske systematisk mellom de to områdene Lade og Lademoen. De har normalt skiftet for hvert nummer. Også i dette heftet følger en artikkel om Lademoen normalt en fra Lade. Mange av de nyeste artiklene er preget av de store endringer som skjer på begge områdene nettopp nå. Fra Lademoen finner en artikler om tunnelarbeidet og veibygging langs Europavei 6 og riving av det store kjøpesenteret KBS. Fra Lade finner en omtale av Haakon VII's gate og de store endringer som skjer med kjøpesentre og bedrifter langs denne gata. Andre artikler griper lang tilbake slik som til den andre verdenskrigen og all bygging tyskerne stod for over hele området. Noen av artiklene er hentet fra tidligere årganger av menighetsbladet som startet i 1918.

Lademoen kirkes småskrifter redigeres og flere av dem er skrevet av Per Øverland. Han har vært aktiv i Lademoen menighet siden 1966. Han vært medlem av menighetsrådet i mange perioder og flere år som leder. Han ble født i Oslo i 1930, men kom til Trondheim i 1962 som studentprest. Han tok examen artium på reallinjen ved Oslo katedralskole i 1949 og teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet i 1957. 1. oktober 1958 ble han ordinert til prest i Den norske kirke av biskop Johannes Smemo i Oslo domkirke. Han tok magistergraden i teologi i New York City i 1960. Siden 1964 har han forelest ved Norges Lærerhøgskole og Universitetet i Trondheim der han var dekanus ved Det historisk-filosofiske fakultet og var den siste rektor ved AVH (Den allmennvitenskapelige høgskolen) på Dragvoll. Der har han fremdeles kontor og foreleser i kirkehistorie.

Alfabetisk register for Historieglimt fra Lade og Lademoen 1, 2 og 3

Anton Kalvaas' gate på Lademoen 3	26
Apoteker Casper F. Westad på Ørneapoteket 3	39
Arkivsenteret på Dora i Nyhavna 3	24
Bakkestrandens bedehus ble 50 år i 1936 2	44
Bakkestrandens bedehus som ble Lademoen bydelshus 3	67
Barnehagene våre på Lade og Lademoen 1	66
Barneår på Lade 3	66
Bekkene på Lademoen 3	17
Bibelskolen på Olavsgården åpner portene 1	60
Bjørseth, Ole, prest 3	47
Bydelplan. Det fremtidige Lade, Leangen og Rotvoll 2	9
Containerkvinnen på Nyhavna på Lademoen 3	22
Dalen gård fra lystgård til høgskole 1	53
Dalen prestegård, blindeskole og hageby 1	48
Devle gård fra herskapsgård til trygdeboliger 1	27
Devle gård og Devlehavn 1	13
Devlehavn, det store industrianlegget 3	27
Devles trygdeboliger – et besøk 1	28
Domaas, Ola Erik, prest 3	48
Dora er 60 år 2	20
”Festung Våttahaugen” 1940-1945 1	16
Frostaveien fra Buran til Lykkens Prøve 1	37
Frostaveien – industri og boliger 1	41
Furulund Bo- og Treningssenter på Lade 2	22
Gardemoen gård og gate 1	17
Gregus gate 8 fra revyscene til misjonshus 3	19
Hjelpeforeningen for fattige syke 30 års jubileum 2	42
Holstguttene på Østmarken gård 3	32
Haakon VII's gate på Lade 3	40
Idrettsbaner på Lade og Lademoen 3	13
Idrettsplassene på Lademoen 1	20
Innherredsveien på Lademoen 3	14
Jørgensen, Simon Emmanuel, Lademoensførste sokneprest 3	49
KA-senteret gjenkjøpt 2	41
KA-senteret konkurs 2	36
Katrinelyst og Catharinasenteret 1	36
KBS på Leangen 3	60
Kirkelig aktivitetssenter på Lade, grunnsteinen legges 3	72
Kirkelig aktivitetssenter på Lade 2	37
Kirkeklokka på Leangen gård 3	25
Kjelland, Ole, prest 3	49

Kjerringberget, sagnet om det	3	61
Kne, Per, prest	3	50
Kollektiv transport på Lade og Lademoen (trikk og buss)	3	76
Korsvika – historisk spill og marked	1	58
Kristine Holm. Litt om tante Kikki	2	26
Kunst og kunstnere på Lade og Lademoen	1	51
Lade bo- og servicesenter	1	55
Lade diakoniforening fylte 50 år i 2002	2	59
Lade – en bydel med historie og framtid	1	18
Lade flyplass	1	11
Lade gård. Den nye herren til Lade gård, Odd Reitan	2	14
Lade gård fra kongsgård til sosialskole	1	34
Ladehalvøya kirkeforening og Kirkelig aktivitetssenter	1	62
Lade i sagaene	2	12
Lade kirke. Altertavlen	2	46
Lade kirke. De fiolette paramentene	2	48
Lade kirke. Hvor gammel er den?	1	60
Lade kirke. Nye kirketekstiler til Lade kirke	2	19
Lade kirke. Organist Hans Skotvold	1	40
Lade kirke 800 år i 1989	1	21
Lade – ny prestebolig på Lade i 1996	1	37
Lade og Ladehalvøya. Navnet skjemmer ingen	1	53
Ladebekken	1	9
Ladebroen og Ladeporten	3	15
Ladehammeren renseanlegg	1	15
Lademoen barnehage. Evakueringen i april dagene 1940	2	23
Lademoen barnehage ble 75 år i 1968	3	41
Lademoen barnehage feiret sitt 110 års jubileum i 2003	2	33
Lademoen blir bydel. Byutvidelsen i 1893	1	44
Lademoen bydel i dag	1	16
Lademoen bydel og dens nedlagte institusjoner	1	12
Lademoen bydelshus 1991	2	47
Lademoen diakoniforening 60 år i 1988	1	59
Lademoen, en bydel vokser fram (1893)	3	74
Lademoen. Et lokalhistorisk praktverk	2	15
Lademoen hjem for gamle ble 50 år i 1969	2	52
Lademoen hjem for gamle er igjen i full drift (1983)	3	71
Lademoen hjem for gamle. Et glimt fra 1960	2	51
Lademoen hjem for gamle i 1969. Et høytidelig jubileum	2	56
Lademoen kirke, altertavla	2	61
Lademoen kirke, altertavla	3	36
Lademoen kirke 90 år i 1995	1	56
Lademoen kirkes guttekor ble 25 år i 1975	2	35

Lademoen rundt med hest og vogn i 1997 2	10
Ladestien. Naturstien på Lade 2	10
Ladeveien 5. Eiendommen Sandstad og søsknene Pedersen 2	18
Laugsand aldersheim Laugsand II. Planen fra 1999 2	58
Laugsand leilighetsbygg på Voldsminde stod ferdig i 1966 2	57
Leangen gård på Lade 3	9
Leangen gård fra herresete til en av byens storstuer 1	24
Lilleby – drømmen om en villaby 1	19
Lilleby – en drøm 3	77
Lilleby – leiegårdene og industrien 1	23
Lilleby skole 1	26
Livredderne på Lade 3	29
Mehus, Kristian Olai, prest 3	50
Menighetssøstrenes hjelpeforening ble 90 år i 1990 2	43
Minnekapellet på Sjømenns Aldershjem på Lade 2	16
Moen, Egil, prest 3	50
Musikklivet på Lade og Lademoen 1992 1	68
Navnene Lade og Lademoen 1	7
Nerla'mon eller Svartla'mon. Kampen om Svartla'mon 1	42
Norges geologiske undersøkelser (NGU) på Lade 3	18
Olavsgårdens kapell på Dalen 2	13
Ottesen, Jacob Aall, prest 3	50
Plukk om noen prester 3	47
Prestegårder på Lade og Lademoen 3	10
Presten Simon Wolff i Lade kirke fra 1755 til 1778 3	23
Rapps idrettsplass på Voldsminde 3	33
Rian, Johan Bergsvein, prest 3	51
Ringve gård 3	11
Ringve gård fra herresete til levende museum 1	32
Ringve gård og museum 3	54
Rustad, Olav, prest 3	51
Sagaen om Lade kirke 3	45
Sjømenns aldershjem på Lade 3	38
Skjerdingstad, Reidar, prest 3	52
Skolekretsen Hlademoen og Strinda sentrum 1	10
Slettelandet og folket der i gammel tid 1	43
Speiderarbeid på Lade er menighetsarbeid 3	69
Stabell, Hannibal, prest 3	52
Stubbraaten, Staale Fridtjof, prest 3	52
Sæbø, Paul, prest 3	54
Taubåten "Lamon" 3	28
Tindveden, en gammel gård på Lade 3	34
Trondhjem Asylselskap fylte 150 år i 1977 2	30

Trøndermeieriet og Lademoen postkontor på Buran 3	31
Tutu kom, så og vant 1	49
Tyskhus på Lade og Lademoen 3	58
Veitunnelen fra Strandveien til Strindheim 3	57
Voldsminde – dagens gamle Voldsminde 1	30
Ynglingen i Strandveien 72 inntil Dora 1 ble bygd 1	46
Ynglingen, livet i Strandveien 72 3	63
Østbyen eldrecenter 1984 3	74
Østbyen helse- og velferdssenter 1	64
Østmarka sykehus på Lade. Kirken 2	34
Østmarkneset fra tankhavn til friareal 3	21

Alfabetisk register for Historieglimt 3

Anton Kalvaas' gate på Lademoen	26
Apoteker Casper F. Westad på Ørneapoteket	39
Arkivsenteret på Dora i Nyhavna	24
Bakkestrandens bedehus som ble Lademoen bydelshus	67
Barneår på Lade	66
Bekkene på Lademoen	17
Bjørseth, Ole, prest	47
Containerkvinnen på Nyhavna på Lademoen	22
Devlehavn, det store industrianlegget	27
Domaas, Ola Erik, prest	48
Forord til Historieglimt 3	3
Gregus gate 8 fra revyscene til misjonshus	19
Holstguttene på Østmarken gård	32
Haakon VII's gate på Lade	40
Idrettsbaner på Lade og Lademoen	13
Innherredsveien på Lademoen	14
Innholdsfortegnelse for Historieglimt 3	5
Innledning til Historieglimt 3	7
Jørgensen, Simon Emmanuel, Lademoensa første sokneprest	49
Kirkeklokka på Leangen gård	25
Kjelland, Ole, prest	49
Kne, Per, prest	50
Kollektiv transport på Lade og Lademoen (trikk og buss)	76
Ladebroen og Ladeporten	15
Lademoen, en bydel vokser fram (1893)	74
Lademoen barnehage ble 75 år i 1968	41
Lademoen hjem for gamle er igjen i full drift (1983)	71
Lademoen kirke, altertavla	36
Leangen gård på Lade	9
Lilleby – en drøm	77
Livredderne på Lade	29
KBS på Leangen	60
Kirkelig aktivitetssenter på Lade, grunnsteinen legges	72
Kjerringberget, sagnet om det	61
Mehus, Kristian Olai, prest	50
Moen, Egil, prest	50
Norges geologiske undersøkelser (NGU) på Lade	18
Ottesen, Jacob Aall, prest	50
Plukk om noen prester	47
Prestegårder på Lade og Lademoen	10
Presten Simon Wolff i Lade kirke fra 1755 til 1778	23

Rapps idrettsplass på Voldsminde	33
Rian, Johan Bergsvein, prest	51
Ringve gård	11
Ringve gård og museum	54
Rustad, Olav, prest	51
Sagaen om Lade kirke	45
Sjømenns aldershjem på Lade	38
Skjerdingsstad, Reidar, prest	52
Speiderarbeid på Lade er menighetsarbeid	69
Stabell, Hannibal, prest	52
Stubbraaten, Staale Fridtjof, prest	52
Sæbø, Paul, prest	54
Taubåten "Lamon"	28
Tindveden, en gammel gård på Lade	34
Trøndermeieriet og Lademoen postkontor på Buran	31
Tyskhus på Lade og Lademoen	58
Veitunnelen fra Strandveien til Strindheim	57
Ynglingen, livet i Strandveien 72	63
Østbyen eldrecenter 1984	74
Østmarkneset fra tankhavn til friareal	21